

အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်းထဲမှ လူ့အခွင့်အရေး

မိတ်ဆက်

အရှေ့တောင်အာရှတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို မည်သည့်နိုင်ငံက စတင် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည် သို့မဟုတ် ပြင်ပမှနေပြီး ဒေသတွင်းသို့ မည်သည့်အချိန်တွင် စတင် မိတ်ဆက်ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်ကို သမိုင်းတွင် ကာလဒေသ အမှတ်တစ်ခုတည်းအဖြစ် ခြေရာခံကြည့်နိုင်ခြင်း မရှိချေ။

၈.၁ မိတ်ဆက်

အကြမ်းဖက်ခြင်း သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိကပိုင်ဆိုင်မှုကို အကာအကွယ်ပေးခြင်းတို့မှာ ဘာသာ တရားကျင့်ဝတ်အရ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ယုံကြည်မှုအရ ပုံစံတစ်မျိုးမဟုတ်တစ်မျိုးနှင့် အမြဲတစေ ရှိနေခဲ့သည်ဆိုသော်လည်း ထိုအကာအကွယ်တို့ချည်းသက်သက်ကို လူ့အခွင့်အရေးဟု မဆိုနိုင်ချေ။ ပညာသင်ကြားခွင့်နှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုတို့မှာ ဒေသတွင်းတွင် အစိုးရများ ထွက်ပေါ် လာပြီးနောက် ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ပြီး ၎င်းတို့မှာ လူ့အခွင့်အရေးတွင်တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် ပါဝင်နေသည့် အချက်များဖြစ်သည်မှာ မှန်သော်လည်း ယင်းတို့ချည်းသက်သက်မှာ လူ့အခွင့်အရေးဟု အဓိပ္ပာယ် မရချေ။ ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်း အားကောင်းလာခြင်းနှင့် တန်ဖိုးစံနှုန်းများ ဒေသတစ်ခုမှတစ်ခုသို့ ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိခြင်းတို့ကြောင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး၊ မသန်စွမ်းသူများအခွင့်အရေးတို့ကဲ့သို့သော နောက်ထပ် အခြားအခွင့်အရေးများကို မွေးစားလက်ခံလာကြသည်။ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ် များနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းလိုက်နာမှုများမှ ယနေ့ခေတ် လူအများလက်ခံထားသည့် အခွင့်အရေးများ၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများကြား အချို့ကာလအခိုက်အတံ့များတွင် လူ့အခွင့်အရေးစနစ် အသက်ဝင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ သို့သော် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် ရိုးရှင်းပြီး အငြင်းပွားဖွယ်များမပါရှိသော လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတစ်ရပ်ကို ညွှန်ပြရန်မှာမူ မဖြစ်နိုင်ချေ။

လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုနှစ်ရပ်ရှိသည်။ ပထမ ငြင်းခုံ ဆွေးနွေးမှုမှာ သမိုင်းရေးသားမှတ်တမ်းတင်ခြင်း သို့မဟုတ် သမိုင်းကို မည်ကဲ့သို့ရေးသားမည် ဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး သမိုင်းဆိုသည်မှာ ဖြစ်ရပ်အစဉ်အတိုင်း ဇာတ်ကြောင်းပြောမှတ်တမ်းတင်မှု လော၊ ကွဲပြားသောအမြင်အမျိုးမျိုးကို မှတ်တမ်းတင်မှုလောဆိုသည်ကို ဆွေးနွေးငြင်းခုံခြင်းဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးတွင် အစမှတ်တစ်ခုတည်းမှ ပေါ်ထွက်လာသော ဇာတ်ကြောင်းတစ်ခုတည်း ရှိသင့် သလော။ လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းဆိုသည်မှာ ဒေသတစ်ခုအတွင်းတွင် အခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်ခွင့် များကို လက်ခံပေးမှုတဖြည်းဖြည်းချင်း တိုးတက်လာပြီးနောက် ယနေ့ကျွန်ုပ်တို့ နားလည်လက်ခံ ထားသည့် အခွင့်အရေးများထိ ရောက်ရှိလာသည့် ရိုးရှင်းသည့်ဇာတ်လမ်းတစ်ပုဒ်သာလော။ သို့တည်း မဟုတ် ဇာတ်လမ်းတစ်ပုဒ်တည်း၊ သမိုင်းတစ်ခုတည်းဟူ၍မရှိဘဲ လူ့အခွင့်အရေး၏ အဓိပ္ပာယ်နှင့် ယင်းတို့ မည်ကဲ့သို့ပေါ်ထွက်လာသည်တို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး မတူညီသည့်အမြင်အမျိုးမျိုးလော။ ဒုတိယ ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုမှာမူ သမိုင်းတွင် မည်သည်တို့ပါဝင်သင့်သည်ကို မေးခွန်းထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤ ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုမှာ ပို၍ အသေးစိတ်ကျပြီး လူ့အခွင့်အရေး ပေါ်ထွက်လာမှုတွင် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခု အနေနှင့်ပါဝင်ခဲ့သော အဖြစ်အပျက်များ၊ လူများ၊ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပတ်သက်သည်။ ဤအခန်း တွင် ဒုတိယဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုဖြစ်သည့် လူ့အခွင့်အရေးတွင် မည်သည့်အရာများ ပါဝင်သင့်သည် ဆိုသည့်အပေါ်ပို၍ အဓိကထားဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်ပြီး ဖြစ်ရပ်များနှင့် အချိန်အပိုင်းအခြားများ အပေါ် အလေးပေး လေ့လာသွားမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် သမိုင်းကိုမည်ကဲ့သို့ ရေးသားသင့်သနည်း ဆိုသည့် ပထမဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုကိုလည်း အလျဉ်းသင့်သလို ထည့်သွင်းဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။

လူ့အခွင့်အရေးကို သမိုင်းမှတ်တမ်းတင်ရာတွင် အဓိကဆွေးနွေးစရာ ပြဿနာတစ်ရပ်မှာ လူ့အခွင့်အရေး၏အဓိပ္ပာယ်ကို သမိုင်းက မည်ကဲ့သို့နားလည်သနည်းဆိုသည့် မေးခွန်းနှင့် သက်ဆိုင် နေသည်။ ဤငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ချဉ်းကပ်ရန် နည်းလမ်း ၃ ခုရှိသည်။

- လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူတို့ကို ဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အညီ ပြုမူဆက်ဆံခြင်းကို အားပေး ထောက်ခံသည့် အယူအဆများကို စုစည်းထားမှုတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ကိုးကွယ်ရာဘာသာများနှင့် အခြားလူမှုဝန်းကျင် သို့မဟုတ် ကိုယ်ကျင့်တရားတန်ဖိုးများတွင် ရှိနှင့်ပြီးသား အယူအဆတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ဤအမြင်ရှုထောင့်သည် လူ့အခွင့်အရေး ကျယ်ပြန့်လာမှုကို ဘာသာတရားများ ပေါ်ထွန်းအားကောင်းလာမှုနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများစုစည်းမှုဖွံ့ဖြိုးလာမှုတို့နှင့် ဆက်စပ်ရှုမြင် သည်။ ထိုကဲ့သို့ ရှုမြင်သော အယူအဆတွင် လူ့အခွင့်အရေးသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဟိန္ဒူနှင့် နောက်ပိုင်းတွင် အစ္စလာမ်၊ ခရစ္စယာန်ဘာသာတို့ ပျံ့နှံ့လာမှုနှင့်အတူ ပေါ်ထွက်လာသည်ဟု မြင်ပြီး စည်းကမ်းဥပဒေများနှင့် ဘာသာရေးစည်းမျဉ်းများ သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းလာမှုတို့နှင့် ဆက်နွှယ်နေသည်ဟုလည်း ယူဆသည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းအရ လူ့အခွင့်အရေးသည် ဒေသတွင်း၌ အမြဲတမ်းရှိနေခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ ပြည်သူများကို အစိုးရ၏အာဏာမှ မည်ကဲ့သို့ အကာအကွယ် ပေးထားသည်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည့်အပြင် ထိုအာဏာကိုကန့်သတ်ရန် နည်းလမ်းတစ်ရပ် လည်း ဖြစ်သည်။ ဤအမြင်ရှုထောင့်က လူ့အခွင့်အရေးကို အစိုးရများဖွဲ့စည်း ပေါ်ပေါက် လာမှုနှင့် အဓိကအားဖြင့် ၁၇၀၀ လွန်နှစ်များက ဥရောပဥက္ကဏ်အလင်းပွင့်ခေတ်ကာလအတွင်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သော လူသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်များနှင့်ပတ်သက်၍ အမျိုးမျိုးသော ကြေညာချက် များနှင့် အခြေခံဥပဒေများနှင့် ဆက်စပ်ရှုမြင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ရှုမြင်မှုကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး သည် နိုင်ငံတော်နှင့်အစိုးရများမဖွဲ့စည်း မပေါ်ပေါက်မီက ရှိနှင့်သည်ဟု မဆိုနိုင်တော့ချေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် လူ့အခွင့်အရေး၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏အာဏာကို ကန့်သတ်ရန်ဟူ၍ ယူဆထားသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုအရဆိုလျှင် လူ့အခွင့်အရေး သည် ဒေသတွင်းတွင် ကိုလိုနီတို့၏ အာဏာအလွဲသုံးစားပြုမှုများကို ဆန့်ကျင်ကြရာမှ စတင် ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ကိုလိုနီတို့၏ အလွဲသုံးစားမှုများကို ဆန့်ကျင်ခြင်းက နောက်ပိုင်းတွင် လွတ်လပ်ရေးတောင်းဆိုရန် တိုက်တွန်းအားပေးသော ကိုယ်ပိုင် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပိုင်ခွင့် (ကိုယ်ကြံ့ကိုယ်ဖန်တီးပိုင်ခွင့်) လှုပ်ရှားမှုများအဖြစ် ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် နောက်ဆုံးတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ တာဝန်နှင့်ဝတ္တရားများကို သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းသည့် အခြေခံဥပဒေများနှင့် အခြားပြဋ္ဌာန်းချက်များအဖြစ် ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။
- လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတော်တစ်ရပ်ထက်ကျော်လွန်ပြီး ယင်းအထက်တွင်ရှိသော ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ စံနှုန်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဤအမြင်ရှုထောင့်က လူသားအားလုံးနှင့်ဆိုင်သော အခွင့်အရေးများကို ၁၉၄၈ ခုနှစ်၊ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂတွင် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်းကို သဘောတူလက်ခံခဲ့ခြင်းနှင့် ဆက်စပ်ရှုမြင်သည်။ ဤရှုမြင်မှုအရ လူသား တို့၏ ရပိုင်ခွင့်များဆိုသည်မှာ နိုင်ငံ၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ သို့မဟုတ် မူလကပင် ကျင့်သုံး နေကြသော ကိုယ်ကျင့်တရားတန်ဖိုးများနှင့်မသက်ဆိုင်ဘဲ လူသားအားလုံးရပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အခွင့်အရေးများဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ မည်ကဲ့သို့သောအနေအထားတွင်ရှိသူဖြစ်စေ လူ့အခွင့် အရေးရှိသည်ဟု လူသားများကိုယ်တိုင်ကမယုံကြည်သရွေ့ ဤယူဆချက်မှာ ပေါ်ထွက်လာနိုင် မည် မဟုတ်ချေ။ ဤချဉ်းကပ်မှုအရ လူ့အခွင့်အရေးကို နိုင်ငံတကာစနစ်(အထူးသဖြင့် ကုလ) နှင့် ဥပဒေများမှတစ်ဆင့် ပြဋ္ဌာန်းအာဏာတည်စေရမည်ဖြစ်သည်။

လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတွင် ပါဝင်သင့်သည်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဤဆွေးနွေးခြင်းခုံမှ သုံးရပ်ထက်ပိုသော အငြင်းအခုံများ ရှိသေးသည်။ သမိုင်းသည် အစိုးရကိုဆန့်ကျင်သည့် လူသိများ ထင်ရှားသောလှုပ်ရှားမှုများ(၎င်းတို့အာဏာရှင်စနစ်များကို မည်ကဲ့သို့ ဖိဆန်ခဲ့သည်၊ ဒီမိုကရေစီကို မည်ကဲ့သို့တည်ဆောက်သည်၊ ပြည်သူများ၏ရပိုင်ခွင့်များကို အကာအကွယ်ပေးကြောင်း သေချာ စေရန် ဆန္ဒပြမှုများကိုမည်ကဲ့သို့ အသုံးပြုသည်)အပေါ် မှတ်တမ်းတင်သင့်သလော။ သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာဥပဒေများက အစိုးရများနှင့် အစိုးရအဖွဲ့၏ ပြုမူလုပ်ဆောင်ပုံများ ပြောင်းလဲမှုအပေါ် မည်ကဲ့သို့လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်ဆိုသည်ကို အာရုံစိုက်သင့်သလော။ ထိုသို့မဟုတ်လျှင် လူ့အခွင့်အရေးက ဒေသတွင်း နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးတို့နှင့် မည်ကဲ့သို့ဆက်စပ် လည်ပတ်နေသည်ကို အထူးပြုသင့်သလော။ အရှေ့တောင်အာရှ လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် လွှမ်းမိုးမှု အရှိဆုံးသူများနှင့် လွှမ်းမိုးမှုအရှိဆုံးအရာများက မည်သည်တို့ဖြစ်ခဲ့သနည်း။ အရပ်ဘက်လူထု လှုပ်ရှားမှုများလော၊ အစိုးရ၏လုပ်ဆောင်ချက်များလော၊ သို့မဟုတ် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု များလော။ သမိုင်းကို မတူညီသည့်နည်းလမ်းများစွာနှင့် ရေးသားနိုင်ပါသည်။ အထက်ပါ မေးခွန်း များကို မှန်ကန်အောင် ဖြေဆိုနိုင်မည့်သူလည်း မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် ယခုအခန်းတွင် လူ့အခွင့်အရေး၏ သမိုင်းတစ်ရပ်တည်းကို သာဖော်ပြသွားမည်မဟုတ်ဘဲ မတူညီသောသမိုင်းအရပ်ရပ်ကို သုံးသပ် လေ့လာသွားမည်ဖြစ်သည်။

ယခုအခန်းတွင် အစိုးရများ၊ ဥပဒေများ၊ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်းတို့မှာ အရှေ့တောင်အာရှလူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတွင် မည်ကဲ့သို့ အတူတကွ ပါဝင် နေကြသည်ကို ဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။ ဆိုင်ရာအယူအဆများကို ဆွဲထုတ်ရွေးချယ်ပြထားသော သမိုင်းရှုထောင့်တစ်ခုစီက မိမိတို့ထံတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို ပိုမို မှန်ကန်ကောင်းမွန်စွာ နားလည် နိုင်မည့် နည်းလမ်းများရှိကြသည်ဟု ယူဆကြမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်မေးခွန်းအချို့လည်း မလွဲမသွေ ပေါ်ထွက်လာဦးမည်ဖြစ်သည်။ လက်ငင်းအနေဖြင့် မေးခွန်းအချို့ကိုဖော်ပြရမည်ဆိုလျှင် - အကယ်၍ ကိုးကွယ်ရာဘာသာများသည် လူ့အခွင့်အရေး၏ မူလဇစ်မြစ်ဆိုလျှင် ၎င်းတို့က အဘယ်ကြောင့် ပဋိပက္ခများနှင့်တင်းမာမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသနည်း၊ သို့မဟုတ် အစိုးရများသည် လူ့အခွင့်အရေး ဖော်ဆောင်ရန် အလွန်နှေးကွေးသော်လည်း ထိုအစိုးရများကို အဘယ်ကြောင့် အရေးအပါဆုံးနေရာ တွင်ထား၍ ယူဆသင့်သနည်း။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ လှုပ်ရှားမှုများက အရေးကြီးသည်ဆိုလျှင် အဘယ်ကြောင့် အစိုးရ ကိုးကွယ်ရာဘာသာနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ကဲ့သို့သော ကြီးမားသည့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ ထောက်ပံ့မှုမပါရှိဘဲ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းချည်း သက်သက် လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းမှာ အဘယ်ကြောင့် အကန့်အသတ်များစွာရှိနေရသနည်း ဟူသည့် မေးခွန်းတို့ ဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း
လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။

အချို့သမိုင်းပညာရှင်များမှာ လူ့အခွင့်အရေးကို သာတူညီမျှမှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာတို့ကိုအလေးထားသည့် အယူအဆများ ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဥရောပဥက္ကဏ်အလင်းပွင့်ခေတ်မှ စတင်ခြေရာခံနိုင်သည်ဟု ယူဆ ကြသည်။ သို့သော် အခြားသူများကမူ ကျွန်စနစ် ဆက်လက်ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး အခွင့်အရေးများကို

အမျိုးသားအခွင့်အရေးဟု ဖော်ပြခြင်းကြောင့် အမျိုးသမီးအများစုမှာ အခွင့်အရေးများကို ခံစားခွင့်မရှိ ဖြစ်နေဆဲ ဖြစ်သောကြောင့် ထိုကာလက လူ့အခွင့်အရေးများမှာ အားလုံးကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိဟု သတ်မှတ်ကြသည်။ ကုလသမဂ္ဂ စတင်တည်ထောင်ချိန်နှင့် မည်သည့်နေရာတွင်နေထိုင်သူဖြစ်စေ အစိုးရများက မည်သူတို့တွင်အခွင့်အရေးရှိသင့်သည်ဟု ရွေးချယ်ခွင့်မရှိဘဲလူတိုင်း လူ့အခွင့်အရေး များကို ပိုင်ဆိုင်သည်ဟုယူဆသော ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးအယူအဆ များပေါ်ပေါက်လာခဲ့ သည်။ ထိုကာလကို လူ့အခွင့်အရေး စတင်ရာအဖြစ် အတိအကျသတ်မှတ်သူများလည်း ရှိသေး သည်။ ထိုအယူအဆများ ထက်ပို၍လက်ရှိကာလနှင့်နီးကပ်သော (ထပ်မံလေ့လာဖတ်ရှုရန်တွင် ကြည့်) အယူအဆမှာမူ လူ့အခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များ ရောက်သည့် တိုင်အောင် စတင်ခြင်းမရှိသေးဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုကာလမတိုင်မီက လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးမှုများရှိသော်လည်း အမှန်တကယ် အရေးတယူ ဆောင် ရွက်မှုများ မရှိသေး၍ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များရောက်မှသာ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့ အစည်းများက လူ့အခွင့်အရေးကိုထောက်ခံအားပေးမှုများပြုလာကြပြီး အစိုးရများကလည်း လူ့အခွင့် အရေးများကို တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာနှင့် အကာအကွယ်ပေးသင့်ကြောင်း လက်ခံလာကြ သည်ဟု ထိုအဆိုက ယူဆသည်။

လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းကို သင် မည်ကဲ့သို့ နားလည်ပါသနည်း။ မည်သည့်နေ့စွဲများမှာ အရေးကြီး သနည်း။ ပြည်သူများသည် မည်သည့်ကာလတွင် အစိုးရ၏အာဏာမှ အကာအကွယ်ပေးမှုကိုရရှိခဲ့ သနည်း။ မည်သည့်အချိန်တွင် ကမ္ဘာကြီးက လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အရေးတယူပြုလာ သနည်း။ သို့မဟုတ် လူအများက မည်သည့်အချိန်တွင် အဓိကကိစ္စကွယ်ရာ ဘာသာကြီးများတွင် ပါရှိသည့် အယူအဆများအတိုင်း တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အပြန်အလှန်လေးစားမှုနှင့်ဆက်ဆံရမည်ကို သတိပြုသိရှိလာကြသနည်း။

ဤအခန်းတွင် အရှေ့တောင်အာရှဒေသ၏ မကြာသေးမီကာလသမိုင်းအတွင်း လူ့အခွင့် အရေး လွှမ်းခြုံမှုမြင့်တက်လာခြင်းကို လေ့လာသုံးသပ်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ဤသမိုင်းလေ့လာသုံးသပ်မှု တစ်ရပ်သည် အခွင့်အရေးသာရရှိပါက ဒေသအတွင်းမှလူများသည် နယ်ချဲ့များ၊ အာဏာရှင်များ၊ အခြားဖိအားပေးသူများကို ဆန့်ကျင်ပြီး ၎င်းတို့၏ရပိုင်ခွင့်များရရှိရန် အခိုင်အမာတောင်းဆိုခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အစိုးရများသည် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ဝန်လေးနေတတ်ပြီး တစ်ခါတစ်ရံ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၏ တောင်းဆိုမှုတို့ကြောင့် ဖြစ်သော် လည်း လူ့အခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုကာ ၎င်းတို့ကို စတင်မြှင့်တင်ပေး၊ ကာကွယ်ပေးသည် ကိုလည်း တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။

၈.၂ ကိုလိုနီခေတ်မတိုင်မီ လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်း

လူ့အခွင့်အရေးသည် အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်းတစ်လျှောက် ကာလတိုင်းတွင် တည်ရှိခဲ့ပြီး အများစုမှာ အယူရှိလျှင် အပေးရှိရမည့်သဘောတရားနှင့် လူသားဘဝဖြစ်တည်မှုအပေါ် လေးစားမှု စသည့် ဘာသာရေးတန်ဖိုးစံနှုန်းများမှ ဆင်းသက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအခွင့်အရေးများကို ရပိုင်ခွင့် ရှိမှုမှာမူ ဘာသာတရားတစ်ရပ်အပေါ်ယုံကြည်သူများအတွက် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးယူနစ်တစ်ခု

အတွင်း နေထိုင်သူများအတွက်သာဟူ၍ အကန့်အသတ်များရှိလေ့ရှိကြသည်။ မည်သို့ဆိုစေကာမူ ထိုအရာများသည် လူ့အခွင့်အရေးများအဖြစ် တည်ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ ဘာသာတရားများမှလွဲ၍ ဘုရင့်နိုင်ငံတော်များ၊ နိုင်ငံရေးယူနစ်များသည် အခွင့်အရေးများပေးမည်ဟု အာမခံချက် ပေးလေ့ ရှိသော်လည်း ထိုအခွင့်အရေးများမှာ ၎င်းတို့အပေါ် သစ္စာခံသူများအတွက်သာဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီ ခေတ်မတိုင်မီအချိန်များတွင် မိမိတို့ရပိုင်ခွင့်ရှိသည့်အခွင့်အရေးကို တောင်းဆိုသူ၊ ရယူအသုံးပြုသူ လူအနည်းငယ်သာရှိခဲ့သည်။ ထိုခေတ်ကာလတွင် နိုင်ငံရေးယူနစ်များ၏ မတူညီကွဲပြားမှုမှာလည်း ကြီးမားများပြားလှသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင် ကမ္ဘာတဝန်းလုံးနီးပါးတွင် နိုင်ငံရေးယူနစ်ဟူ၍ အမျိုးသားနိုင်ငံတော်များဟူ၍ တစ်မျိုးတည်းသာရှိသော်လည်း ကိုလိုနီမတိုင်မီခေတ်ကမူ အရှေ့ တောင်အာရှတွင် ဘုရင်စနစ်၊ မျိုးနွယ်စုအလိုက်အုပ်ချုပ်မှုစနစ်များ၊ စော်ဘွားတို့အုပ်ချုပ်ရာနယ်ပယ်၊ သီးခြားကုန်သွယ်ရေးမြို့တော်များ၊ တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းအုပ်ချုပ်ရေးများ စသည်ဖြင့် မတူညီသော နိုင်ငံရေးယူနစ်ပုံစံအမျိုးမျိုး တည်ရှိခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပုံစံအမျိုးမျိုးရှိနေသဖြင့် အုပ်ချုပ် သူနှင့် အုပ်ချုပ်ခံလူတန်းစားတို့ကြားတွင် မတူညီသောဆက်ဆံရေးပုံစံအမျိုးမျိုးနှင့် ဥပဒေစနစ် အမျိုးမျိုးတို့လည်း ရှိနေလေ့ရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကွဲပြားခြားနားမှုအမျိုးမျိုးကြောင့်ပင် ထိုခေတ်က တွေ့ရလေ့ရှိသည့် ပုံစံတစ်ခုကို ခေတ်သစ်လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ညီမျှခြင်းချကြည့်ရန် ခက်ခဲခြင်းဖြစ် သည်။ စော်ဘွားနယ်ပယ်များ၊ ဘုရင့်နိုင်ငံတော်များ၊ မျိုးနွယ်စုနယ်ပယ်များ နှင့်ကိုလိုနီနယ်ပယ်များရှိ အခြေအနေမှာ ခေတ်သစ်စံနှုန်းများနှင့်ဆိုလျှင် လူမဆန်လောက်အောင် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်ပြီး ကျွန်ုပ်မြို့မှာလည်း တွေ့နေ၊ ဖြစ်နေကျ သာမန်ကိစ္စတစ်ရပ်သာ ဖြစ်သည်။ ကျားမ ဂျန်ဒါတန်းတူ ညီမျှမှု သို့မဟုတ် အဆင့်အတန်းမခွဲဘဲ တန်းတူညီတူရှိမှုတို့ဆိုသည်မှာ ကြားပင်မကြားဖူးဘဲ သက်ဦး ဆံပိုင်ဘုရင်က တိုင်းသူပြည်သားတို့နှင့် နယ်နိမိတ်အားလုံးကိုပိုင်ဆိုင်ကာ လူတစ်ဦးချင်းကို စိတ်တိုင်းကျ ကျွန်ုပ်မြို့ခွင့်ရှိပြီး ကျေးလက်ဆင်းရဲသားများထံမှ မြင့်မားသောအခွန်ငွေတော်များ ကောက်ယူခွင့်လည်း ရှိသည်။ ထို့ပြင် ထိုကဲ့သို့သော ရေမြေသနင်းပြည့်ရှင်မင်းသည် တန်ခိုးကြီးသည့် နတ်ဘုရားတစ်ပါးကဲ့သို့ အုပ်ချုပ်ခွင့်ကိုလည်း ရထားလေ့ရှိသည်။

မည်သည့်နိုင်ငံရေးစနစ်အမျိုးအစားဖြစ်စေ အသိအမှတ်ပြုခံလူတန်းစားမှာ ဘာသာရေးနှင့် မိသားစုရေးရာတို့တွင် အခွင့်အရေးများကိုရရှိကြသလို မကျေနပ်သည်များကို စောဒကတက်ပိုင်ခွင့် လည်း ရရှိလေ့ရှိရာ တစ်ခါတစ်ရံတွင်ဒေသတွင်းမှ ကျေးကျွန်များပင်လျှင် ထိုကဲ့သို့အခွင့်အရေးမျိုး ရတတ်လေ့ရှိသည်။ လက်ရှိစံနှုန်းများအရဆိုလျှင်မူ ထိုစနစ်များကို တရားနှင့်ညီညွတ်သည်၊ မျှတသည်ဟု ဆိုဖွယ်ရာမရှိပေ။ သို့သော်လည်း ထိုစံချိန်စံညွှန်းများမှာ ထိုခေတ်ကာလအတွက်သာ အကျိုးဝင်သော ကိုယ်ကျင့်သီလ၊ ဥပဒေစနစ်များနှင့်သာ ချိန်ထိုးစဉ်းစားရမည့်အရာဖြစ်သည်ဟု ဆိုကောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ ထိုအချိန်က နိုင်ငံရေးစနစ်အများအပြားမှာ ယောက်ျားကြီးစိုးသော အုပ်ချုပ်မှုစနစ်သာ နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း အမြစ်တွယ်နေခဲ့ပြီး အုပ်ချုပ်သူလူတန်းစားကို အကာအကွယ် ပေးရန် ပိုစိတ်အားထက်သန်လေ့ရှိကြသည်။ ထိုခေတ်ဟောင်းကို ယနေ့ခေတ်၏ လူ့အခွင့်အရေး တန်ဖိုး၊ စံနှုန်းအမြင်များနှင့် လေ့လာသုံးသပ်လျှင်လည်း တရားမျှတသည်ဟု ဆိုချင်မှဆိုနိုင်ပေမည်။ ဒေသတွင်း၌ရှိခဲ့သော နိုင်ငံရေးစနစ်များမှာ ကျွန်ုပ်မြို့ခြင်းကို အခြေခံသော သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ် မှာ အများစုဖြစ်ပြီး လူ့အခွင့်အရေးများ အပေါ်လုံးဝလေးစားမှု မရှိဟုဆိုသောစကားမှာလည်း မမှန် နိုင်ပါ။ တကယ်တမ်းတွင် ယနေ့ခေတ်အမြင်နှင့်ဆိုလျှင် သိသိသာသာ အလွန်ကွဲပြားနေမည် ဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံရေးယူနစ်အသီးသီးသည် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင် ဥပဒေစနစ်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံများနှင့်

လူ့အသက်အပေါ်တန်ဖိုးထားမှုများနှင့် လည်ပတ်ခဲ့ကြပြီး ဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံရေးယူနစ်အများစုမှာ ကျန်ကမ္ဘာ့ဒေသများကဲ့သို့ ထိုခေတ်ကပုံစံများအတိုင်း ပြုမူဆောင်ရွက်နေခဲ့ကြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ထိုခေတ်ကာလများကို တစ်ခါတစ်ရံ ကျောင်းများတွင် သင်ကြားသကဲ့သို့ လူ့အများ ငြိမ်းချမ်းညီညွတ်စွာ နေထိုင်သည့် ရွှေခေတ်ကာလများဟုဆိုလျှင်လည်း မှန်မည်မဟုတ်ချေ။ ထိုခေတ် ကာလများတွင် လူ့အသေအပျောက်နှုန်းမြင့်မားကာ သက်တမ်းလည်းတိုကြပြီး လူမှုထောက်ပံ့ကြေး မရှိသလို အမျိုးသမီးများနှင့်ကလေးများအပေါ် ဆက်ဆံပုံမှာလည်း ဆိုးရွားလှသည်။

လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတစ်ရပ်ကို ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ရာတွင် စိန်ခေါ်မှုမှာ ကိုယ်ကျင့် သီလစံများ ခေတ်တစ်ခေတ်နှင့် တစ်ခေတ်မတူကြခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ရှေးက ကိုယ့်ကျင့်သီလစံ တန်ဖိုးများအားလုံးကို မျက်မှောက်ခေတ် စံနှုန်းများနှင့် တန်းတူထားသုံးသပ်ပြီး နောက်ဆုံးတွင် ကျိန်းသေပေါက်ထွက်ပေါ်လာမည်ဖြစ်သော ရှေးခေတ်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှာ တရားမျှတမှုမရှိ၊ ခွဲခြားဆက်ဆံသောအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည်ဟူသော ကောက်ချက်မျိုးကို သမိုင်းပညာရှင်များ အနေဖြင့် ချသင့်သလော။ သို့မဟုတ် ကိုယ်ကျင့်သီလဟူသည် သူ့ခေတ်နှင့် သူ့အထာဖြင့်သာ ရှုအပ် သော သဘောတရားဖြစ်သင့်သလော။ ကျွန်ုပ်ပြုခြင်းကဲ့သို့သောကိစ္စများကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုများ အဖြစ် ပြတ်ပြတ်သားသား ကောက်ချက်ချသင့်သလော။ သို့မဟုတ် ထိုကဲ့သို့သော အပြုအမူများကို ခေတ်အရ လက်သင့်ခံနိုင်သည့် အပြုအမူများဟု ဆင်ခြင်သင့်သလော။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

ကိုလိုနီခေတ်မတိုင်မီသမိုင်းကို သင့်ကျောင်းတွင် မည်ကဲ့သို့ သင်ယူခဲ့ရသနည်း။

သမိုင်းကို များသောအားဖြင့် အာဏာရှိသူများ၏အမြင်ရှုထောင့်မှသာ ရေးသားလေ့ရှိပြီး လယ်ကွင်း များထဲတွင် အလုပ်လုပ်ရသူများ သို့မဟုတ် ချမ်းသာကြွယ်ဝခြင်းမရှိသူများ၏ အခြေအနေများမှာ ထည့်သွင်းဖော်ပြခံရလေ့မရှိချေ။ သင်၏ အခြေခံနှင့်အထက်တန်းအဆင့်ပညာရေးတွင် သာမန် လူများအကြောင်းကို ပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခြင်းမျိုး ရှိခဲ့ပါသလား။ ကိုလိုနီ မတိုင်မီခေတ်သမိုင်းကို ငြိမ်းချမ်းပျော်ရွှင်သည့်ကာလတစ်ခုအဖြစ် သင်ကြားခဲ့ပါသလား။ ပြဋ္ဌာန်း စာအုပ်များက ထိုကာလတွင် ပြည်သူများ၌ အခွင့်အရေးများရှိခဲ့သည်ဟု သွယ်ဝိုက်ဖော်ပြခြင်းမျိုး ရှိပါသလား။

ကျွန်စနစ်ကဲ့သို့သော အကြောင်းအရာမျိုးကို သမိုင်းတွင် မည်ကဲ့သို့သင်ကြားသင့်သနည်း။ ကျွန်ုပ်ပြုခြင်း ကို လက်ရှိအချိန်တွင် ကြီးလေးသော ရာဇဝတ်မှုတစ်ခု၊ ဆိုးရွားသည့်အရာတစ်ခုအဖြစ် ရှုမြင်ကြ သည်။ သို့သော် ၁၈ ရာစုတုန်းကမူ ကျွန်စနစ်သည် လုံးဝတရားဝင်ကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်ခဲ့ပြီး ကားတစ်စီး ပိုင်ဆိုင်ခြင်းကဲ့သို့ပင် ပိုင်ဆိုင်မှုတစ်မျိုးသာဖြစ်ခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်ပိုင်ရှင်များကို သမိုင်းတွင်ဖော်ပြသောအခါ ထိုခေတ်ကာလ၏ ဥပဒေနှင့် လူမှုရေးစံနှုန်းများနှင့်အညီနေထိုင်သော နိုင်ငံသားများအဖြစ် ဖော်ပြ သင့်ပါသလား။ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ကို လူသားဘဝတန်ဖိုးနှင့် လူများမှာ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အညီ ဆက်ဆံထိုက်သူများဖြစ်ခြင်းကို မသိရှိခဲ့သူများအဖြစ် သမိုင်းက ဖော်ပြသင့်ပါသလား။

၈.၃ ကိုလိုနီစနစ်မှ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်မှုစနစ်အထိ

၈.၃.၁ ကိုလိုနီစနစ်

ကိုလိုနီဝါဒ

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက ပြည်ပနိုင်ငံနှင့် အုပ်ချုပ်ခံနိုင်ငံများအပေါ် ထိန်းချုပ်ထားသော အခါ ကိုလိုနီပြုခြင်းဖြစ်ပေါ်သည်။ တစ်နည်းဆိုရလျှင် ကိုလိုနီဝါဒဆိုသည်မှာ လွှမ်းမိုးခြယ်လှယ်ရေးဝါဒဖြစ်ပြီး အင်အားကြီးနိုင်ငံများက နိုင်ငံရပ်ခြားရှိ နယ်မြေများကို ပိုင်ဆိုင်ကြောင်းကြေညာကာ ယင်းပိုင်ဆိုင်မှုအတွင်း နေထိုင်သူများကို မိမိတို့နိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ခံ၊ မလွတ်လပ်သော လူတန်းစားများဖြစ်အောင် သွတ်သွင်းခြင်းဖြစ်သည်။

ဥရောပကိုလိုနီစနစ်က အရှေ့တောင်အာရှ၏ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံရေးဖွဲ့စည်းပုံတို့ကို အခြေခံကျကျပြောင်းလဲပစ်ခဲ့သော်လည်း လူသန်းပေါင်းများစွာကိုကျွန်ုပ်တို့အဖွဲ့အစည်းကို မိစ္ဆာတို့ခေတ်သက်သက်အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းမှာလည်း အလွယ်တကူ ကောက်ချက်ချလွန်းရာ ရောက်မည်ဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းသည် အခွင့်အရေးများရရှိရန် အာမခံချက်ရရှိထားသည်။ သို့သော် ထိုအခွင့်အရေးများမှာ ကိုလိုနီကုမ္ပဏီများ သို့မဟုတ် အဝေးမှအုပ်ချုပ်သည့် အင်ပါယာများက သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးချက်များအတိုင်းသာ ဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီဥပဒေများသည် ကိုလိုနီပြုသူများတွင် ကိုလိုနီအပြုခံဒေသခံများထက် အခွင့်အရေးနှင့် အကာအကွယ်များ ပိုမိုရပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု အလိုအလျောက်ယူဆထားပြီး ယင်းမှာ လူသားအားလုံးတွင် တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေးရှိသည်ဟု အယူအဆနှင့် အခြေခံကျကျပင် ပဋိပက္ခဖြစ်လျက် ရှိသည် (ကိုလိုနီပြုသူများတွင် ကိုလိုနီအပြုခံဒေသခံများထက် အခွင့်အရေးနှင့်အကာအကွယ်များ ပိုမိုရပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု အလိုအလျောက်ယူဆထားသည့် ဥပဒေများ)။ ကိုလိုနီပြုခြင်း၏ အဓိက လုပ်ဆောင်ချက်မှာ ဒေသတွင်းအရင်း အမြစ်များနှင့် လုပ်အားများကိုအသုံးပြုပြီး ကိုလိုနီအင်ပါယာများ အတွက် ကုန်စည်နှင့်အမြတ်အစွန်းများထောက်ပံ့ပေးရန် ဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီစနစ်တွင် ကိုလိုနီကုမ္ပဏီများက မကြာခဏဆိုသလို အင်အားသုံးကာ ဈေးကွက်နှင့် ကုန်သွယ်မှုများကို လက်ဝါးကြီးအုပ်လေ့ ရှိသောကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှဒေသများတွင် စီးပွားရေးအကျပ်အတည်းများ ဖြစ်ပေါ်စေလေ့ ရှိသည်။ တောင်ပေါ်လူမျိုးစု သို့မဟုတ် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် ကိုလိုနီဗဟိုပြုဒေသများနှင့် ဝေးကွာသောဒေသများမှ လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှာ ထိုပြဿနာများကို ရှောင်လွှဲနိုင်ခဲ့ကြသည်။

အရှေ့တောင်အာရှဒေသများအပြားတွင် ကိုလိုနီစနစ်မှာ လွတ်လပ်စွာနေထိုင်ရာမှ ကျွန်ုပ်တို့အခြေခံ ဆိုသည်ထက် ကိုယ့်ဒေသခံအုပ်ချုပ်မှုမှ တိုင်းတစ်ပါးသား အုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့ ပြောင်းလဲ ရောက်ရှိမှုတစ်ရပ်သာဖြစ်သည်။ အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော ပြင်းထန်သည့်သက် ရောက်မှုနှင့် ကာလရှည်ဂယက်ရိုက်မှုများရှိခဲ့သည်မှာ မှန်သော်လည်း ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အချို့လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ မျက်မှောက်ခေတ်စံနှုန်းများနှင့်အညီမဟုတ်သော်လည်း တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုကို စတင်မိတ်ဆက်ပေးလာခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများ တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေးရရှိရန်မှာ ရုန်းကန် နေရဆဲဖြစ်ပြီး အတားအဆီးများ ရှိနေဆဲဖြစ်သော်လည်း အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးအချို့ကိုလည်း စတင်သတ်မှတ် အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ကြေးနန်းနှင့် ဆေးပညာတို့ကဲ့သို့ နည်းပညာပိုင်းတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာမှုများကလည်း ဆက်သွယ်ရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုဆီသို့ ဦးတည်စေခဲ့သည်။ အရှေ့တောင်အာရှသည်လည်း ကမ္ဘာကြီးနှင့် ပိုမိုချိတ်ဆက်မိ သွားခဲ့သည်။ အစိုးရများနှင့် ဗျူရိုကရေစီယန္တရားများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်မှုကြောင့် ပိုမိုပြီး လူသား ဆန်စွာ ပြုမူဆက်ဆံမှုများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဒေသတွင်းတွင် အကျဉ်းထောင် များ စတင်တည်ဆောက်မိတ်ဆက်ခြင်းဖြင့် သေဒဏ်နှင့် ခန္ဓာကိုယ်ထိခိုက် နာကျင်စေသည့် ပြစ်ဒဏ်များ မကြာခဏ ချမှတ်မှုကို လျော့ချနိုင်ခဲ့ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ တိုးတက်လာမှုများကို လူ့အခွင့်အရေး အစောပိုင်းပုံစံများအဖြစ် မှတ်ယူ၍မရချေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုအရာသည်

လူအများကို ဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အညီ ပြုမူဆက်ဆံလိုသည့် ဆန္ဒအရ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းမဟုတ်သလို တန်းတူညီမျှမှု ဖန်တီးရန်ကြိုးပမ်းခြင်းလည်း မဟုတ်၍ဖြစ်သည်။ တကယ်တမ်းတွင် ထိုတိုးတက်လာမှု များမှာ ဥပဒေပုဒ်မကိုယ်ကျင့်သီလစံတန်ဖိုးများကို ယူဆောင်သွတ်သွင်းလာခြင်း သို့မဟုတ် ကိုလိုနီ အပြစ်လူများကို ပိုမိုကောင်းမွန်ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်နိုင်မည့်နည်းလမ်းများသာဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင် ရမည်ဖြစ်သည်။

၈.၃.၂ ၁၉၀၀ ပြည့်လွန်နှစ်များအတွင်း အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများ

အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၌ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းတွင် ပထမဆုံးစတင်ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများကို အများအားဖြင့် အနောက်တိုင်းပညာတတ် အထက်တန်းလွှာလူတန်းစားများက ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုသူတို့က ပြည်သူများအနေနှင့် လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့်၊ ဆန္ဒမဲပေးပိုင်ခွင့်၊ ဥစ္စာပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့် တို့ကဲ့သို့သော လွတ်လပ်မှုအရသာကို ပိုမို သိရှိ သတိပြုမိလာစေခြင်းဖြင့် အုပ်ချုပ်သူများ၏ အာဏာဖြင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်မှုမှ လွတ်မြောက်စေရန် ရည်ရွယ်သည်။ ထိုအစောပိုင်းအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် အစပိုင်းတွင် ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှုမှ လွတ်မြောက်ရန် အာရုံစိုက်ခဲ့ဘဲ ဒေသခံပြည်သူများ လွတ်လပ်ခွင့်ပိုမိုရရှိစေရေးအပေါ် ပိုမိုအားစိုက် ခဲ့သည်။ ပထမဆုံးအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုမှာ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် ၁၈၀၀ လွန်နှစ်များအတွင်းက ဟိုဆေးရီဇယ်လ်ဦးဆောင်ခဲ့သော လှုပ်ရှားမှုဖြစ်ပြီး စပိန်များတိုင်းပြည်အတွင်းမှထွက်ခွာပေးခဲ့ခြင်း ဟူသော ရလဒ်ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ထို့အတူ ၁၉၀၀ လွန်နှစ်များအတွင်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဘုန်းတော် ကြီးများနှင့် ကျောင်းသားများက မြန်မာနိုင်ငံသားများ တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေး ရရှိရေးအတွက် တောင်းဆိုသော လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ဗီယက်နမ်၊ မလေးရှားနှင့် အင်ဒိုနီးရှားတို့တွင်လည်း အလားတူ လှုပ်ရှားမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ကိုလိုနီနယ်ချဲ့ ကျူးကျော်ခြင်း မခံရသည့် နိုင်ငံဖြစ်သော ထိုင်းနိုင်ငံ ကဲ့သို့သော နိုင်ငံမျိုး၌ပင် ထိုကာလက ဘုရင်ချူလာလောင်ကွန်း၏ ခေတ်သစ်ပုံစံ အုပ်ချုပ်မှု အောက်တွင် ကျွန်ုပ်ပြုခြင်းနှင့် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်းကိုတားမြစ်ကာ ခေတ်သစ်အစိုးရစနစ်ကို မိတ်ဆက် ခဲ့သလို ပြည်သူများကို အခွင့်အရေးများပိုမိုပေးအပ်သော ပညာရေးစနစ်သို့လည်း ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများသည် အခွင့်အရေးများတောင်းဆိုသည့် လှုပ်ရှားမှုများဖြစ်သော်လည်း ယနေ့ခေတ် နားလည်ထားသော လူ့အခွင့်အရေးများအတွက် လှုပ်ရှားမှုများမဟုတ်ချေ။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများမှ ရရှိရန် အာရုံစိုက်သည်မှာ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး၊ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးနှင့် ကိုလိုနီအစိုးရများ၏ ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုမှလွတ်မြောက်ရေးတို့သာ ဖြစ်သည်။

သဘောတရားရေးရာ ရှင်းလင်းချက်

အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများ

အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ကိုလိုနီအစိုးရတစ်ခုလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ရန်ဆန္ဒရှိသော အမျိုးသားရေးအဖွဲ့များက လုပ်ဆောင်ကြသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင်မူ လူမျိုးစုအရေး သို့မဟုတ် ဘာသာရေးအရ လွှမ်းမိုးမှုအောက်မှ လွတ်မြောက်ရေးမျိုးလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ အရှေ့တောင် အာရှတွင် အတွေ့ရအများဆုံးမှာမူ ကိုလိုနီဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှုများဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ကို အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး သို့မဟုတ် လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများဟုလည်း ခေါ်နိုင်သည်။ လှုပ်ရှားမှုများမှာ အာဆက်၊ မင်ဒါနာအို၊ သို့မဟုတ် ထိုင်းတောင်ပိုင်းတို့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံ၏တစ်စိတ်တစ်ဒေသ အဆင့် မျိုးလည်း ရှိနိုင်သည်။

ကမ္ဘာတစ်ဝန်းမှ ကိုလိုနီစနစ်ကို စိန်ခေါ်မှုများနှင့်အတူ အရှေ့တောင်အာရှဒေသအတွင်း လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများမှာ အားကောင်းလာခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ၁၉၀၀ ပြည့်လွန်နှစ်များ နောက်ပိုင်းတွင် စီမံအုပ်ချုပ်ရေးနှင့်နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် ဒေသခံများ ကိုယ်စားပြုခွင့် နှင့် ပါဝင်ခွင့် ပိုမိုမြင့်မားလာစေရန် ဦးတည်လာခဲ့သည်။ ဥပမာ - အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဒတ်ချ်တို့က ၁၉၀၁ ခုနှစ်တွင် လူ့ကျင့်ဝတ်နှင့်ညီညွတ်သောမူဝါဒကို မိတ်ဆက်ခဲ့ရာ ယင်းမူဝါဒတွင် ဒတ်ချ် အင်ပါယာအတွက် အင်ဒိုနီးရှားတို့က လုပ်ဆောင်ဖြည့်ဆည်းပေးသော ဥစ္စာဓနတို့အတွက် အင်ဒို နီးရှားတို့က ဒတ်ချ်တို့အပေါ် တင်ရှိနေသော အကြွေးကို ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရန် သက်သာချောင်ချိ ရေးနှင့် ခေတ်မီရေးတို့ဆောင်ရွက်ပေးမည်ဟု နယ်သာလန်နိုင်ငံကတိပြုခဲ့သည်။ အခြားကိုလိုနီ အင်ပါယာများက မိမိတို့ကိုလိုနီနယ်ပယ်အတွင်း နေထိုင်သူများကို နိမ့်ကျသူများအဖြစ် ရှုမြင်နေကြ ချိန်တွင် ထိုမူဝါဒမှာ ကောင်းမွန်သည့်ရည်ရွယ်ချက် ရှိကောင်းရှိနိုင်ပြီး ဒေသတွင်းတွင် သဘောထား အကြီးဆုံးမူဝါဒ ဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဘဏ္ဍာရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အထောက်အပံ့အနည်းငယ်သာ ပေးခဲ့ခြင်းကြောင့် အောင်မြင်ခဲ့ခြင်းမရှိချေ။ အိန္ဒိယ၌ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်ပြီးနောက် မကြာမီမြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း အလားတူ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း ပြုပြင် ပြောင်းလဲမှုများကို ၁၉၂၀ လွန်နှစ်များတွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့အုပ်ချုပ်သည့် မလေးကျွန်းဆွယ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများတွင်မူ ဒေသခံအုပ်ချုပ်သူများသို့ အာဏာပြန်လည်ခွဲဝေပေးခြင်းလည်း ပါဝင် သည်။ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှုပုံစံကို အစ္စလာမ္မစ်အုပ်ချုပ်သူများက မကျေမနပ်ဖြစ်နေခြင်းအပေါ် ဗြိတိသျှတို့ စိုးရိမ်ပူပန်သဖြင့် စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုလည်း ဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီ အစိုးရများက ထိုကဲ့သို့လိုက်လျော အလျော့ပေးမှုများမှာ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများရှိ တိုင်းသူ ပြည်သားများမှာ ပိုမိုကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေးကို ရထိုက်သည်ဟု အသိအမှတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသူများလည်းရှိသည်။ ထိုပြောင်းလဲမှုများမှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး ချမှတ်ခဲ့သော ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးသဘောတူညီချက်များကို မပြည့်မီသော်လည်း အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အခြေ အနေတိုးတက်မှုများရှိလာခဲ့သည်မှာ အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုများသို့ ဦးတည်စေခဲ့သည့် အဓိကအပြောင်းအလဲတစ်ရပ်မှာ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်း အရှေ့တောင်အာရှသို့ ဂျပန်တို့ ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်ပြီး ယခင် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့နိုင်ငံ များက ဆုတ်ခွာခြင်းဖြစ်သည်။ စစ်ပွဲသည် အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို ထင်ထင်ရှားရှား ဆောင်ယူလာခဲ့သည်။ ဂျပန်များသည် အာရှတစ်ခွင်တွင် အဓမ္မ ခိုင်းစေခံရသော လုပ်သားများကို အသုံးချခဲ့ပြီး ရလဒ်အနေဖြင့် လမ်းများ၊ ရထားလမ်းများဖောက်လုပ်ခြင်းနှင့် အခြားအဆောက် အဦများ တည်ဆောက်ရာတွင် အဓမ္မခိုင်းစေခံရသူ အများအပြားသေဆုံးခဲ့ကြရသည်။ ဒေသခံ နိုင်ငံသားများနှင့် အနောက်နိုင်ငံသားများအပါအဝင် စစ်အကျဉ်းသားပေါင်း ၁၆,၀၀၀ ကျော်မှာ ဒေသတွင်းတိုက်ပွဲများအတွင်း အဖမ်းဆီးခံခဲ့ရသည်။ ထို့ပြင် ဂျပန်တို့သည် လူမျိုးအဖုံဖုံနှင့် နိုင်ငံ အမျိုးမျိုးမှ အမျိုးသမီးငယ်များကို ဂျပန်စစ်သားများအတွက် လိင်ဖျော်ဖြေမှုပေးရန်အတွက် ဇိမ်မယ် အမျိုးသမီးများအဖြစ် အဓမ္မခိုင်းစေခဲ့သည်။ ဂျပန်တို့၏ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများကို သိမ်းပိုက်မှု တွင် အစပိုင်း၌ ထိုနိုင်ငံများကို ကိုလိုနီစနစ်အောက်မှ လွတ်မြောက်အောင် လုပ်ဆောင်ပေးမည့်ဟန် ရှိသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိလိမ့်ဦးမည်မဟုတ်ကြောင်း လူအများက ရိပ်မိသိရှိ လာကြသည်။ သာဓကအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲဝင်ခေါင်းဆောင်များဖြစ်သော အောင်ဆန်းနှင့်နေဝင်း (နှစ်ဦးစလုံးမှာ စစ်ပြီးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ခေါင်းဆောင်များဖြစ်ခဲ့သည်)

တို့သည် မူလက ဂျပန်တို့၏လေ့ကျင့်ပေးမှုနှင့်ထောက်ပံ့ပေးမှုတို့ကို ရယူခဲ့သော်လည်း မကြာမီတွင် ဂျပန်တို့က ကတိပြုထားသည့်လွတ်လပ်ရေးမှာ အစစ်အမှန်မဟုတ်ကြောင်း ရိပ်မိကာ ဗြိတိသျှတို့ ဘက်သို့ ဘက်ပြန်ပြောင်းခဲ့ကြသည်။

ဂျပန်တို့စစ်ရှုံးနိုင်မှုကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားသူများအပြားမှာ လွတ်လပ်ရေးရရှိလိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်ယူဆခဲ့ကြသော်လည်း တကယ်တမ်းတွင် ထိုကဲ့သို့မဖြစ်ခဲ့ချေ။ ကိုလိုနီနယ်ချဲ့နိုင်ငံအများအပြားမှာ မိမိတို့၏ ကိုလိုနီနယ်မြေအများအပြားကို ပြန်လည်ရယူခဲ့ကြရာ အင်ဒိုနီးရှားကို ဒတ်ချ်တို့ကလည်းကောင်း၊ အင်ဒိုချိုင်းနား(ဗီယက်နမ်၊ ကမ္ဘောဒီးယား နှင့်လာအို) ကို ပြင်သစ်ကလည်းကောင်း၊ မလေးရှားနှင့် မြန်မာကို ဗြိတိသျှတို့ကလည်းကောင်း ပြန်လည်ရယူခဲ့ ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများ၏ နောက်ထပ်အခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်မှာ ကိုယ်ပိုင် ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်အတွက် တိုက်ပွဲဝင်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

၈.၃.၃ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်း အုပ်ချုပ်ခွင့်အတွက် တိုက်ပွဲဝင်လှုပ်ရှားမှုများ

ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အတွက် တိုက်ပွဲဝင်ခြင်းများမှာ အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် ပထမဆုံးတိုက်ပွဲဝင်ခြင်း ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်သည်။ မိမိတို့သည် ကိုလိုနီ နယ်မြေများအဖြစ် အသတ်မှတ်မခံသင့်တော့ကြောင်းနှင့် မိမိတို့၏ နိုင်ငံရေးစနစ်များကို ကိုယ်ပိုင် ပြဋ္ဌာန်းဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်နှင့် နိုင်ငံ၏သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ကိုယ်တိုင်စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့်တို့မှာ (နောက်ပိုင်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ဖြစ်လာမည့်) မိမိတို့၏အခွင့်အရေး ဖြစ်သည်ဟု ဒေသ တစ်ဝန်းရှိ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားသူများက ယုံကြည်ခဲ့ကြသည်။

ကမ္ဘာတစ်ဝန်းက ကိုလိုနီဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှုများမှာ အရှေ့တောင်အာရှ၏ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိရေး လှုပ်ရှားမှုများအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့သိမ်းပိုက်ထားသည့် အိန္ဒိယ တွင် ဂန္ဒီ၊ နေရူးနှင့် အခြားသူတို့ဦးဆောင်သည့် အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုမှာ ကိုလိုနီဆန့်ကျင်ရေး အတွက် လှမ်းမျှော်အားကျစရာ စိတ်အားတက်ကြွစရာတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယအမျိုးသားရေး ဝါဒီများ လက်တွေ့ကျင့်သုံးခဲ့သည့် ဂန္ဒီ၏ ငြိမ်းချမ်းစွာဆန္ဒပြခြင်း အယူအဆမှာ အိန္ဒိယကို လွတ်လပ် ရေးပင်ရစေခဲ့ပြီး ယနေ့ခေတ် ငြိမ်းချမ်းရေးကျင့်သုံးလိုက်နာသူများကြား၌ပင် လွှမ်းမိုးမှုရှိနေဆဲ ဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှအတွင်းရှိ အခြားအမျိုးသားရေးဝါဒီများမှာမူ အတုယူအားကျစရာ နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်အဖြစ် တရုတ်ကိုမျှော်ကြည့်ခဲ့ကြသည်။ မာ့စ်ဝါဒ နှင့် မော်ဝါဒ တို့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်များမှာ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်သူများကိုတော်လှန်သည့် ပြောက်ကျားသူပုန်များ အပေါ်တွင်ရော လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေးဖွံ့စည်းတည်ဆောက်ပုံတို့အပေါ် တွင်ပါ လွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့သည်။ ဗမာ့ကွန်မြူနစ်ပါတီနှင့် နောက်ပိုင်းတွင် ဗီယက်နမ်၊ လာအို နှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့အဖြစ် ကွဲသွားသည့် အိုင်ဒိုချိုင်းနားကွန်မြူနစ်ပါတီ နှစ်ခုစလုံးကို ၁၉၃၀ လွန် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး တရုတ်ကွန်မြူနစ်ပါတီနှင့် အချိတ်အဆက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က အကြီးဆုံးကွန်မြူနစ်ပါတီမှာ အင်ဒိုနီးရှားတွင်ရှိသည်။ နိုင်ငံအများအပြားတွင် ကွန်မြူနစ် နှင့် ကွန်မြူနစ်မဟုတ်သည့် လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားသူများဟူ၍ နှစ်မျိုးစလုံး ရှိနေလေရာ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ရေးဆီသို့လမ်းများမှာလည်း ပဋိပက္ခပြင်းပြင်း ဒေသတစ်ဝန်းပြည်တွင်းစစ်ပွဲများ ပေါ်ပေါက်မှု ဆီသို့ ဦးတည်သွားခဲ့သည်။

အခြားလွှမ်းမိုးမှုတစ်ရပ်မှာ ကုလသမဂ္ဂဖြစ်သည်။ ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်နှင့် UDHR တို့ကို သဘောတူ လက်ခံခြင်းနှင့် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့နိုင်ငံများမှာ နိုင်ငံတကာဥပဒေ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် နှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုရန် ဖိအားပေးခံခဲ့ကြရသည်။ အရှေ့တောင် အာရှတစ်ဝန်းရှိ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားသူများသည် မိမိတို့နိုင်ငံ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် လူမျိုးရေးတန်းတူညီမျှမှု တောင်းဆိုခြင်းတို့တွင် ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်ပါ စကားရပ်နှင့် ကတိများကို ထုတ်နုတ်အသုံးပြုနိုင်ခဲ့သည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်၏ အပိုဒ် ၁. ၂ (ကုလ၏ရည်ရွယ်ချက်) နှင့် ၅၅ (စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု)တို့တွင် ဖော်ပြထား သည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်သည် လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ်လည်း ဖော်ပြခံရပြီး UDHR နိဒါန်းတွင် ဖော်ပြထားချက်အရ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများရှိ ပြည်သူများသာမက ထိုအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတို့က စီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် နယ်နိမိတ်များအတွင်းရှိ ပြည်သူများတွင်ပါ ဘုံစံနှုန်းတစ်ရပ် ဖြစ်လာခဲ့ရာ ကိုလိုနီအပြုခံနိုင်ငံသားများပါ ရသင့်ရထိုက်သည့် အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် ဖော်ပြခံခဲ့ရသည်။ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖော်ပြထားသော နောက်ထပ်ဥပဒေစံနှုန်းများထဲတွင် ၁၉၆၀ ကိုလိုနီအပြုခံနိုင်ငံများနှင့် ပြည်သူများကို လွတ်လပ်ခွင့်ပေးရေး ကြေညာစာတမ်းနှင့် ICCPR နှင့် ICESCR သဘောတူစာချုပ်များ၏ ပထမအပိုဒ်တို့ ပါဝင်သည်။ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ချက်မှာ တိကျရေရာမှုမရှိသလို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေအရ ထမ်းဆောင်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ထည့်သွင်းထားခြင်းလည်းမရှိသောကြောင့် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အငြင်းပွားမှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် မည်သူတို့တွင် ထိုအခွင့်အရေး ရပိုင်ခွင့်ရှိကြောင်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြထားခြင်းလည်း မရှိခဲ့ချေ။ လူ့အခွင့် အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် စဉ်းစားလျှင်မူ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်မှာ လူအများနှင့်ဆိုင်သော အဖွဲ့ အစည်းတစ်ရပ်အတွက် ရည်ရွယ်သည့်အခွင့်အရေးဖြစ်ပြီး လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီနှင့်ဆိုင်သော အခွင့်အရေးတစ်ရပ်မဟုတ်ချေ။ (ဤဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးနိုင်ရန်အတွက် အောက်ပါ အတိုင်း ဘောင်ခတ်ထားသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် သဘောတရားရေးရာရှင်းလင်းချက် တွင်ကြည့်ပါ) ထို့ကြောင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်ကို အချို့ကုလအဖွဲ့အစည်းများတွင် တစ်သီး ပုဂ္ဂလအခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် မရှုမြင်ချေ။

သဘောတရားရေးရာ ရှင်းလင်းချက် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်

ယေဘုယျအားဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ဆိုသည်မှာ ကိုလိုနီအပြုခံနိုင်ငံများမှ နိုင်ငံရေးအဖွဲ့ အစည်းများက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပြန်လည်ရရှိရေးအတွက် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကို ပြန်လည် ရရှိရန် ကြိုးပမ်းကြခြင်းကို ရည်ညွှန်းခြင်းဖြစ်သည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဆိုသည်မှာ အချုပ်အခြာ အာဏာနှင့် နိုင်ငံတကာနိုင်ငံရေးဇာတ်ခုံပေါ်မှ မိမိတို့နိုင်ငံ၏ အနေအထားကို လွတ်လပ်စွာ ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် ပြည်သူများ (သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအရ ချိတ်ဆက်နေသော ပြည်သူ့အဖွဲ့အစည်းများ) ၏ အခွင့်အရေးကိုဆိုလိုသည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်တွင် Peoples ဟူသည့် ဇဝေဇဝါဖြစ်စရာ အင်္ဂလိပ်စကားလုံးတစ်လုံးကို သုံးစွဲထားသည်။ Peoples ဆိုသည်မှာ လူအမျိုးမျိုး သို့မဟုတ် မတူညီသောလူအဖွဲ့အစည်းအများအပြားဟူ၍ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုစကားလုံးအတွက် တရားဝင် အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ချက်မရှိသလို ယင်းစကားလုံးသည် People နှင့် မည်သို့ကွဲပြားသည်ကို ဖော်ပြ

ထားခြင်းမျိုးလည်း မရှိချေ။ ကိုလိုနီအစိုးရများသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု သို့မဟုတ် လူမျိုးစုများက လွတ်လပ်ရေး လိုချင်လာမည်ကို စိုးရိမ်ခဲ့ကြရာ ကိုလိုနီအဖြစ် သိမ်းပိုက်ခံရသည့် ပြည်မနိုင်ငံများသာ အသိအမှတ်ပြုခံလိုသည့်အတွက် ထိုစကားလုံးကို တီထွင်သုံးစွဲခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှ တွင် ကိုလိုနီအပြုခံပြည်သူများကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် မည်သူတို့က ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် ပြဋ္ဌာန်းခွင့် တောင်းဆိုခွင့်ရှိသည် ဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အငြင်းပွားမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဥပမာ - ဥပဒေ ကြောင်းအရ အငြင်းပွားစရာများရှိသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှမ်း၊ ကချင်၊ ကရင် စသည့် တိုင်းရင်း သားလူမျိုးစုအများအပြားမှာ ထိုကဲ့သို့တောင်းဆိုမှုပြုခဲ့ကြသည်။

အံ့ဩစရာကောင်းသည်မှာ ထိုကာလအတွင်းက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အကြောင်း ဆွေးနွေးမှုများတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို ချန်လှပ်ထားခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် ရရေး လှုပ်ရှားမှုများသည် အဘယ်ကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်းအရာကိုအသုံးမပြုသနည်း ဆိုသည်မှာ ရှင်းရှင်းလင်းလင်းမရှိသော်လည်း ယူဆချက်များစွာထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ပထမ အဆိုပြုချက်မှာ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်မှာ အဓိကအားဖြင့် နိုင်ငံရေးအရေးကိစ္စတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး တစ်သီးပုဂ္ဂလ အခွင့်အရေးပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ် ယူဆခံရခြင်းမရှိဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုအများစုမှာ သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့တစ်ခု၏အခွင့်အရေးကိုသာ အာရုံ ထားပြီး တစ်သီးပုဂ္ဂလအခွင့်အရေးအပေါ် အာရုံစိုက်ခြင်းမရှိချေ။ ဒုတိယအဆိုပြုချက်မှာ နိုင်ငံတော် အစိုးရများမှာ ၎င်းတို့၏ နေရာခိုင်မြဲရေးအတွက် လူ့အခွင့်အရေးကို ရံဖန်ရံခါမှသာ မဟာဗျူဟာ ကျကျ အရေးတယူပြုတတ်ကြခြင်းကြောင့်ဟု ဖြစ်သည်။ ဥပမာ - ဗြိတိသျှတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်းက ၎င်းတို့ကိုကူညီခဲ့သော ကရင်နှင့်ကချင်လူမျိုးတို့၏ လူနည်းစုအခွင့် အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးပြောဆိုမှုများရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုအကြောင်းအရာမှာ မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် လျင်မြန်စွာပင် မေ့မေ့ပျောက်ပျောက်ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ကိုလိုနီ လက်အောက်ခံဘဝမှ လွတ်မြောက်သောနိုင်ငံများမှာ လူ့အခွင့်အရေးကို ထောက်ခံကြောင်း လူသိ ရှင်ကြား ဖော်ပြကြသော်လည်း (အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှုများတွင် လူ့အခွင့်အရေးကိုအသုံးပြုပုံကို ကြည့်ပါ။) မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ထိုအခွင့်အရေးများကိုမည်ကဲ့သို့ လိုက်နာမည်ဆိုသည်ကိုမူ ဖော်ပြခဲ့လှသည်။ တတိယအနေဖြင့် ထိုကာလကအရှေ့တောင်အာရှတွင် အဓိကကြီးစိုးနေသော နိုင်ငံရေးအရ ပုဂ္ဂလိကမှာ စစ်အေးတိုက်ပွဲ ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေး မြှင့်တင် ခြင်းနှင့်ကာကွယ်ခြင်းတို့မှာ စစ်အေးခေတ်ကာလ နိုင်ငံတကာတွင် ကွန်မြူနစ်စနစ်ကို ဆန့်ကျင်ရေး တရားများကြားတွင် နစ်မြုပ်သွားခဲ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်ဟူသည့် အဆိုဖြစ်သည်။ အရေးအကြီးဆုံးနှင့် နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ထိုအချိန်တွင် လူ့အခွင့်အရေးမှာ အလေးထားခံရမှုအလွန်နည်းသည့် ခေါင်းစဉ် တစ်ရပ်ဖြစ်လျက်ရှိခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး စောင့်ထိန်းရန် တွန်းအား ပေးသည့် နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီမှုများ မရှိသေးသလို ကျောင်းများတွင်လည်း ထိုအကြောင်း အရာကို သင်ကြားခြင်းမရှိသေးချေ။ ပညာတတ်များလောက်သာ လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည့်စကားလုံး၏ ဆိုလိုချက်ကိုသိကြသောကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး လှုပ်ရှားမှုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထောက်ပံ့မှုရရှိစေ နိုင်သော အသုံးအနှုန်းတစ်ရပ် မဖြစ်ခဲ့ပေ။ လူ့အခွင့်အရေးအစား အမျိုးသားရေးဝါဒကို မြှင့်တင်ခြင်း နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးတို့ကဲ့သို့သော အယူအဆများကို အသစ်ထွက်ပေါ်လာသော နိုင်ငံများက ဦးစားပေး လက်ကိုင်ထားခဲ့ကြသည်။

စစ်အေးတိုက်ပွဲ

စစ်အေးတိုက်ပွဲဆိုသည့် အသုံးအနှုန်းမှာ အင်အားကြီးနိုင်ငံကြီး နှစ်နိုင်ငံဖြစ်သည့် အမေရိကန်နှင့် ဆိုဗီယက်ယူနီယံတို့ကြား ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားခြင်းကို ရည်ညွှန်းပြီး ယင်းစစ်အေးတိုက်ပွဲကာလ (စစ်အေးခေတ်)မှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ် ပြီးဆုံးချိန်မှ ၁၉၉၀ ဝန်းကျင်အထိ ကြာမြင့်ခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခများမှာ အင်အားကြီး ၂ နှစ်နိုင်ငံ တိုက်ရိုက်ထိတွေ့ခြင်းမျိုးထက် ဗီယက်နမ်၊ အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့် အန်ဂိုလာတို့ကဲ့သို့သော အခြားနိုင်ငံများတွင်ဖြစ်ပွားသည့် ပဋိပက္ခများတွင် တစ်ဖက်စီဝင်ရောက် တူညီပံ့ပိုးသည့် ဘက်နှစ်ဘက်ကို တိုက်စားပြုသောစစ်ပွဲများဟု ခေါ်သည့် တိုက်ပွဲများအသွင်ကိုသာ ဆောင်ခဲ့သည်။

၈.၄ လွတ်လပ်ရေးရပြီးခေတ်မှ အာဏာရှင်ဆန်သောအုပ်ချုပ်မှုခေတ်အထိ

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်းနှင့် အချိန်ကိုက်ရရှိခဲ့ခြင်းမျိုး မဟုတ်သော်လည်း လွတ်လပ်ရေးကို မတူညီသည့်နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ရရှိခဲ့ကြသည်။ သွေးဖြင့်ရင်းရသည့် တော်လှန်ခြင်းနည်းဖြင့် ရရှိသည်ဖြစ်စေ၊ အခြားနည်းဖြင့်ရရှိသည်ဖြစ်စေ ၁၉၅၇ အရောက်တွင် အရှေ့တောင်အာရှ၌ လွတ်လပ်သောနိုင်ငံ ၇ နိုင်ငံအထိ ရှိခဲ့သည်။ ထိုစာရင်းထဲသို့ ၁၉၆၅ တွင် မလေးရှားကျွန်းဆွယ်မှ ခွဲထွက်ခဲ့သည့် စင်ကာပူ၊ ၁၉၈၄ တွင် ဗြိတိသျှမလေးရှားကျွန်းဆွယ်မှ ခွဲထွက်နိုင်ခဲ့သည့် ဘရူနိုင်း၊ ၁၉၇၅ တွင် ပေါ်တူဂီတို့ထံမှလွတ်လပ်ရေးရသော်လည်း ၁၉၇၆ တွင် အင်ဒိုနီးရှား၏ သိမ်းပိုက်ခြင်းကိုခံရကာ ၁၉၉၉ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲပြီးနောက် ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် လွတ်လပ်လာခဲ့သည့် အရှေ့တီမောတို့ ထပ်တိုးပါဝင်လာခဲ့သည်။

လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက်တွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ် အတွင်းတွင် တစ်ဘက်ဘက်ကို မဟာမိတ်ပြုရန် ဖိအားပေးခံခဲ့ကြရသည်။ အချို့မှာ ကွန်မြူနစ်နှင့် အချို့မှာ အရင်းရှင်စနစ်တို့ဖြစ်ခဲ့ကြသော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများစုမှာ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု (Non-Aligned Movement - NAM) တွင်သာပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှဒေသသည် စစ်အေးခေတ်တွင် မည်သည့်ဘက်မျှ မပါဝင်ခဲ့ဘဲ နောက်ပိုင်းတွင် တတိယကမ္ဘာအဖြစ် သတ်မှတ်ပြောဆိုလာကြသည့်နိုင်ငံများအဖွဲ့ NAM ဖွဲ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် အဓိကကျသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ကိုလိုနီစနစ်အောက်မှလွတ်မြောက်ခဲ့သောနိုင်ငံများသည် ဘုံတူညီသော ရည်မှန်းချက်များရှိကြသည်။ ထိုနိုင်ငံများသည် ပထမနှင့် ဒုတိယကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေးနှင့် စစ်ရေးအင်အားများအပေါ် စိုးရိမ်ပူပန်စိတ်ရှိကြပြီး ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၏ နောက်ဆက်တွဲ ရလဒ်အဖြစ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများနှင့်လူမျိုးရေးခွဲခြားမှုများ (တောင်အာဖရိကတွင် လူမျိုးရေး အခြေခံခွဲခြားအုပ်ချုပ်သည့်အလေ့အထကဲ့သို့သော)ဖြစ်ပေါ်နေသည့်အပေါ်တွင် မကြိုက်မနှစ်သက်ရာတွင်လည်း တူညီကြသည်။ ထို့ပြင် ဥရောပနှင့် မြောက်အမေရိကနိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေးအင်အားကို ယှဉ်ပြိုင်နိုင်ရန် မိမိတို့အချင်းချင်း နီးကပ်စွာ မဟာမိတ်ဖွဲ့ရမည်ကိုလည်း အသိအမှတ်ပြု လက်ခံခဲ့ကြသည်။

သဘောတရားရေးရာ ရှင်းလင်းချက်

ကမ္ဘာ့သုံးခုအတွင်းမှ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု

စစ်အေးခေတ်အတွင်းတွင် ကမ္ဘာကြီးသည် အုပ်စု သုံးစုကွဲသွားခဲ့သည်။ ပထမကမ္ဘာ (အနောက်တိုင်း အရင်းရှင်နိုင်ငံများ)၊ ဒုတိယကမ္ဘာ (ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံများ)နှင့် တတိယကမ္ဘာ (ကိုလိုနီလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်လာသည့် ဆင်းရဲသောဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ) တို့ဖြစ်သည်။ တတိယကမ္ဘာနိုင်ငံများသည် ပထမကမ္ဘာနှင့် ဒုတိယကမ္ဘာ ဟူသည့် အင်အားကြီးအဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့အနက် မည်သည့်ဘက်မျှ မပါသော နိုင်ငံပေါင်း ၁၀၀ ခန့်ပါဝင်သည့် ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု Non Aligned Movement(NAM) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုမဟာမိတ်အဖွဲ့တွင် တက်တက်ကြွကြွပါဝင်သောနိုင်ငံများမှာ အိန္ဒိယ၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှား၊ အီဂျစ်နှင့် ကျူးဘားတို့ ဖြစ်သည်။

ကိုလိုနီလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်လာသောနိုင်ငံများ (အာဖရိကနှင့် အာရှနိုင်ငံများ အဓိကပါဝင်သော) ၏ ပထမဆုံးအကြိမ် အစည်းအဝေးကြီးကို အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဘန်ဒေါင်းတွင် ၁၉၅၅ ခုနှစ် ဧပြီတွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပသည့် ညီလာခံတွင် ကြေညာခဲ့သည့် NAM မှာ ဘန်ဒေါင်းညီလာခံမှ အစပြုသည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသည့်အချက်မှာ လုပ်ငန်းစဉ်ထဲတွင် လူ့အခွင့်အရေး ပါဝင်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းတို့မှာ ဘန်ဒေါင်းတွင်ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် Final Communiqué of the Asian-African Conference ဟု အမည်ရသော အစည်းအဝေးဆုံးဖြတ်ချက်မှတ်တမ်း၏ စည်းမျဉ်း ၁၀ ချက်၏ ပထမဆုံးအချက်လည်းဖြစ်သည်။ လက်တွေ့တွင်မူ NAM နိုင်ငံများအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးအားလုံးကို အမှန်တကယ် ပံ့ပိုးပေးမှု ရှိ၊ မရှိဆိုသည်မှာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာပင်ဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် NAM နိုင်ငံများသည် ကိုလိုနီလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ရေးနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမပြုရေးတို့နှင့် ဆိုင်သော အခွင့်အရေးများကို ရွေးချယ်အာရုံစိုက်လိုခဲ့ပြီး တစ်ချိန်တည်းတွင် လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်နှင့် နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်တို့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများကိုမူ တင်းတင်းကျပ်ကျပ်ထိန်းချုပ်ထားခဲ့၍ ဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်ရေးသည် လူ့အခွင့်အရေးကို စမ်းသပ်မှုနှင့် စိန်ခေါ်မှုအသစ်များကို ယူဆောင်လာခဲ့သည်။ ကိုလိုနီစနစ်နှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်တို့ကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ထိခိုက်မှုများစွာ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ရသည်။ ဒေသတွင်းနေရာအနှံ့အပြားတွင် နယ်နမိတ်မျဉ်းများ သတ်မှတ်ပြီး လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက်၌ပင် တိုင်းပြည်များတွင် မည်သူတို့က၊ မည်ကဲ့သို့အုပ်ချုပ်သင့်သည် ဆိုသည်နှင့် ပတ်သက်ပြီး သဘောမတူညီမှုများရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ဒေသတစ်ဝန်းရှိ အစိုးရသစ်များသည် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများ၊ ဘာသာရေးအဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံရေးအယူအဆများကိုအခြေခံပြီး ပေါ်ပေါက်လာသော ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရသည်။ လွတ်လပ်ရေးရခါစ နိုင်ငံအသစ်များတွင် စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးမော်ဒယ်များမှာ အမြတ်ထုတ်ခံရခြင်းလည်း ရှိခဲ့သည်။ ဥပမာ - မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုတွင် စစ်တပ်က အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ဦးဆောင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ်ကအဓိက ကြီးစိုးထားနိုင်ခဲ့သည်။ အခြားနိုင်ငံများတွင်မူ အုပ်ချုပ်ရေးအယူအဆများနှင့် စမ်းသပ်သုတေသနပြုမှုများကို စမ်းသပ်လုပ်ဆောင်ခဲ့ရာ များသောအားဖြင့် ပြည်သူ့ဘဏ္ဍာများသာ အကုန်အကျများခဲ့သည်။ ထိုအစိုးရအများစုမှာ အာဏာကိုစွဲထားသော နိုင်ငံရေး စနစ်တစ်ရပ် ဖြစ်သည့် အာဏာရှင်ဆန်သော အုပ်ချုပ်သူများဖြစ်ပြီး ပြည်သူများမှာ အစိုးရကို မည်သို့လုပ်သင့်သည်ကို အနည်းငယ်မျှသာ ဝင်ရောက်ပြောဆိုခွင့်ရကြသည်။ ဒေသတွင်း နေရာအနှံ့အပြားတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏အာဏာကို မေးခွန်းထုတ်ခွင့်မရှိဘဲ လူ့အခွင့်အရေးများမှာလည်း အငြင်းပယ်ခံခဲ့ကြရသည်။ ထို့ပြင် စစ်အေးခေတ် နှစ်ပေါင်း ၄၀ ၏ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုကိုလည်း ထပ်မံပေါ်ပေါက်စေခဲ့ရာ အားလုံးမှာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်နှင့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ ပေါ်ပေါက်ရာ ကာလအပိုင်းအခြား၏ရလဒ်အဖြစ် ထွက်ပေါ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ပြည်သူများသည် ထိုအကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ဆင်းရဲဒုက္ခများကြောင့်ပင် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် ဒီမိုကရေစီ လှုပ်ရှားမှုများကဲ့သို့သော ပြောင်းလဲမှုများမှတစ်ဆင့် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကို စိန်ခေါ်လိုစိတ်နိုးကြားလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပုံဖော်ယူဆကြရမည်ဖြစ်သည်။ ဤကာလ၏ ဝိသေသလက္ခဏာရပ်များမှာ စစ်ဘက်မှသဘောထားတင်းမာသူများ၏ အာဏာရှင်ဆန်သော အုပ်ချုပ်မှုများ နေရာတကာ ပျံ့နှံ့မှု၊ စစ်အေးခေတ်က ဖန်တီးလိုက်သည့် ပဋိပက္ခနှင့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုများနှင့် ဒေသတွင်းရှိ

အာဏာရှင်ဆန်ခြင်း
 အာဏာရှင်စနစ်ဆိုသည်
 ပြည်သူလူထုက
 နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်ခွင့်
 အနည်းငယ်သာရရှိသော
 ဗဟိုကတင်းတင်းကျပ်ကျပ်
 ချုပ်ကိုင်သည့်စနစ်ဖြစ်သည်။
 အာဏာရှင်စနစ်
 ပုံစံအမျိုးမျိုးရှိသော်လည်း
 အဓိကလက္ခဏာရပ်မှာ
 လူတစ်ဦးတစ်ယောက် သို့မဟုတ်
 လူနည်းစုအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က
 နိုင်ငံရေးဆုံးဖြတ်ချက်များအားလုံးကို
 ချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။
 အာဏာရှင်အစိုးရသည်
 စစ်အာဏာရှင်ကဲ့သို့
 ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်ခြင်း
 ဖြစ်နိုင်သလို နိုင်ငံရေးစနစ်က
 ဒီမိုကရေစီပုံစံမျိုးရှိသော်လည်း
 ဆုံးဖြတ်ချက်များကို
 လူတစ်ယောက်
 သို့မဟုတ် တစ်စုတစ်ဖွဲ့ကသာ
 ချမှတ်ကြသော ပျော့ပြောင်းသည့်
 အာဏာရှင်ပုံစံမျိုး ရှိနိုင်သည်။

ပြည်သူများ၏ ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ ကူးပြောင်းရေးဆန္ဒများ ကြီးထွားလာမှုတို့ဖြစ်သည်။ လာမည့်ကဏ္ဍတွင် အဆိုပါ လက္ခဏာ ၃ ရပ်ကို သုံးသပ်လေ့လာသွားမည်ဖြစ်သည်။

၈.၄.၁ အာဏာရှင်ဆန်သောအုပ်ချုပ်မှုနှင့် စစ်အုပ်ချုပ်ရေး

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအားလုံးတွင် စစ်အစိုးရများမရှိခဲ့သော်လည်း အုပ်ချုပ်မှုပုံစံ အများစုမှာ ဒီမိုကရေစီမဟုတ်သော အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုပုံစံများသာဖြစ်သည်။ ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များအတွင်းတွင် စင်ကာပူနှင့် မလေးရှားနှစ်နိုင်ငံမှလွဲ၍ ကျန် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအားလုံးတွင် စစ်တပ်ကသာ အုပ်ချုပ်ထားခဲ့သည်။ ဒေသတွင်းတွင် စစ်အစိုးရများ အားကောင်းလာရသည့် အကြောင်းရင်းမှာမူ များသောအားဖြင့် မနီးရိုးစွဲသာဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်များသည် ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများကို ရင်ဆိုင်နေကြရရာ အချို့မှာ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ (မြန်မာ)၊ နိုင်ငံရေးပုန်ကန်မှု (သာဓကအားဖြင့် အင်ဒိုနီးရှား၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ဗီယက်နမ်၊ လာအိုနှင့် ထိုင်းတို့တွင် ကွန်မြူနစ်လှုပ်ရှားမှုများ) သို့မဟုတ် မတည်ငြိမ်သော ဒီမိုကရေစီ(ထိုင်း) တို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအခြေအနေများတွင် စစ်ဘက်က တည်ငြိမ်မှုနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတို့ရရှိရန်အတွက် နိုင်ငံရေးတွင် ကြားဝင်စွက်ဖက်ရမည်ဟု ယူဆခဲ့သည်။ စစ်အစိုးရများသည် အဓိကအားဖြင့် အာဏာသိမ်းခြင်း နည်းလမ်းဖြင့် အာဏာကိုရယူကြပြီး ဒေသတွင်းရှိအချို့နိုင်ငံများတွင် အာဏာသိမ်းမှုများ မကြာမကြာပင်ဖြစ်လေ့ရှိရာ ထိုင်းနိုင်ငံဆိုလျှင် စစ်တပ်က မကြာခဏအာဏာသိမ်းသည့်နိုင်ငံအဖြစ် လူသိများသည်။

အာဏာသိမ်းခြင်း

စကားလုံးအတိုင်း အတိအကျ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရလျှင် နိုင်ငံကိုတိုက်ခိုက်ခြင်း သို့မဟုတ် မြတ်တော်ခြင်း ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ အာဏာသိမ်းခြင်းဆိုသည်မှာ အာဏာကို တရားမဝင်သည့် နည်းလမ်းဖြင့် ရယူခြင်းဖြစ်ပြီး များသောအားဖြင့် စစ်တပ်ကလုပ်ဆောင်လေ့ရှိသည်။ အာဏာသိမ်းခြင်းကို စစ်တပ်က ဦးဆောင်ပြီး အစိုးရအဆောက်အအုံများ၊ မီဒီယာ နှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများကိုတန့်သတ်ပြီး အာဏာကို တည်ဆောက်လေ့ရှိသည်။

ဇယား ၈.၁ အရှေ့တောင်အာရှတွင် အာဏာသိမ်းမှုများမည်သည့်နေရာများတွင်မည်မျှ ဖြစ်ပွားခဲ့သနည်း။

နိုင်ငံ	အာဏာသိမ်းမှုများ
ထိုင်း	၂၂ - ၁၉၃၂ ခုနှစ်မှစတင်ပြီး ၂၂ ကြိမ်ခန့်။ နောက်ဆုံးအကြိမ်မှာ ၂၀၁၄ ခုနှစ်က ဖြစ်သည်။
လာအို	၈ - လာအိုတွင် ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များ၌ အာဏာသိမ်းမှု ၈ ကြိမ်ဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး ယင်းတို့အနက်မှ ၃ ကြိမ်မှာ အောင်မြင်ခဲ့သည်။
ဗီယက်နမ်	၅ - တောင်ဗီယက်နမ်သည် ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များအတွင်းတွင် အာဏာသိမ်းမှု ၅ ကြိမ်ခန့် ကြုံတွေ့ခဲ့သည်။
ဖိလစ်ပိုင်	၅ - မားကိုစ်အာဏာရှင်ခေတ်ကတည်းက ၅ ကြိမ်ခန့်ဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး ၄ ကြိမ်မှာ အောင်မြင်ခဲ့ကာ တစ်ကြိမ်သာ ကျရှုံးခဲ့သည်။
မြန်မာ	၂ - နေဝင်းသည် ၁၉၆၂ တွင် အာဏာသိမ်းပြီး တိုင်းပြည်အာဏာကိုရယူခဲ့ကာ ၁၉၈၈ တွင် SLORC (နဝတ)က နောက်တစ်ကြိမ် အာဏာသိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။
ကမ္ဘောဒီးယား	၂- လွန်နိုင် က ၁၉၇၀ အာဏာသိမ်းမှုမှတစ်ဆင့် အာဏာရခဲ့သည်။ ဟန်ဆန်က ၁၉၉၇ အာဏာသိမ်းမှုမှတစ်ဆင့် သူ၏အာဏာကို ခိုင်မာအောင် တည်ဆောက်ခဲ့သည်။
အင်ဒိုနီးရှား	၁- ဆူဟာတိုသည် ၁၉၆၅ တွင်အာဏာရခဲ့သည်။

နိုင်ငံ	အာဏာသိမ်းမှုများ
အရှေ့တီမော	၁ - ပေါ်တူဂီတို့ထံမှ ၁၉၇၅ တွင် လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက်နှင့် အင်ဒိုနီးရှားက တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းမပြုမီ။
ဘရူနိုင်း	မရှိ
မလေးရှား	မရှိ
စင်ကာပူ	မရှိ

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၏ စစ်အစိုးရများသည် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများ၊ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်တို့ကို ချိုးဖောက်မှုများ ရှိခဲ့သည့်အပြင် ပို၍ကြမ်းကြုတ်သော လူ့အခွင့်အရေးမှတ်တမ်းများမှာ ဒီမိုကရေစီအစိုးရများနှင့်ယှဉ်ပါက အလွန်တရာ နိမ့်ပါးလှသည်။ စစ်အစိုးရများသည် အင်အားသုံးသည့် နည်းလမ်းဖြင့်သာ အုပ်ချုပ်ကြသောကြောင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ခြိမ်းခြောက်မှုများကို အလွန်အကျွံအသုံးပြုခြင်းမှာ အံ့ဩလောက်စရာမရှိချေ။ ထို့ပြင် စစ်အစိုးရများသည် ၎င်းတို့ကိုယ်၎င်းတို့ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရန်မလိုဟု ယူဆထားခြင်းကြောင့်လည်း တိုင်းပြည်၏ဥပဒေများထဲတွင် လူ့အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်း ပြဋ္ဌာန်းထားလျှင်ပင် ယင်းလူ့အခွင့်အရေးများကို မျက်ကွယ်ပြုထားနိုင်ချေ ပို၍မြင့်မားမည်ဖြစ်သည်။ စစ်အစိုးရများက လူ့အခွင့်အရေးစံနှုန်းများကို မြှင့်တင်ရန် ဦးဆောင်သွားနိုင်သည့်အခြေအနေမျိုးမှာ စိတ်ကူး၍မရလောက်သည့် အခြေအနေမဟုတ်သော်လည်း ထိုဖြစ်စဉ်မျိုးမှာ အလွန်ရှားပါးသည်က အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၏ စစ်အစိုးရများကို အကျဉ်းရုံးဆန်းစစ်လျှင်ပင် ထိုနိုင်ငံများ တွင် အဘယ်ကြောင့် ဆိုးရွားသည့် လူ့အခွင့်အရေးမှတ်တမ်းများ ရှိလာကြောင်းကို ဖော်ပြလျက် ရှိသည်။ ဖိလစ်ပိုင်တွင် မားကိုစ်အစိုးရလက်ထက်အတွင်းက အတိုက်အခံနိုင်ငံရေးသမားများကို ဖမ်းဆီးနိုင်ပြီး နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ရာဇဝတ်မှုအဖြစ်သတ်မှတ်သော၊ မီဒီယာများကို ဖျက်သိမ်း သော စစ်အုပ်ချုပ်ရေးအမိန့်ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ထိုအုပ်ချုပ်ရေးအောက်တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှာ မားကိုစ်မိသားစုဝင်များ၏ သိမ်းယူခြင်းကိုခံရကာ ထိုမိသားစုဝင်များကမူ အဆမတန် ကြွယ်ဝ ချမ်းသာသူများ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ အမှန်တကယ်တွင် မားကိုစ်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည့်ကာလအတွင်း အခွင့် အရေး ချိုးဖောက်ခံခဲ့ရသူများကိုလျော်ကြေးပေးရန် ၎င်းတို့မိသားစုက ခိုးယူခဲ့သည်ဟု ယူဆရသော ဘီလုံနှင့်ချီသည့်ဒေါ်လာများကို ဥပဒေကြောင်းအရ ရှာဖွေနေရဆဲဖြစ်သည်။ အလားတူပင် အင်ဒို နီးရှားမှ ဆူဟာတိုမှာလည်း အာဏာရှိစဉ်ကာလအတွင်း ချမ်းသာကြွယ်ဝလာခဲ့သူအဖြစ် လူသိများသူ ဖြစ်သည်။ ဆူဟာတိုသည် အစိုးရအဖွဲ့မှဆင်းပေးလိုက်ရချိန်တွင် အသားတင် ဒေါ်လာ ၁၅ ဘီလုံခန့် ကြွယ်ဝချမ်းသာခဲ့သည်။ ၎င်းအုပ်ချုပ်နေသည့်ကာလအတွင်းတွင် စစ်တပ်က လိုအပ်သည်ထက်ပို၍ သေဒဏ်ချမှတ်ခြင်း၊ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်ကိုဖိနှိပ်ခြင်း၊ အတိုက်အခံနိုင်ငံရေးသမားများကို ဖိနှိပ်ခြင်း၊ အစိုးရ၏လုပ်ငန်းများတွင် စစ်တပ်က ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြောင်း လူသိများခဲ့သည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

အရှေ့တောင်အာရှ၏ စစ်အစိုးရအချို့

မြန်မာ - နေဝင်း(၁၉၆၂-၁၉၈၈)၊ နဝတနှင့် နောက်ပိုင်းတွင် နအဖ(၁၉၈၈-၂၀၁၁)

ကမ္ဘောဒီးယား - လွန်နိုးလ်(၁၉၇၀ - ၁၉၇၅)၊ ခမာနီ(၁၉၇၅-၁၉၇၉)

အင်ဒိုနီးရှား - ဆူကာနို(၁၉၅၉ - ၁၉၆၆)၊ ဆူဟာတို(၁၉၆၆ - ၁၉၉၈)

လာအို - ဖိုမိနိုဆေဗန်(၁၉၅၉ - ၁၉၆၀)

ဖိလစ်ပိုင် - မားကိုစ်(၁၉၇၂ - ၁၉၈၁)

ထိုင်း - ဖိဘွန်ဆုန်ခရမ်(၁၉၃၈-၁၉၄၄)၊ ဆာရစ်သန်နရတ်(၁၉၅၉-၁၉၆၃)၊ သန္တန်ကစ်တီ
ကာချောန်(၁၉၆၃-၁၉၇၃)၊ ဆူရာရွတ်ချူလန်နွန်(၂၀၀၆-၂၀၀၈)၊ ပရာရွတ်ချန်အိုချာ(၂၀၁၄-)

တောင်ဗီယက်နမ် - ဒေါင်ဗန်မင်(၁၉၆၃)၊ ငွင်ခမ်း(၁၉၆၄)၊ ငွင်ချောင်ကီနှင့် ငွင်ဗန်သျှ(၁၉၆၅-
၁၉၇၅)

အထက်ပါချိုးဖောက်မှုများရှိသော်လည်း စစ်အစိုးရများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ကြီးမား
သော အစိတ်အပိုင်းကဏ္ဍများ၏ ထောက်ခံခြင်းကို ရရှိခြင်းမျိုးရှိနိုင်သလို လူများစွာတို့အတွက်
တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှုကိုလည်း ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်သည့် အခြေအနေမျိုးလည်း ရှိနိုင်သည်။ ချမ်းသာ
ကြွယ်ဝသည့် အထက်တန်းလွှာများက ထိုကဲ့သို့အစိုးရမျိုးကို လိုလားကြိုဆိုတတ်ကြသည်။ အဘယ်
ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းအစိုးရများသည် ဥပဒေနှင့်အညီမဟုတ်ဘဲ အကျင့်ပျက်လာဘ်စားခြင်း
နည်းမျိုးဖြင့် ၎င်းတို့၏ စီးပွားရေးနှင့်လုပ်ငန်းများကို တိုးတက်ပွားများအောင် လုပ်ပေးတတ်သော
ကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ အာဏာရှင်အစိုးရကို ထောက်ပံ့မှုမျိုးမှာ နိုင်ငံတကာအဆင့်ထိလည်းရှိသည်။
စစ်အေးခေတ်အတွင်းက အနောက်နိုင်ငံများ၊ အထူးသဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ကွန်မြူ
နစ်စနစ်ကိုဆန့်ကျင်သော စစ်အစိုးရများကို ထောက်ပံ့ခဲ့ပြီး ထိုကဲ့သို့ထောက်ပံ့ခဲ့သည့်နိုင်ငံအများစုမှာ
အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဖိလစ်ပိုင်၊ ထိုင်း၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ တောင်
ဗီယက်နမ်နှင့် အင်ဒိုနီးရှား နိုင်ငံများအားလုံးသည် ကွန်မြူနစ်ဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုများအတွက်
အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုထံမှ စီးပွားရေးနှင့်စစ်ရေးအရ အထောက်အပံ့များရရှိခဲ့ကြသည်။
ထိုနိုင်ငံများမှ အာဏာရှင်အစိုးရများ၏ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများမှာမူ မျက်ကွယ်ပြုခံခဲ့ရသည်။
အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ထိုအာဏာရှင်အစိုးရများကို ဝေဖန်ခဲ့လျှင် မားကိုစ်အစိုးရနှင့်
ပတ်သက်၍ အမေရိကန်တို့ပေးသည့် အကြောင်းပြချက်မှာ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများမှာ
တိုင်းပြည်တစ်ပြည်၏ ပြည်တွင်းရေးဖြစ်သဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်
ပြင်ပတွင်ရှိနေသည် ဟူ၍ဖြစ်သည်။ နှစ်များကြာလာသည်နှင့်အမျှ ထိုအမြင်မှာလည်း သိသိသာသာ
ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။ လက်ရှိအချိန်တွင် အမေရိကန်အပါအဝင်နိုင်ငံများအားလုံးသည် လူ့အခွင့်
အရေး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ချိုးဖောက်မှုများသည် ပြည်တွင်းရေးမဟုတ်ဘဲ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း
အနေဖြင့် ထိုကဲ့သို့ချိုးဖောက်မှုများဖြစ်ပေါ်လျှင် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ရှိကြောင်း အသိ
အမှတ်ပြုလက်ခံထားကြပြီဖြစ်သည်။

စစ်အေးခေတ်ကိုခြုံငုံ၍ သုံးသပ်ရမည်ဆိုလျှင် အနောက်နိုင်ငံများမှ နိုင်ငံတကာအထောက်အပံ့များက အာဏာရှင်များကို အာဏာဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်စေခဲ့သည်။ ယင်းနိုင်ငံများအတွင်းတွင် အမှန်တကယ်ရှိနေ၍ဖြစ်စေ၊ စိတ်ကူးထဲတွင်ဖြစ်စေ ကွန်မြူနစ်စနစ်၏ ခြိမ်းခြောက်မှုကို ကြောက်ရွံ့ကာ အကာအကွယ်ပေးစေလိုမှုကြောင့် အချို့က ဒီမိုကရေစီနည်းကျမဟုတ်သော အာဏာရှင်စနစ်ကို ထောက်ခံခဲ့ကြသည်။ အခန်း ၅ တွင်ဖော်ပြခဲ့သလိုပင် ကုလသမဂ္ဂသို့ တိုင်တန်းမှုများလည်း အများအပြားရှိခဲ့သည်။ ဖိလစ်ပိုင်နှင့်အင်ဒိုနီးရှားတို့ဆိုလျှင် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၏ စစ်ဆေးခြင်းကိုပင် ခံခဲ့ကြရသည်။ အချို့နိုင်ငံများမှာ အာဏာရှင်လက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ခဲ့သည့် အချိန်အပိုင်းအခြားအချို့ ရှိခဲ့သော်လည်း(ဥပမာ - ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များအတွင်းက ကာလတိုတစ်ခု) နိုင်ငံအများစုမှာ ၁၉၉၀ လွန် နှစ်များတွင် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများက ဒီမိုကရေစီကိုတောင်းဆိုလာပြီး လက်ရှိအခြေအနေနှင့်အုပ်ချုပ်မှုအပေါ် စိန်ခေါ်လာသည့်အချိန်ရောက်သည်အထိ အာဏာရှင်စနစ်အောက်တွင်သာ နေထိုင်ခဲ့ကြရသည်။

၈.၄.၂ စစ်အေးခေတ်၏သက်ရောက်မှုများ

စစ်အေးခေတ်သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် လုံခြုံရေးပိုင်းသက်ရောက်မှုများသာမက စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဂယက်ရိုက်မှုများလည်း ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ စီးပွားရေးပိုင်းတွင် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုနှင့် ၎င်း၏မဟာမိတ်များက အရင်းရှင်စီးပွားရေးစနစ်ကို ကျယ်ပြန့်အောင် ချဲ့ထွင်ခဲ့ကြပြီး ဆိုဗီယက်ယူနီယံကမူ ကွန်မြူနစ်အစိုးရများ ထူထောင်ရန် အားထုတ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးပိုင်းတွင်မူ နှစ်ဖက်စလုံးသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက မိမိတို့၏အယူဝါဒကိုလက်ခံကျင့်သုံးပါက ထိုနိုင်ငံ၏ အာဏာရှင်အစိုးရများကို ထောက်ပံ့ပေးရန်ဆန္ဒရှိကြပြီး လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို မျက်ကွယ်ပြုထားလေ့ရှိသည်။ မိမိကိုယ်မိမိ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ထောက်ခံအားပေးမှုအရှိဆုံး နိုင်ငံအဖြစ် ခံယူထားသည့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် အာဏာရှင်အစိုးရများကို လက်သင့်ခံထားခဲ့ရုံသာမက ယင်းတို့ကိုထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ဗိုလ်ချုပ်ဆူဟာတို၊ ဗိုလ်ချုပ်မားကို့စ်နှင့် ကမ္ဘောဒီးယားမှ လွန်နောလ် စစ်အစိုးရနှင့် တောင်ဗီယက်နမ် စစ်အစိုးရတို့ကို အနီးကပ်ထောက်ပံ့ခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံသည်လည်း ကြမ်းကြုတ်ရက်စက်မှုများကျူးလွန်ထားသည့် ခမာနီများကိုထောက်ပံ့သည့် နိုင်ငံအနည်းငယ်ထဲမှ တစ်နိုင်ငံဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင်မူ အမေရိကန်နှင့် အနောက်နိုင်ငံများသည် ကုလသမဂ္ဂတွင် ၎င်းတို့၏နေရာကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ခမာနီတို့လက်ထက်တွင် လူသန်းပေါင်းများစွာ သေကြေခဲ့ရသည်ကို မျက်ကွယ်ပြုကာ ယင်းခမာနီတို့ကိုပင် ပြန်၍ကူညီခဲ့ပြန်သည်။ ၎င်းတို့သည် လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှု ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အာဏာရှင်အစိုးရတစ်ရပ်ကိုထောက်ခံခဲ့ခြင်းမှာ ကွန်မြူနစ်ဗီယက်နမ်က ကမ္ဘောဒီးယား၏ နေရာကို ရယူသွားနိုင်ချေရှိနေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အခြားတစ်နည်းဆိုရလျှင် စစ်အေးခေတ်အတွင်းတွင် မဟာမိတ်ဖွဲ့မှုကို လူ့အခွင့်အရေးထက် ပို၍ဦးစားပေးခဲ့သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ လုံခြုံရေး ပိုင်းစိုးရိမ်မှုများကြောင့် နှစ်ဖက်စလုံးသည် သူပုန်တပ်ဖွဲ့များကို စစ်ရေးအကူအညီများပေးခဲ့ပြီး ယင်းအချက်ကပင် ဒေသတွင်းတွင် ပဋိပက္ခများ စတင်ဖြစ်ပွားစေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် စစ်အေးခေတ်သည် လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းများ ကင်းမဲ့လေ့ရှိသည့် မတည်ငြိမ်မှုများနှင့် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားသော ကာလတစ်ခုပေါ်ပေါက်လာစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုကာလအတွင်းတွင် တင်းမာမှုများသိသိသာသာ ကြီးထွားခဲ့သည်။ ကွန်မြူနစ်မဟုတ်သော အနောက်ကမ္ဘာသည် အထူးသဖြင့် ကွန်မြူနစ်စနစ်ပျံ့နှံ့မှုက နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ကွန်မြူနစ်ဖြစ်သွားလျှင် ဒိုမီနီသက်ရောက်မှုသဖွယ် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအားလုံး ကွန်မြူနစ်ဖြစ်သွားစေသည့် အခြေအနေသို့ ဦးတည်သွားမည်ကို စိုးရိမ်ပူပန်ခဲ့သည်။ ဗီယက်နမ်၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် လာအိုတို့တွင် ကွန်မြူနစ်တို့၏အောင်ပွဲများနှင့် ထိုင်း၊ မြန်မာ၊ မလေးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်တို့တွင် အားကောင်းသော ကွန်မြူနစ်လှုပ်ရှားမှုများက ထိုစိုးရိမ်ပူပန်မှုကို ထပ်မံထိုးပေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများအသင်း (ASEAN)ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်သည့် အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်၊ စင်ကာပူနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့အားလုံးသည် ထိုကဲ့သို့ ကွန်မြူနစ်ကိုဆန့်ကျင်သော အမြင်ရှိသည့် အာဏာရှင်ဆန်သော အုပ်ချုပ်မှုပုံစံကို အတူတကွကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် အရှေ့တောင် အာရှသည် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ တရုတ်နှင့် ဆိုဗီယက်ယူနီယံတို့၏ စစ်အေးခေတ် စစ်မြေပြင် ဖြစ်ခဲ့သည်။

ဗီယက်နမ်တွင် အမေရိကန်တို့ဆင်နွှဲခဲ့သော စစ်ပွဲက စစ်အေးခေတ်အတွင်း လူ့အခွင့်အရေး ဆုံးရှုံးမှုများကို ဖော်ပြနေသည်။ ၁၉၄၅ မှ ၁၉၅၀ လွန် နှစ်လယ်ပိုင်းအထိဖြစ်ပွားခဲ့သော ပြင်သစ် နှင့် (ဗီယက်မင်း) တို့အကြား ပထမဆုံးအင်ဒိုချိုင်းနားစစ်ပွဲ အပြီးတွင် ဗီယက်နမ်သည် နှစ်ခြမ်း ကွဲသွားခဲ့သည်။ တရားဝင်အရ ကွန်မြူနစ်မဟာမိတ်များ၏ အထောက်ပံ့ခံ မြောက်ဗီယက်နမ်နှင့် အမေရိကန်နှင့်အခြားကွန်မြူနစ်ဆန့်ကျင်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏အထောက်ပံ့ခံ တောင်ဗီယက်နမ်တို့၏ စစ်ပွဲသည် လာအိုနှင့်ကမ္ဘောဒီးယားနယ်စပ်များအထိပျံ့နှံ့ခဲ့ပြီး လူပေါင်း သန်းနှင့်ချီ၍ သေဆုံးခဲ့ရသည်။ ဗီယက်နမ်တွင်ဖြစ်ပွားသော အမေရိကန်စစ်သည် ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့်ထိ လူ့အခွင့် အရေးတိုးတက်မှုတွင် အရေးပါသောကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခများအတွင်းတွင် နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းများမှာ မျက်ကွယ်ပြုခံခဲ့ရပြီး စစ်အကျဉ်းသားများမှာ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံခဲ့ရကာ အရပ်သားများ မှာလည်း ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်ခံခဲ့ရသည်။ ပျောက်ကျားအသွင်ဆောင်သော တိုက်ပွဲများသည် သေးငယ်သောလူ့အဖွဲ့အစည်းများအထိရောက်ရှိခဲ့ပြီး အပြစ်မဲ့အရပ်သားအများအပြားကို သေဆုံးစေ ခဲ့သည်။ မြောက်ဗီယက်နမ်တို့သည် တောင်ပိုင်းရှိ ၎င်းတို့၏တိုက်ခိုက်ရေးတပ်သားများကို လာအိုနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့ကို ထောက်ပံ့ရေးပစ္စည်းများပို့ဆောင်သည့်လမ်းကြောင်းအဖြစ် အသုံးပြုခြင်းကြောင့် အမေရိကန်တို့က ယင်းနယ်မြေများကို နိုင်ငံတကာဥပဒေများနှင့်မညီစွာ တရားမဝင် ဗုံးကြဲခဲ့သည်။ ထိုစစ်ရာဇဝတ်မှုများကြောင့် နိုင်ငံတကာစစ်ရာဇဝတ်မှုများကို တင်းကြပ်ရန်လိုအပ်နေပြီဖြစ်ကြောင်း ပြသနေခဲ့သည်။ ဥပမာ - အမေရိကန်တို့၏ ဗုံးကြဲစစ်ဆင်ရေးများသည် အထူးသဖြင့် ကမ္ဘောဒီးယား နှင့် လာအိုတို့တွင် အရပ်သားများနှင့် ရန်သူစစ်သားများကို ကွဲပြားပြား ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်ခြင်း မရှိချေ။ ရလဒ်အနေဖြင့် အရပ်သားများသေဆုံးခြင်း၊ ဘေးဒုက္ခရောက်ရခြင်းများဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး ခမာ သူပုန်များ ထကြွလာမှုမှာလည်း ယင်းဗုံးကြဲတိုက်ခိုက်မှုများကြောင့်ပင်ဖြစ်သည်ဟုပင် အချို့က သတ်မှတ်ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ အမေရိကန်တို့၏ ဗီယက်နမ်စစ်ပွဲကို ဥပဒေနှင့်အညီ လက်နက်ကိုင် တိုက်ခိုက်သော စစ်ပွဲအဖြစ် သတ်မှတ်ခံခဲ့ရခြင်းမရှိချေ။ (ဤအကြောင်းကို အခန်း ၁၀ တွင် ပိုမို၍ အသေးစိတ်ဆွေးနွေးထားသည်) အမေရိကန်စစ်ပွဲအတွင်း ဥပဒေပိုင်းချို့ယွင်းအားနည်းချက်များ ရှိနေခြင်းကြောင့် အမေရိကန်တို့က အရပ်သားများအပေါ်ထိခိုက်မှုများကို လျစ်လျူရှုနိုင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ယူဆထားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ၁၉၇၇ ခုနှစ် ဂျနီဗာညီလာခံတွင် လူ့အခွင့် အရေးအကာအကွယ်ပေးမှုများကို နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ငယ်နှစ်ခုအသွင်ဖြင့် ထည့်သွင်းခဲ့သည်။ (ဤအကြောင်းအရာကို အခန်း ၁၀ တွင်ထပ်မံ၍ ဆွေးနွေးသွားမည်)

မှတ်သားဖွယ်ရာ

မိန်းကလေး စစ်ဆင်ရေး

မိန်းကလေးစစ်ဆင်ရေးဆိုသည်မှာ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် လာအိုတို့တွင် ၁၉၆၉၊ မတ် ၁၈ ရက်မှ ၁၉၇၀၊ မေ ၂၆ အထိကြာမြင့်ခဲ့သော အမေရိကန်စစ်ပွဲအတွင်းမှ အမေရိကန်တပ်များ၏ များပြားလှသည့် ဗုံးကြဲစစ်ဆင်ရေးများအနက်မှတစ်ခု၏ အမည်ဖြစ်သည်။ ထိုစစ်ဆင်ရေးက အထူးအငြင်းပွားစရာဖြစ်ခဲ့ရသည့်အကြောင်းရင်းမှာ အမေရိကန်လွတ်တော်၏အတည်ပြုချက်မရမီ ကြိုတင်ဗုံးကြဲတိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပြီး စစ်ရာဇဝတ်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် စွပ်စွဲပြောဆိုခြင်းခံခဲ့ရသည်။ အမျိုးသား လုံခြုံရေးအကြံပေး ဟင်နရီကစ်ဆင်ဂျာ၏အဆိုအရ ကြီးမားလှသည့် ထိုဗုံးကြဲစစ်ဆင်ရေးသည် ပျံသန်းသမျှ လှုပ်ရှားသမျှအားလုံးကို ပစ်မှတ်ထားခဲ့သည်ဟုသိရသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် လာအိုသည် ပဋိပက္ခအတွင်း တစ်ဖက်ဖက်မှပါဝင်ခြင်း လုံးလုံးမရှိသော်လည်း ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဗုံးကြဲတိုက်ခိုက်ခံရမှုအများဆုံးနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သွားခဲ့သည်။ လက်ရှိအချိန်ထိ လူများသည် မြေအောက်ရိုမပေါက်ကွဲရသေးသည့် ဗုံးလက်ကျန်များကြောင့် သေဆုံးခြင်း၊ ဒဏ်ရာရခြင်းများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

၈.၄.၃ အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင်း ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုများ

ဤကဲ့သို့အာဏာရှင်ဆန်ပြီး ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားခဲ့သော ကာလအတွင်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို စနစ်တကျနှင့် ဆိုးဆိုးရွားရွား ချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ယင်းတို့အနက်မှ အထင်ရှားဆုံးမှာ ခမာနီတို့၏လက်ချက်ဖြင့် လူပေါင်း ၁ ဒသမ ၇ သန်းခန့် သေဆုံးခဲ့ရသော ကမ္ဘောဒီးယား လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုပင်ဖြစ်သည်။ ခမာနီတို့လက်ထက်အတွင်း သေဆုံးမှုများကို လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုဟုတ် မဟုတ်ဆိုသည်မှာ လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုဟူသည့် စကားလုံးအပေါ် တရားဝင်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဝေါဟာရပိုင်းအငြင်းပွားမှုတစ်ရပ်သာ ဖြစ်သည်။ မတ်စ်ဝါဒ၊ မော်ဝါဒ နှင့်လီနင်ဝါဒတို့ကို ပေါင်းစပ်ရောနှောမှုတစ်ရပ်ကို ကိုင်စွဲခဲ့ပြီးနောက် ခမာနီတို့သည် ၁၉၇၀ လွန် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် အာဏာသိမ်းပိုက်နိုင်ရန် ပုန်ကန်ထကြွခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ကမ္ဘောဒီးယားအရှေ့ပိုင်းရှိ ဗီယက်နမ်တို့၏ကျူးကျော်မှု၊ အမေရိကန်တို့၏ဗုံးကြဲတိုက်ခိုက်မှု ဒဏ်များကို ခံစားခဲ့ရသည့် ကျေးလက်ဒေသလူ့အဖွဲ့အစည်းတို့ကို ငြိမ်းချမ်းမှုနှင့် တရားမျှတမှုများ ယူဆောင်ပေးမည်ဟု ဟောပြောစည်းရုံးပြီး ထိုကဲ့သို့ပုန်ကန်ထကြွခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ ဝါဒအရ ဘာသာရေးကိုးကွယ်မှုများ၊ ပုဂ္ဂလိကပိုင်ဆိုင်မှု၊ ငွေကြေးတို့ကိုဖျက်သိမ်းရန်နှင့် တောင်သူလယ်သမားထုကြီးအတွက် ငြိမ်းချမ်းပျော်ရွှင်သောလောကကြီး တစ်ရပ်ထူထောင်ရန် မျှော်မှန်းခဲ့သည်။ ၁၉၇၅ ခုနှစ်တွင် အာဏာသိမ်းယူပြီးနောက်တွင် ခမာနီတို့သည် မြို့ပြလူများကို ကြီးမားသော စိုက်ပျိုးရေးပရာဂျက်များစတင်ရန် ကျေးလက်ဒေသများသို့ နယ်နှင့်ဒဏ်ပေးခဲ့သည်။ ပညာတတ်၊ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်၊ အရင်းရှင်၊ နိုင်ငံရေးသမား၊ သို့မဟုတ် ကုန်သည်ဟု ယူဆခံရသူများသည် ပစ်မှတ်ထားခံရလေ့ရှိပြီး မကြာခဏဆိုသလို သတ်ဖြတ်ခံခဲ့ကြရသည်။ ၁၉၇၅ ခုနှစ်မှ ၁၉၇၉ ခုနှစ်အတွင်းတွင် လူပေါင်း ၁ ဒသမ ၇ သန်းကျော် သေဆုံးခဲ့ရပြီး ၎င်းတို့ထဲမှ အများအပြားမှာ အစာရေစာငတ်မွတ်ခေါင်းပါးမှုကြောင့် သေဆုံးခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သေချာကျနစွာ စီမံထားခြင်းမရှိသော လယ်ယာမြေစီမံကိန်းကြီးများမှာ စားနပ်ရိက္ခာ လုံလုံလောက်လောက် ပံ့ပိုးပေးနိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိဖြစ်သည်။ အခြားသေဆုံးခဲ့ရသူများမှာမူ ကွပ်မျက်ခံရခြင်း၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်

ခံရခြင်းတို့ကြောင့် သေဆုံးခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုကြီးသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဂျာမန်တို့က ဂျူးများကို လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုကြီးဖြစ်ပွားပြီးနောက် ကမ္ဘာကြီးက ထိုဖြစ်ရပ်မျိုး နောက်တစ်ကြိမ်မဖြစ်ပွားရန် သန္နိဋ္ဌာန်ချခဲ့ပြီး နှစ်ပေါင်း ၃၀ ခန့်သာကြာမြင့်သေးချိန်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

ခမာနီ

ခမာနီ၊ ရံဖန်ရံခါတွင် ဒီမိုကရက်တစ်ကမ်းပူးခြား၊ အန်ဂါ သို့မဟုတ် ပိုပေါ့အာဏာရှင်အစိုးရဟု ခေါ်ဝေါ်သော ကွန်မြူနစ်အစိုးရအဖြစ် ကိုယ်တိုင်ထုတ်ဖော်ကြေညာသော အစိုးရအဖွဲ့သည် ကမ္ဘောဒီးယားကို ၁၉၇၅ မှ ၁၉၇၉ အထိ ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် ပြည်တွင်းစစ်၊ အာဏာသိမ်းမှုများ၊ အိမ်နီးချင်းဗီယက်နမ်နှင့်နယ်စပ်တစ်လျှောက်ရှိ အမေရိကန်စစ်ပွဲတို့ကဲ့သို့သော ကမ္ဘောဒီးယားသမိုင်းတွင် လှိုင်းထန်၊ လေထန် ကာလပြီးနောက်တွင် အာဏာရလာခဲ့သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားသည် ၁၉၆၀ လွန်ကာလ အမေရိကန်စစ်ပွဲအများအပြားအတွင်းတွင် တစ်ဖက်ဖက်မှ ပါရန်ရှောင်ရှားခဲ့သော်လည်း ၁၉၇၀ တွင် အာဏာသိမ်းပြီး အာဏာရလာခဲ့သော စစ်အစိုးရသည် မြောက်ဗီယက်နမ်ဆန့်ကျင်ရေးဘက်မှ အခိုင်အမာရပ်တည်ခဲ့ပြီး ကမ္ဘောဒီးယားကို ပဋိပက္ခအတွင်း ဆွဲသွင်းခဲ့သည်။ ခမာနီတပ်များသည် ဖန္ဒမ်းပင်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက်တွင် ၎င်းတို့၏ ရက်စက် ပြင်းထန်သောစည်းမျဉ်းများကို စတင်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ပိုပေါ့၏ ဦးဆောင်မှုအောက်တွင် ကွန်မြူနစ် တို့သည် ငွေကြေးဈေးကွက်၊ ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းနှင့် မိသားစုဘဝတို့ အပါအဝင် လူ့အဖွဲ့ အစည်း၏ ပင်မကျောရိုးကြီးများကို စနစ်တကျဖျက်ဆီးပစ်ခဲ့ကြသည်။ မြို့ကြီးများနှင့် မြို့များတွင် နေထိုင်သူများမှာ ကျေးလက်ဒေသသို့ သွားရောက်နေထိုင် အလုပ်လုပ်ရန် ဖိအားပေးခံခဲ့ကြရပြီး နေရာအနှံ့တွင် လူများမှာအလုပ်ဒဏ်ခံရခြင်း၊ အာဟာရမပြည့်ခြင်း တို့ကိုခံစားခဲ့ကြရသည်။ အာဏာကို လက်လွှတ်ရမည်ကို ကြောက်ရွံ့မှုကြောင့် အာဏာရှင်အစိုးရသည် အကြမ်းဖက်အုပ်ချုပ်လာခဲ့ပြီး ပြည်သူများမှာ တော်လှန်ရေး၏ရန်သူအဖြစ် အစွပ်စွဲခံရကာ အနှိပ်စက်ခံရခြင်း၊ အသတ်ဖြတ် ခံရခြင်းများ ကြုံတွေ့ခဲ့ကြရသည်။ ဖန္ဒမ်းပင်ရှိ နာမည်ဆိုးနှင့်ကျော်ကြားသော တူဆလန် အကျဉ်း ထောင် အပါအဝင် အကျဉ်းစခန်းများအတွင်း သေဆုံးခဲ့ရသူ ၁၀၀၀၀၀ အပါအဝင် လူပေါင်း ၁ သန်းကျော်မှာ အာဏာရှင်အစိုးရ မူဝါဒများ၏ တိုက်ရိုက်အကျိုးဆက်အဖြစ် သေဆုံးခဲ့ကြရသည်။ ခမာနီတို့သည် ၁၉၇၉ ခုနှစ်အစောပိုင်းတွင် ဗီယက်နမ်တပ်များက ၎င်းတို့ကိုဖြုတ်ချပြီး အစိုးရသစ် တစ်ရပ် တင်မြှောက်ချိန်တွင် နိဂုံးချုပ်သွားခဲ့သည်။

ကမ္ဘောဒီးယားတို့၏ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုများနှင့် တစ်ချိန်တည်းတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်မှာ ၁၉၆၅-၆၆ ခုနှစ်အတွင်းက အင်ဒိုနီးရှားတွင် ကွန်မြူနစ်အာဏာသိမ်းမှုကို ရက်ရက်စက်စက်နှိမ်နင်းခဲ့မှု ဖြစ်သည်။ ယင်းနှိမ်နင်းမှုအတွင်းတွင် ကွန်မြူနစ်ပါတီဝင်ဟု သံသယရှိခံရသော ၅ သိန်းမှ ၁ သန်း ကြားလူများ သတ်ဖြတ်ခံခဲ့ရပြီး သောင်းနှင့်သိန်းနှင့်ချီ၍ ဖမ်းဆီးခံခဲ့ရသည်။ သတ်ဖြတ်မှုအများစုကို လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များက ကျူးလွန်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ယင်းတို့နှင့်ပတ်သက်၍ အင်ဒိုနီးရှားတွင် မကြာ သေးမီက ရုပ်ရှင်နှင့် စာအုပ်များထွက်ပေါ်လာပြီးနောက် မိဒီယာစာမျက်နှာများထက်တွင် ဆွေးနွေး ဖော်ပြလာပြီဖြစ်သော်လည်း လက်ရှိအချိန်ထိ ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ဆွေးနွေးပြောဆိုကြခြင်းမရှိသေးချေ။

ကွန်မြူနစ်တို့ကို နှိမ်နင်းခဲ့ပြီးနောက်တွင် အင်ဒိုနီးရှားစစ်တပ်သည် အရှေ့တီမောကို ကျူးကျော် သိမ်းပိုက်ရာတွင်(၁၉၇၅-၁၉၉၉)လည်း ဆင်တူသည့်နည်းလမ်းကိုပင် အသုံးပြုခဲ့သည်။ ထိုကျူး ကျော်မှုအတွင်းတွင် ခန့်မှန်းခြေ အရှေ့တီမောနိုင်ငံသား ၂၀၀၀၀၀ ခန့်သေဆုံးခဲ့ရပြီး ယင်းအရေ အတွက်မှာ အရှေ့တီမောလူဦးရေ၏ ၃ ပုံ ၁ ပုံခန့်အထိရှိခဲ့သည်။ အရှေ့တီမောကို ကျူးကျော် သိမ်းပိုက်မှုအတွင်း ထင်ရှားသည့်ဖြစ်ရပ်မှာ ဆန်တာခရစ် အစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုဖြစ်သည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

ဆန်တာခရစ် အစုလိုက်အပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်မှု

ဆန်တာခရစ် အစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုဆိုသည်မှာ ၁၉၉၁ နိုဝင်ဘာ ၁၂ ရက်က အရှေ့ တီမော၊ ဒီလီရှိ သုသာန်တစ်ခုတွင် လူပေါင်း ၂၅၀ ခန့် အသတ်ဖြတ်ခံခဲ့ရသည့်ဖြစ်ရပ်ကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ အင်ဒိုနီးရှားထောက်ခံရေးတပ်များ၏ ပစ်ခတ်မှုကြောင့် သေဆုံးသွားသောလူငယ်တစ်ဦးကို ဂုဏ်ပြုရန်လူပေါင်း ၂၀၀၀ ခန့်သည် ဆန်တာခရစ်သုသာန်သို့ ချီတက်ခဲ့ကြသည်။ လွတ်လပ်ရေး အလံများကို ဝှေ့ယမ်းလာသူများနှင့် အင်ဒိုနီးရှားကျူးကျော်မှုကို ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြသူများပါဝင်သည့် ထိုလူစုလူဝေးသည် သုသာန်အတွင်းတွင် အင်ဒိုနီးရှားစစ်သားများ၏ တိုက်ခိုက်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ သားကောင်ဖြစ်ခဲ့ရသူ အများစုမှာ သေနတ်ဖြင့်ပစ်ခတ်ခံခဲ့ရသော်လည်း အချို့မှာ ဓားနှင့်ထိုးခြင်း၊ သေသည်အထိ ရိုက်နှက်ခံခဲ့ရခြင်းတို့နှင့် ကြုံတွေ့ရကြောင်းလည်း သတင်းများထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ဤအစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုက အခြားဖြစ်ရပ်များနှင့်မတူသည်မှာ ဗီဒီယိုမှတ်တမ်းကျန်ရှိခဲ့ခြင်း သာမက ယင်းဗီဒီယိုမှာ အရှေ့တီမောမှနေ၍ (ဩစတြေးလျအာဏာပိုင်များက သိမ်းယူရန်ရှာဖွေ ခဲ့သေးသည်) ပြင်ပကမ္ဘာသို့ မှောင်ခိုထုတ်ယူသွားနိုင်ခဲ့ပြီး တစ်ကမ္ဘာလုံးသို့ ရုပ်သံမှတ်တမ်းဆင့် ထုတ်လွှင့် ပြသခဲ့ရာ အင်ဒိုနီးရှားစစ်တပ်ကို ဆန္ဒပြမှုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းဖြစ်ရပ်သည် အရှေ့တီမောကိုလွတ်လပ်ရေးပေးရန်အတွက် နိုင်ငံတကာ၏ထောက်ပံ့မှုကိုလည်း မြှင့်တက်စေခဲ့သည်။

စစ်ပြီးခေတ် အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်းတွင် အစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုဟု ခေါင်းစဉ် တပ်နိုင်သော အခြားဖြစ်ရပ်များလည်း ရှိသေးသည်။ ၎င်းတို့ထဲတွင် အမေရိကန်စစ်အတွင်း ဗီယက်နမ်ကျေးလက်နယ်သားများကို အရေအတွက်မနည်း အစုလိုက် သတ်ဖြတ်မှုများ၊ ၁၉၇၆ က ထိုင်းနိုင်ငံတွင် သမားဆက်တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများကိုသတ်ဖြတ်မှုများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၀၀၃ ခုနှစ်က ထောက်ခံသူ ၇၀ ခန့်ကို အစုလိုက်သတ်ဖြတ်ခဲ့သည့် ဒီပဲယင်းအရေးအခင်းကဲ့သို့သော စစ်အစိုးရလက်ထက်အတွင်း အတိုက်အခံနိုင်ငံရေးသမားများကို သတ်ဖြတ်မှုများ ပါဝင်သည်။ ထိုအစုလိုက်အပြုံလိုက်သတ်ဖြတ်မှုများအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများက အရေးယူ ဆောင် ရွက်မှုများရှိသော်လည်း ကျူးလွန်ခဲ့သူများကို တရားဥပဒေအရ အရေးယူနိုင်ခြင်းမျိုးမှာမူ ရှိခဲ့လျှင်ပင် အလွန်တရာ နည်းပါးလွန်းလှသည်။

၈.၅ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်မှု

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးဆုံးချိန်တွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအားလုံးမှာ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဟု သတ်မှတ်နိုင်သည့် အခြေအနေတွင် မရှိခဲ့ချေ။ စစ်ပြီးခေတ်ကာလတွင် နိုင်ငံအများအပြားမှာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို စမ်းသပ်ဖော်ဆောင်မှုများရှိခဲ့သော်လည်း ၁၉၉၀ ခုနှစ်သို့ရောက်ရှိချိန်တွင်ပင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဒီမိုကရေစီဟု သတ်မှတ်နိုင်သည့် နိုင်ငံအရေအတွက်မှာပင် အနည်းငယ်မျှသာ ရှိခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များ၏နောက်ဆုံးနှစ်များအတွင်းတွင်မူ နိုင်ငံအများစုမှာ ဒီမိုကရေစီပြုခြင်း ဖြစ်စဉ်ကို စတင်နေခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့် ထိုကာလတွင် ရုတ်တရက် ပြောင်းလဲသွားရသနည်း။ ဤအခန်းတွင် ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များအတွင်း၌ ဒီမိုကရေစီထွန်းကားလာမှုနှင့် ထိုဖြစ်စဉ်က လူ့အခွင့်အရေးနှင့်မည်ကဲ့သို့ဆက်စပ်နေသည်ကို လေ့လာသုံးသပ်သွားမည်ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီပြုခြင်း

ဒီမိုကရေစီပြုခြင်းသည် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတစ်ခုအဖြစ် တူးပြောင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့် ဒီမိုကရေစီပြုခြင်းဖြစ်စဉ် ပေါ်ပေါက်လာသည်ဆိုသည့် သီအိုရီများထဲတွင် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်း ဖြစ်စဉ်အတွင်း အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ ပေါ်ထွက်အားကောင်းလာမှုနှင့် ခိုင်မာသောခေါင်းဆောင်မှု တို့ကြောင့်ဟု ဆိုပါသည်။

ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းဆိုသည်မှာ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတစ်ရပ် ဖြစ်လာခြင်းဖြစ်စဉ်ကိုပင် ရိုးရိုးရှင်းရှင်း ရည်ညွှန်းခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းသည် ၁၉၈၆ ခုနှစ် ဖိလစ်ပိုင် လူထုအင်အားလှုပ်ရှားမှုကဲ့သို့ ပုန်ကန်ထကြွခြင်းဖြင့် စစ်အာဏာရှင်စနစ်ကို ရုတ်တရက် အမြစ်လှန် ပြောင်းလဲခြင်းမှ မြန်မာစစ်အစိုးရ၏ ၂၀၀၈ ခုနှစ်မှစတင်ပြီး အရွေးကောက်ခံ ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ် အရေအတွက်ကို တဖြည်းဖြည်းချင်းတိုးမြှင့်ပေးခဲ့သည့် တစ်စစပြောင်းလဲမှုအထိ ပုံစံမျိုးစုံဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းဖြစ်စဉ်သည် မည်သည့်နည်းနှင့်ဖြစ်ပေါ်သည်ဖြစ်စေ ရလဒ်အနေဖြင့် ပြည်သူများက နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် ပိုမိုပါဝင်ခွင့်ရရှိလာခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့၏လူ့အခွင့် အရေးများ၊ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးရပိုင်ခွင့်များကို ပိုမိုကောင်းမွန်စွာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

၈.၅.၁ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာသီအိုရီများ

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ ပြောင်းလဲရသည့် အကြောင်းရင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး အဆိုပြုချက်များစွာရှိသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတစ်ခွင်မှ ဥပမာများကို ကြည့်မည်ဆိုပါက ရှင်းလင်းပြတ်သားသည့်ပုံစံတစ်ရပ် ပေါ်ထွက်လာမည် မဟုတ်ချေ။ အချို့နိုင်ငံများမှာ ဒီမိုကရေစီ ဖြစ်ထွန်းမှု ပိုမိုလာခြင်းမရှိသော်လည်း အခြားနိုင်ငံများမှာမူ အာဏာရှင်စနစ်မှ ဒီမိုကရေစီသို့ ကြီးမားသည့် အပြောင်းအလဲများပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ဆမ်မြူရယ်လ်ဟန်းတင်တန်၏ တတိယလှိုင်း - ၂၀ ရာစုနှောင်းပိုင်း ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်း စာအုပ်ထဲတွင် ဖော်ပြထားသော သီအိုရီ တစ်ရပ်က ဒီမိုကရေစီသို့ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံစီ သီးခြားဖြစ်ပေါ်ခြင်းမရှိဘဲ ဒေသအလိုက် သို့မဟုတ် ကမ္ဘာနှင့်ချီ၍ပင် လှိုင်းသဖွယ်ဖြစ်ပေါ်တတ်ကြောင်း အဆိုပြုထားသည်။ ဟန်တင်တန်လှိုင်းများဟု လူသိများသော ဤသီအိုရီတွင် ဒီမိုကရေစီပြုခြင်းတတိယလှိုင်းမှာ ၁၉၇၀ မှ ၁၉၈၀ လွန်နှောင်းပိုင်းနှစ်များတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်ဟု ဆိုထားသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင်မူ ၁၉၈၆ ခုနှစ်၌ အာဏာရှင်သမ္မတမားကိုစိုက်ကို လူထုအင်အား လှုပ်ရှားမှုအတွင်း ဖြုတ်ချခဲ့သည့် ဖိလစ်ပိုင်တစ်နိုင်ငံတည်းသာယင်းအဆိုနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ပြောင်းခြင်းလှိုင်းမှာ ထို့ထက်နောက်ကျပြီး ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကြာမြင့်ခဲ့ပြီးမှ နောက်ထပ် သုံးနိုင်ငံ (ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ၁၉၉၁၊ ထိုင်းတွင် ၁၉၉၂ နှင့် အင်ဒိုနီးရှားတွင် ၁၉၉၉ ခုနှစ်) မှ ဒီမိုကရေစီ ရေးလှုပ်ရှားမှုများနှင့်အတူ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။

သဘောတရားရေးရာ ရှင်းလင်းချက်

ဟန့်တင်တန် လှိုင်းများ

ဒီမိုကရေစီလေ့လာရေးတွင် ဩဇာလွှမ်းမိုးသော ဟန့်တင်တန်၏ တတိယလှိုင်းစာအုပ်က ဒီမိုကရေစီ ပါခြင်းတတိယလှိုင်း ဆိုသည့်စကားစုကို မိတ်ဆက်ပေးခဲ့ပြီး ထိုသီအိုရီမှာ ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များအတွင်း အရေးကြီးသော လူမှုရေးသိပ္ပံ အယူအဆတစ်ရပ် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ကာလအပိုင်းအခြားတစ်ခုအတွင်း ဒီမိုကရက်တစ်မဟုတ်သော စနစ်တစ်ရပ်မှ ဒီမိုကရက်တစ် အစိုးရစနစ်များသို့ နိုင်ငံများ အုပ်စုလိုက် ပြောင်းလဲကြပြီး ၎င်းတို့၏ အပြောင်းအလဲမှာ ခေတ်ပြိုင်ဆန့်ကျင်ဘက် အပြောင်းအလဲများထက် အရေအတွက်ပိုများသည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားသည်။ ထိုဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းသည် ၁၉၇၀ လွန် အလယ်ပိုင်းနှစ်များတွင် ပေါ်တူဂီ၌ စတင်ခဲ့ပြီး ၁၉၈၀ လွန်နှစ် နောက်ပိုင်းနှစ်များအထိ တောင်အမေရိကမှ အာရှနှင့် အနောက်ဥရောပအထိ လျင်မြန်စွာပျံ့နှံ့သွားခဲ့သည်။ တတိယလှိုင်း မတိုင်မီ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော လှိုင်းများမှာ ၁၈၂၈-၁၉၂၆ အတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ပထမလှိုင်း နှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး ၁၉၄၃ မှ ၁၉၆၄ အထိပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ဒုတိယလှိုင်းတို့ ဖြစ်ကြသည်။

အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်၏ ဩဇာနှေးကွေးစွာ ဖြန့်ကျက် သည့်ဖြစ်စဉ်တွင် အကြောင်းရင်းခံအမျိုးမျိုး ပေါင်းစပ်ပါဝင်နေသည်ဟု ရှင်းပြနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များတွင် ကွန်မြူနစ်ဝါဒခြိမ်းခြောက်မှုမှာ အဓိကအကြောင်းရင်းကြီး တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ စစ်အေးခေတ်တွင် မည်သည့်ဘက်ကမျှ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ပံ့ပိုးခဲ့ခြင်း မရှိသော ကြောင့် (ရှေ့တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အနောက်နိုင်ငံများက ကွန်မြူနစ်ကို တိုက်ခိုက်သည့် စစ်အာဏာရှင်များကိုပံ့ပိုးခဲ့ပြီး ကွန်မြူနစ်ဘက်တော်သားများလည်း ခေတ်မီလွတ်လပ်သော ဒီမို ကရက်တစ်ပုံစံများကို လက်မခံခဲ့ချေ။) နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း၏ပံ့ပိုးမှုကို အနည်းငယ်မျှသာ ရရှိခဲ့သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ တကယ်တမ်းတွင် စစ်အေးခေတ်အဆုံးသတ်သည့်အချိန်အထိ ထိုနိုင်ငံများအနေနှင့် ဒီမိုကရေစီဟူသည့်အသံကို ကြားပင်ကြားခဲ့ခြင်းမရှိချေ။

ကွန်မြူနစ်ဝါဒကို ကြောက်လန့်ခြင်းအပြင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများကို ဒီမိုကရေစီ လမ်းကြောင်းပေါ်သို့ စောစောစီးစီးမရောက်ရှိအောင် တားဆီးခဲ့သည့်အခြားအကြောင်းရင်း နှစ်ရပ်မှာ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီပြုခြင်း တတိယလှိုင်း၏သက်ရောက်မှုကိုခံခဲ့ရသည့် ဥရောပအရှေ့ပိုင်း၊ ဥရောပအလယ်ပိုင်းနှင့် လက်တင်အမေရိကနိုင်ငံများထဲမှ အများစုမှာ စီးပွားရေး အရ ပြင်းပြင်းထန်ထန် ထိခိုက်မှုနှင့် အကျိုးဆက်အဖြစ် လူမှုရေးပြဿနာရပ်များကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ရ သည်။ ထိုပြဿနာများကြောင့်ပင် ပြည်သူများသည် အစိုးရများကို စိတ်ကျေနပ်ခြင်းမရှိကြတော့ဘဲ ဆန္ဒပြပွဲများဆင်နွှဲရန် တွန်းအားဖြစ်ခဲ့သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံ အများစုမှာ ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များအတွင်းတွင် မကြုံစဖူး စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုများဖြစ်ထွန်းခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲမွဲတေမှုကိုလျော့ချနိုင်ပြီး ပြည်သူတို့၏ဘဝနေမှုအဆင့်အတန်းမှာလည်း တိုးတက်မှုများ ရရှိလာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုများကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများမှလူများသည် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ လုပ်ဆောင်ရန် တောင်းဆိုရေးအတွက် ဆန္ဒပြင်းပြမှု နည်းပါးခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်မှာ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းမှု တတိယလှိုင်းကာလအတွင်း တည်ငြိမ်သည့် စီးပွားရေး တိုးတက်မှုကြောင့် ဤဒေသတွင်းတွင် အာဏာရှင်စနစ်အပေါ် သိသာထင်ရှားသည့် အတိုက်အခံပြုမှု ပေါ်ပေါက်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။

ယဉ်ကျေးမှု အထူးသဖြင့် ကွန်ပျူတာဝါဒ၏ သြဇာလွှမ်းမိုးမှုမှာလည်း အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများတွင် ဒီမိုကရေစီပြုခြင်းဖြစ်စဉ် မပေါ်ပေါက်စေရန်တားဆီးခဲ့သည့် အခြားအရေးပါသည့် အချက် ဖြစ်သည်။ ထိုလွှမ်းမိုးမှု၏လက္ခဏာရပ်များဖြစ်သည့် ပြည်သူပိုင်ပြုရေး၊ အထက်အောက် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စည်းမျဉ်းများနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းအယူအဆများမှာ တစ်ဦးချင်းလွတ်လပ်ခွင့်၊ တန်းတူ ညီမျှရေးနှင့် မတူညီသည့်နိုင်ငံရေးအမြင်များကို ကိုင်စွဲခွင့်တို့ကဲ့သို့သော ဒီမိုကရေစီ လက္ခဏာရပ် များနှင့် ဝိရောဓိဖြစ်လျက်ရှိသည်။ ကွန်ပျူတာဝါဒသည် အဓိကအားဖြင့် တရုတ်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဆက်သွယ်လျက်ရှိသော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှရှိ တရုတ်မဟုတ်သော နိုင်ငံများအပေါ်တွင်ပါ လွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့၏စီးပွားရေးအရ အောင်မြင်မှုနှင့်ဆက်စပ်ပြီး အရှေ့တောင်အာရှ ခေါင်းဆောင်အများအပြားက ကွန်ပျူတာယဉ်ကျေးမှုတန်ဖိုးများကို လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ စုပေါင်း တန်ဖိုးများအဖြစ် အားပေးထောက်ပံ့ခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ထိုတန်ဖိုးများကို အာရှတန်ဖိုးအဖြစ် အမည်ပြောင်းတံဆိပ်ကပ်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် များသောအားဖြင့် တစ်သီးပုဂ္ဂလဝါဒ အနောက် တိုင်းတန်ဖိုးများ ထင်ဟပ်မှုကြောင့် ဒီမိုကရေစီကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ပြီး အာရှတန်ဖိုးစံနှုန်းများက အာရှ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ပိုမိုကိုက်ညီပြီး စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှု ပိုမိုအရှိန်အဟုန်ကောင်းရန်လည်း အထောက်အကူ ပြုသည်ဟုဆိုကာ ပိုမိုသာလွန်ကောင်းမွန်သော တန်ဖိုးစံနှုန်းများဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။

သဘောတရားရေးရာ ရှင်းလင်းချက်

အာရှတန်ဖိုးများ

အာရှနိုင်ငံများသည် လူ့အခွင့်အရေး၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းများအပေါ် မတူညီသော ရှုမြင်မှုများအပါအဝင် လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် နိုင်ငံရေးတန်ဖိုးများတွင် အနောက်နိုင်ငံများ၏ တန်ဖိုးထားမှုများနှင့် တူညီမှုမရှိဟု အဆိုပြုသည်။ စစ်မှန်သောအာရှသားများသည် အသက်အရွယ် ကြီးသူများအပေါ် လေးစားခြင်း၊ အုပ်ချုပ်သူအစိုးရကိုမဝေဖန်ခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်ရာလူ့အဖွဲ့အစည်း အပေါ် လူတစ်ဦးက ထမ်းဆောင်ရမည့်တာဝန်ကို သိရှိခြင်းတို့ရှိရမည်ဟု အာရှတန်ဖိုးများက ယူဆ သည်။ အာရှတန်ဖိုးများကို ၁၉၈၀ လွန်နှစ်များနှင့် ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များအတွင်း ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး အယူအဆအပေါ်ထားရှိကြသည့် ယုံကြည်မှုများကို ဆန့်ကျင်ရန် အသုံးပြုခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အာရှတန်ဖိုးများက ဆန့်ကျင်ငြင်းပယ်သည့် အဓိကအချက်များမှာ-

- လူ့အခွင့်အရေးသည် တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဆိုခြင်းထက် ယဉ်ကျေးမှုအလိုက် ရှုမြင်ပုံကွဲပြား နိုင်သည်။
- နိုင်ငံတကာစနစ်များသည် သူတစ်ပါး၏ ပြည်တွင်းရေးကို ကြားဝင်မစွက်ဖက်ရေး အခြေခံ စည်းမျဉ်းနှင့်အညီသာ လုပ်ဆောင်သင့်ပြီး နိုင်ငံများအနေဖြင့် အခြားနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လူ့အခွင့် အရေးမှတ်တမ်းများအပေါ် ဝေဖန်မှုမပြုလုပ်သင့်ချေ။
- နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အချုပ်အခြာအာဏာဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများမှာ လူ့အခွင့်အရေး၏ ခြိမ်း ခြောက်မှုကို ခံရလျက်ရှိသည်။

ဆန့်ကျင်မှုများရှိသော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီတောင်းဆိုမှု များနှင့် မလွတ်နိုင်ခဲ့ချေ။ ၁၉၈၀ နှောင်းပိုင်းနှစ်များနှင့် ၁၉၉၀ လွန် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် အရှေ့တောင်အာရှ လေးနိုင်ငံဖြစ်သည့် ကမ္ဘောဒီးယား၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ထိုင်းတို့တွင် ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် ထိုင်းတို့တွင် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ပြောင်းခြင်းသည် အာဏာရအထက်တန်းလွှာများ၊ စစ်တပ်နှင့် အတိုက်အခံ ဒီမိုကရေစီ အင်အားစုများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပြီး ဖိလစ်ပိုင်တွင်မူ လူထု ဆန့်ကျင်တော်လှန်မှုများဖြင့် သမ္မတကိုဖြုတ်ချခဲ့ပြီးနောက်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားတွင်မူ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုစာချုပ်တစ်ရပ်၏ မတူညီသောလမ်းကြောင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ သည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းမှာ လမ်းကြောင်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ပေါ်ပေါက်နိုင်သည်ကို ထိုဖြစ်စဉ် လေးမျိုးကို အကျဉ်းသုံးသပ်ကာ ဆန်းစစ်ကြပါမည်။

ဖိလစ်ပိုင်တွင် သမ္မတမားကိုစိုးဦးဆောင်သည့် အစိုးရအဖွဲ့သည် အာဏာကို ဆယ်စုနှစ် နှစ်ခုကြာ ဆုပ်ကိုင်ထားပြီးနောက်တွင် လူထုအင်အားတော်လှန်ရေးဖြင့် ဖြုတ်ချခံခဲ့ရသည်။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းမှာ ၁၉၈၆၊ ဖေဖော်ဝါရီတွင် ပြုလုပ်သည့် ရွေးကောက်ပွဲမှစတင်သည်။ ယင်းရွေးကောက်ပွဲတွင် သမ္မတမားကိုစိုးက စတုတ္ထသက်တမ်းအတွက် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့ပြီး မားကိုစိုး အစိုးရလက်ထက်အတွင်း အသတ်ခံခဲ့ရသူများထဲမှ တစ်ဦး၏ဇနီးဖြစ်သူ မစွန်ကိုရာဇွန်အင်္ဂါဒီမိုကရေစီ အတိုက်အခံအဖြစ် ဝင်ရောက်အရေးခံခဲ့သည်။ ကြိုတင်မျှော်မှန်းထားသည့်အတိုင်းပင် မသမာသည့် ရွေးကောက်ပွဲက မားကိုစိုးကိုသာ အနိုင်ပေးသည့်ရလဒ် ထွက်ပေါ်ခဲ့သော်လည်း ထိုရလဒ်ကြောင့် ပြည်သူများမှာ ဒေါသပေါက်ကွဲခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် ထင်ရှားကျော်ကြားသူများ အပါအဝင် စုစုပေါင်းလူပေါင်း ၅၀၀၀၀၀ ခန့်သည် မားကိုစိုး သမ္မတအဖြစ် ကျမ်းသစ္စာကျိန်ဆိုသည့်နေ့တွင် လမ်းပေါ်ထွက် ဆန္ဒပြခဲ့ကြပြီး အကျိုးဆက်အားဖြင့် မားကိုစိုးကို အာဏာမှ ဖယ်ရှားနိုင်ခဲ့သည်။ သမ္မတမားကိုစိုးနှင့် ၎င်း၏ မိသားစုမှာတိုင်းပြည်အတွင်းမှပင် ထွက်ပြေးခဲ့ကြရပြီး ကိုရာဇွန်အင်္ဂါဒီမိုမှာ သမ္မတအသစ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ထိုင်းတွင် ၁၉၉၂၊ မေလအတွင်း၌ ရက်သတ္တပတ်အနည်းငယ်ကြာမြင့်သော အကြမ်းဖက်မှု များ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ်၏အခန်းကဏ္ဍလျော့ချရန် အဆုံးစွန်ရည်မှန်းချက်ဖြင့် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရန်အတွက် ဗိုလ်ချုပ်ဆူချင်ဒါ ဦးဆောင်သော စစ်အစိုးရနှင့် အတိုက်အခံ အင်အားစုများကြား သဘောတူညီမှုတစ်ရပ်ဖြင့် ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစပြုခဲ့သည်။ ထိုပြင်ဆင်ချက်သည် ထိုင်းဒီမိုကရေစီ၏ အုတ်မြစ်တစ်ခုဖြစ်သော ၁၉၉၇ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးသို့ ဦးတည်စေခဲ့သည်။ ထိုင်းကဲ့သို့ပင် အင်ဒိုနီးရှားတွင်လည်း ၁၉၉၇ စီးပွားပျက်ကပ်၏ အကျိုးဆက် အဖြစ် စီးပွားရေးပြိုလဲမှုအပေါ် စိတ်ပျက်ရာမှအစိုးရကို အင်အားအလုံးအရင်းနှင့် ဆန္ဒပြမှုများမှ တစ်ဆင့် ဒီမိုကရေစီပြုခြင်းဖြစ်စဉ်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ စစ်တပ်ကိုထောက်ခံသူများက တစ်ဖက်နှင့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့များကိုထောက်ခံသူများက တစ်ဖက် သဘောထားကွဲပြား လမ်းမများထက်တွင် အဓိကရုဏ်းများဖြစ်ပွားပြီးနောက်တွင် သမ္မတဆူဟာတိုသည် ၁၉၉၈၊ မေလတွင် ဒုသမ္မတ ဟက်ဘီဘီကို အာဏာလွှဲပြောင်းပေးခဲ့ရသည်။ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်တစ်ရပ်ကိုလည်း ဟက်ဘီဘီ၊ သူ၏အာဏာရ ဂိုလ်ကာပါတီ၊ စစ်တပ်နှင့် အတိုက်အခံ အင်အားစုများကြား ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးပြီး ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ထိုဒီမိုကရက်တစ်အခြေခံဥပဒေပေါ်တွင် အခြေပြုပြီး လွှတ်တော်နှင့်

သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများကို ၁၉၉၉ တွင်ကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုရွေးကောက်ပွဲမှာ ဆူဟာတို၏ လက်အောက်ရှိ စစ်တပ်ကျောထောက်နောက်ခံပြု အာဏာရှင်အစိုးရက တိုင်းပြည်ကို နှစ်ပေါင်း ၃၀ ကျော်အုပ်ချုပ်ခဲ့ပြီးနောက် ပထမဆုံးရွေးကောက်ပွဲ ဖြစ်ခဲ့သည်။

ကမ္ဘောဒီးယားတွင်မူ တစ်မူထူးသည့်နည်းလမ်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်း စဉ်တစ်ရပ် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၁၊ စက်တင်ဘာတွင် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် တိုက်ခိုက်နေသည့် အဖွဲ့များဖြစ်သော ခမာသူပုန်များ၊ ဘုရင်စနစ်ကိုထောက်ခံသည့် ဖန်ဆင်ပက်ပါတီနှင့် ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီတို့ကြားတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ၏ ရလဒ်အဖြစ် ပဲရစ်ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ဟု အများသိကြသော ငြိမ်းချမ်းရေးသဘော တူညီချက်တစ်ရပ်ကို ရရှိခဲ့သည်။ ထိုငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ရရှိရေးတွင် နိုင်ငံတကာအသိုင်း အဝိုင်းက အရေးပါသောကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ဆွေးနွေးပွဲများသို့ ကုလ အထွေထွေအတွင်း ရေးမှူးချုပ်ကိုယ်တိုင် တက်ရောက်ခဲ့သည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုမှတစ်ဆင့် (UN Transitional Au- thority in Cambodia (UNTAC)) ဟုခေါ်သော ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့တစ်ရပ်ထူထောင်ရန် သဘော တူညီမှုလည်း ရခဲ့သည်။ UNTAC သည် ဘုရင်စနစ်ကိုထောက်ခံသည့်ပါတီနှင့် ကမ္ဘောဒီးယား ပြည်သူ့ပါတီတို့ကြား အာဏာခွဲဝေရယူမည့် ဒီမိုကရေစီအစိုးရတစ်ရပ်ထူထောင်ရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီသို့ ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တို့တွင် ဝင်ရောက်စီမံခန့်ခွဲပေးရန်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ဒီမိုကရေစီ နည်းကျကျ ရွေးကောက်ပွဲတစ်ရပ်ကို ၁၉၉၃၊ မေလတွင်ကျင်းပခဲ့သော်လည်း စစ်တပ်က အာဏာ သိမ်းလိုက်သဖြင့် ထိုရွေးကောက်ပွဲရလဒ်မှာ ပျက်ပြယ်သွားခဲ့သည်။ ဖန်ဆင်ပက်ခေါင်းဆောင်များ မှာလည်း ကမ္ဘောဒီးယားပြည်သူ့ပါတီက ဖိအားပေးခြင်းကြောင့် ပြည်ပသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သွား ရသည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

မည်သည့်အချက်များက နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံကို ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ ပြောင်းလဲစေသနည်း။

- ချမ်းသာကြွယ်ဝမှု မြင့်တက်လာခြင်းလော။ ချမ်းသာကြွယ်ဝသူများသည် စီးပွားရေးဆုံးဖြတ်ချက် များ ပြုလုပ်နိုင်ရေးအတွက် သွင်းအားစုများ ပိုမိုဖြည့်ပေးရန် ဆန္ဒရှိသလော။
- မိဒီယာများ၏ တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာနှင့်ယုံန့်ရောက်ရှိမှု မြင့်တက်လာပါသလား။ ပြည်သူ များက အခြားတိုင်းပြည်များတွင် ဒီမိုကရေစီထွန်းကားသည်ကိုတွေ့ရှိပြီးနောက် မိမိတို့နိုင်ငံတွင် လည်း အလားတူဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများကို အလိုရှိခြင်းမျိုး ရှိပါသလား။
- နိုင်ငံရေး၊ ရပိုင်ခွင့်များနှင့်ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြည်သူများအနေဖြင့် အသိဉာဏ် ပိုမိုကြွယ်ဝလာခြင်းကြောင့်လော။
- လူနည်းစုသာဖြစ်သော အာဏာရှိသူလူတစ်စုက ဒီမိုကရေစီသည် ပိုမိုကောင်းမွန်သည့်စနစ် ဖြစ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်လိုက်ခြင်းကြောင့်လော။

သင့်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီသို့ကူးပြောင်းရာ၌ မည်ကဲ့သို့ဖြစ်ခဲ့သည်ကိုအဖြေရှာပါ။ ဒီမိုကရေစီအပြောင်း အလဲကာလတွင် နေထိုင်ခဲ့သူများနှင့် စကားပြောဆိုဆွေးနွေးပြီး အဘယ်ကြောင့် ဒီမိုကရေစီသို့ ပြောင်းလဲခဲ့ပြီး လူများက အဘယ်ကြောင့် အပြောင်းအလဲကိုထောက်ခံခဲ့သည်ဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အမြင်များကို မေးမြန်းပါ။

၈.၆ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးများပေါ်ထွက်လာခြင်း

ကုလသမဂ္ဂက စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းပြီး နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များတွင် ပါဝင်သည့် ရပိုင်ခွင့်များအဖြစ် လက်ရှိအချိန်တွင် နားလည်သဘောပေါက်နေသည့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ဒေသတွင်း၌ ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များအရောက်တွင် ပိုမိုလက်ခံလာခဲ့ကြသည်။ ယခုအခန်းတွင် အစောပိုင်းကဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း လူ့အခွင့်အရေးများကို ထိုကာလမတိုင်မီကတည်းက အသိအမှတ်ပြုလက်ခံထားပြီး NAM လှုပ်ရှားမှု၊ စစ်အေးခေတ်ပဋိပက္ခများအတွင်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးများကို လှုပ်ရှားမှုများနှင့်ဆက်စပ်ပြီး ရည်ညွှန်းဖော်ပြခြင်းရှိခဲ့သော်လည်း လူသားအားလုံးနှင့်ဆိုင်သော ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးများကိုမူ မကြာသေးမီ အချိန်ကာလတစ်ခုအထိ အစိုးရများအနေဖြင့်ဖြစ်စေ၊ တစ်သီးပုဂ္ဂလအနေဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အဖွဲ့အစည်းအဖြစ်ဖြစ်စေ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လက်ခံခြင်းမျိုး မရှိခဲ့ပေ။ ယခုအခန်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးအား မျက်မှောက်ခေတ် နားလည်လက်ခံထားမှုများ ပေါ်ထွန်းလာခြင်းနှင့် ပတ်သက်ပြီး အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများက မည်ကဲ့သို့ လက်ခံခဲ့ပြီး ကုလသမဂ္ဂလုပ်ဆောင်ချက်များက မည်ကဲ့သို့ တွန်းအားပေးဖော်ဆောင်ခဲ့သည်ကို ရှင်းပြပြီး အသေးစိတ်ဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။

၈.၆.၁ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအားကောင်းလာမှု - အမျိုးသမီးများနှင့်ကျောင်းသားများ

အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် ပြည်သူများသည် အာဏာရှင်များကို ဆန့်ကျင်ရန်အတွက် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအဖြစ် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ အချို့က အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုအသွင်၊ အခြားသူများက တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များအဖြစ်နှင့် မကြာသေးမီကာလများတွင် ဆိုလျှင် လူမှုရေးလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့များအသွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ ယခုအခန်းတွင်သုံးနှုန်းသွားမည့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းဆိုသည့် ဝေါဟာရမှာ တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၊ သို့မဟုတ် အတိုက်အခံအစိုးရများကို မရည်ညွှန်းဘဲ စစ်ဘက်နှင့်အစိုးရတို့မှမဟုတ်သော အပြင်လူများဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့များကိုသာ ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့များကို အဓိကအားဖြင့် ၁၉၆၀ လွန်နှောင်းပိုင်းနှစ်များတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဖိလစ်ပိုင်မှ လူထုအင်အားကဲ့သို့သော လူထုလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့များ သို့မဟုတ် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း (NGOs) များ ဖြစ်လာခဲ့ကြသည်။ အရပ်ဘက် လူ့အခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများ၏ အရေးပါသော ရှေ့ပြေးလက္ခဏာနှစ်ရပ်ဖြစ်သည့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများနှင့် ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများကို ယခု အနှစ်ချုပ် လေ့လာသုံးသပ်သွားမည်ဖြစ်သည်။

ယနေ့ခေတ်တွင် လူအများက အမျိုးသမီးများသည် တန်ဖိုးနှင့်အခွင့်အရေးများအရ အမျိုးသားများနှင့်တန်းတူညီမျှမှုရှိသလား ဆိုသည်ကို မေးခွန်းထုတ်ခြင်းမရှိကြတော့ချေ။ ရှေးယခင်ကမူ အရှေ့တောင်အာရှတွင်ရော ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင်ပါ အမျိုးသမီးများ တန်းတူအခွင့်အရေးရရှိရေးဆိုသည်မှာ လက်သင့်မခံအပ်သော အယူအဆတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း အနောက်နိုင်ငံများတွင် ပထမဦးစွာ စတင်ခဲ့ပြီး နောင်တွင်ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများအထိ ပျံ့နှံ့လာခဲ့သော အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များ အတွင်းတွင် အရှိန်ရလာခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးကို မီဒီယာများ၊ တက္ကသိုလ်များနှင့် နိုင်ငံရေးတို့တွင်

ပထမဆုံးအဖြစ် ထည့်သွင်းဆွေးနွေးလာခဲ့သည်။ အင်ဒိုနီးရှားတွင် ၁၉၅၀ လွန်နှစ်များမှ ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များအတွင်း လှုပ်ရှားမှုများပြုလုပ်ခဲ့ပြီး အဖွဲ့ဝင်ပေါင်း သန်းနှင့်ချီရှိသည့် ဂျာဝန်နီယူသည့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်သည် တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေးကို အားပေးထောက်ခံခဲ့သည်။ သို့သော် ယင်းအဖွဲ့သည် ကွန်မြူနစ်ဝါဒနှင့် နီးနီးကပ်ကပ် ပတ်သက်ဆက်နွယ်ခဲ့ခြင်းက ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များတွင် အဖွဲ့ဖျက်သိမ်းရမည့်အခြေအနေသို့ ဦးတည်သွားစေခဲ့သည်။ အခြားအရှေ့တောင် အာရှ နိုင်ငံအများအပြားတွင်လည်း အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသည့်အဖွဲ့များရှိခဲ့ပြီး ယင်းတို့ကို အခန်း(၉)တွင်ဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။

အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် အခြားလူ့အခွင့်အရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ကြီးမားသည့်အခက်အခဲများနှင့်ရင်ဆိုင်နေရချိန်တွင် ဒေသတွင်း၌ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အသိအမှတ်ပြု လက်ခံမှုတစ်ရပ်ကို တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ ဖြစ်ရသည့်အကြောင်းရင်း အတော်များများ ရှိသည်။ ပထမဆုံးအနေဖြင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးထောက်ခံသူအများအပြားမှာ အစိုးရအဖွဲ့ အတွင်း လုပ်ကိုင်နေပြီးသူများဖြစ်နေပြီး အချို့အခြေအနေများတွင်ဆိုလျှင် အစိုးရအရာရှိများ၏ ဇနီး၊ သမီး စသည်တို့ဖြစ်လျက်ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများမှာ နိုင်ငံရေး အရဆိုလျှင်လည်း အစိုးရ၏အာဏာကို စိန်ခေါ်သည့်လှုပ်ရှားမှုအဖြစ် ယူဆခံရခြင်းမရှိခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့ကို အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးအဖွဲ့များအဖြစ် သတ်မှတ်ခံရခြင်းမရှိချေ။ ဒုတိယအကြောင်းရင်း တစ်ရပ်မှာမူ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းတို့ကဲ့သို့သော အရေးကိစ္စ များနှင့်ပတ်သက်ပြီး လှုပ်ရှားသည့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများ မရှိမီကပင် ထိုအခွင့်အရေးများ အတွက် လှုပ်ရှားသည့် ဖွံ့ဖြိုးပြီးအရပ်ဘက်လူမှုကွန်ရက်တစ်ခု ရှိနှင့်ပြီးသားဖြစ်နေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအချက်မှာမူ အရှေ့တောင်အာရှအစိုးရအဖွဲ့ အများအပြားတွင် အမျိုးသမီးရေးရာ ကော်မရှင်များ၊ အမျိုးသမီးများဘဝဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံကိန်းများ၊ အစိုးရကိုယ်တိုင် ဦးစီးသည့် ဂေဟာများ၊ ဦးစီးဌာနများ၊ ဝန်ကြီးဌာနများနှင့် အမျိုးသမီးများအတွက် လူမှုဖူလုံရေး အစီအမံများ ရှိနှင့်နေခြင်းဖြစ်ပြီး ထိုအရာအားလုံးကြောင့် အစိုးရနှင့် အမျိုးသမီးထုကြား အားကောင်းသော ထိတွေ့ ဆက်ဆံမှုဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံ အများအပြားတွင် လူ့အခွင့်အရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားမှုများမှာ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများမှတစ်ဆင့် ပထမဦးစွာ ကြီးထွား လာခဲ့ကြသည်။

ကျောင်းသားများမှာလည်း အရေးပါသည့်လှုပ်ရှားမှုတစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ဒေသ တွင်းရှိ နိုင်ငံအများစုသည် ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများကို အစိုးရကိုစိန်ခေါ်သည့်လှုပ်ရှားမှုများအဖြစ် ရှုမြင်ကြပြီး ၎င်းတို့၏လှုပ်ရှားမှုအများအပြားမှာလည်း ရက်စက်ပြင်းထန်စွာ နှိမ်နင်းခံခဲ့ကြရသည်။ ကျောင်းသားများသည် နိုင်ငံရေးတွင် တက်ကြွသူများဖြစ်ရသည့် အကြောင်းရင်းများစွာ ရှိရာ ထိုအထဲတွင် ကျောင်းသားများ၏ လှုပ်ရှားမှုများအပေါ် စိတ်အားထက်သန်မှု၊ ဆန္ဒပြင်းပြမှုရှိကြမှု၊ တက္ကသိုလ်များ၏စံနှုန်းများကို ယိုယွင်းပျက်စီးစေပြီး ကျောင်းသားများအနေဖြင့် ဘွဲ့ရပြီးနောက်တွင် အလုပ်ရှာရ ခက်ခဲသည့်အခြေအနေသို့ ဆိုက်ရောက်စေသော ညံ့ဖျင်းသည့်အုပ်ချုပ်မှုစနစ်နှင့် ဆိုးရွား သည့် စီးပွားရေးအခြေအနေတို့၏သက်ရောက်မှုကို ခံစားရမှု၊ ကျောင်းသားများသည် တက္ကသိုလ်များ တွင် အင်စတီကျူးရှင်းများအဖြစ် စုဖွဲ့မိပြီးသားဖြစ်မှုနှင့် ၎င်းတို့သည် ဆရာများ၊ ကျောင်းနေဘက်များ ထံမှ လူ့အခွင့်အရေး၊ ဒီမိုကရေစီ၊ လွတ်လပ်ခွင့်တို့ကဲ့သို့သော အတွေးအခေါ် အယူအဆများကို

ထိတွေ့သိမြင်ခွင့်ရသူများ ဖြစ်နေလေ့ရှိမှုတို့ပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ကျောင်းသားအများအပြားမှာ စစ်ပြီးခေတ်ကာလတွင် ကွန်မြူနစ်လှုပ်ရှားမှုများ၏ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကို ခံခဲ့ကြရသူများလည်းဖြစ်သည်။ လူသိများ၊ အထင်ရှားဆုံး ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများမှာ အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှုများဖြစ်သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ၁၉၇၃ ခုနှစ်အတွင်းက ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ကျောင်းသားများ၏ဆန္ဒပြပွဲများက စစ်အစိုးရကို ပြုတ်ကျစေရန်ဦးတည်စေခဲ့ပြီး နှစ်အနည်းငယ်အကြာတွင် အစိုးရဘက်တော်သား တပ်ဖွဲ့များ၏တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် ကျောင်းသား ၁၀၀ ခန့်အသက်ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ အလားတူပင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း ကျောင်းသားများသည် ၁၉၂၀ လွန်နှစ်များကတည်းက တက်ကြွလှုပ်ရှား ခဲ့ကြပြီး ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များတွင်လည်း လှုပ်ရှားမှုများပြုလုပ်ခဲ့ကြကာ ၁၉၈၈၊ ဩဂုတ်လ၊ ၈ ရက် (၈၈၈၈) လှုပ်ရှားမှုမှာပို၍ထင်ရှားသည်။ ၎င်းတို့သည် စစ်တပ်၏ဖိနှိပ်မှုများကိုလည်း ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရ သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံကဲ့သို့ပင် စစ်တပ်၏ဖိနှိပ်နှိမ်နင်းမှုများကို ရင်ဆိုင်ရပြီးနောက်တွင် ကျောင်းသား များသည် လက်နက်စွဲကိုင်ကာတော့ခိုခဲ့ကြပြီး ABSDF (All Burmese Students Democratic Front) ကဲ့သို့သော အဖွဲ့များကို ဖွဲ့ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ကျောင်းသားအဖွဲ့များအားလုံးမှာ အစိုးရ ဆန့်ကျင်ရေးအဖွဲ့များ မဟုတ်ကြချေ။ အစိုးရကိုထောက်ခံသည့် ကျောင်းသားအဖွဲ့များမှာလည်း လူမျိုးရေး သို့မဟုတ် ဘာသာရေး အရေးကိစ္စများတွင် တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုများရှိသည်။ အထူးသဖြင့် မလေးရှားတွင် အစ္စလာမ်ဘာသာကို တက္ကသိုလ်များတွင် ပိုမိုအသိအမှတ်ပြုလာရေးလှုပ်ရှားသည့် ကျောင်းသားအဖွဲ့များရှိခဲ့ပြီး အင်ဒိုနီးရှားတွင်လည်း အခြားကျောင်းသားအဖွဲ့များက ဆူဟာတိုကို ဖြုတ်ချရန် ကွန်မြူနစ်တို့နှင့်မဟာမိတ်ဖွဲ့ပြီး ကြိုးစားခဲ့ချိန်တွင် ဆူဟာတိုအာဏာရရှိလာရန်အတွက် ဆူဟာတိုဘက်မှနေ၍ အရေးပါသည့်နေရာမှပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့သည့် ကျောင်းသားအဖွဲ့လည်း ရှိခဲ့သည်။ ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် သီးသန့်တက်တက်ကြွကြွ လှုပ်ရှား တောင်းဆိုခြင်းမျိုး မဟုတ်သော်လည်း ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီ၊ အသက်မွေးမှုနှင့် တန်းတူ ညီမျှရေးတို့အတွက် လှုပ်ရှားမှုများရှိခဲ့သည်။ ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများက အစိုးရကိုဖြုတ်ချရာတွင် ကူညီခဲ့သည့် ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များမှာ ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှု အရှိန်အမြင့်ဆုံး ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုကာလနောက်ပိုင်းတွင် အရှေ့တောင်အာရှရှိကျောင်းသားအများစုသည် အစိုးရများ၏ ချုပ်ချယ် ဖိနှိပ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရပြီး ဆန္ဒပြရန်အခက်အခဲများစွာကြုံတွေ့ခဲ့ကြသည်။ ဥပမာ - မြန်မာ အစိုးရသည် ၈၈၈၈ အရေးတော်ပုံပြီး နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင် တက္ကသိုလ်များကို ၅ နှစ်ကြာမျှ ပိတ်ပစ်ခဲ့သည်။ တကယ်တမ်းတွင် ၂၀၁၅ ၌ပင်လျှင် ထိုင်း၊ စင်ကာပူ၊ မလေးရှား၊ ဗီယက်နမ် တို့တွင် ကျောင်းသားများဆန္ဒပြခြင်းကို ပိတ်ပင်ထားဆဲဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ပိတ်ပင်ချုပ်ချယ်မှုများ ရှိနေသည့်ကြားမှပင် ကျောင်းသားအဖွဲ့အများအပြားမှာ လူ့အခွင့်အရေး၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး တို့အတွက် ဆက်လက်ထောက်ခံတောင်းဆိုမှုများ ပြုလုပ်နေကြဆဲဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း
သမိုင်းကို လူများကရေးသည်လော၊ အဖွဲ့အစည်းများက ရေးသည်လော

ဘုရင့်နိုင်ငံများ၊ ကျွန်ုပ်တို့၊ စစ်အစိုးရများနှင့် ဒီမိုကရေစီပြုရေးလှုပ်ရှားမှုများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြောသည့် အခါတိုင်းတွင် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် အရေးကိစ္စများမှာ အနည်းငယ်မျှသာ တွေ့ရလေ့ရှိပြီး သမိုင်းကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသည့် အရွယ်အစားပိုမိုကြီးမားပြီး အင်အားရှိသော အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ပတ်သက်သည်များကိုသာ တွေ့ရလေ့ရှိသည်။ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်

တည်းက နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ရပ်ကို ပြောင်းလဲမပစ်နိုင်သည်မှာမှန်သော်လည်း ထိုတစ်ဦးတစ်ယောက် ချင်းက အတူတကွလုပ်ဆောင်သည့်အခါတွင်မူ စွမ်းဆောင်နိုင်သည်သာဖြစ်သည်။

တစ်သီးပုဂ္ဂလလူပုဂ္ဂိုလ်များမှာ လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတွင် မည်မျှအထိအရေးကြီးသနည်း။ လူတစ်ဦး တစ်ယောက်က လူ့အဖွဲ့အစည်းကိုပြောင်းလဲပစ်နိုင်သလား။ သို့တည်းမဟုတ် လူတစ်ဦးတစ်ယောက် ချင်းက အခြားသူအများအပြားနှင့် အတူတကွ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် အပြောင်းအလဲကို ဦးတည်စေနိုင်ပါသလား။ ဥပမာ - ဒေသတွင်းတွင် အလုပ်ကြိုးစားသော အမျိုးသမီးများနှင့် ကျောင်းသားများသည် လူ့အခွင့်အရေးတွင် အပြောင်းအလဲများဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ခြင်းနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးတို့ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းအတွက် အသိအမှတ်ပြုခံထိုက်ဆုံးမှာ မည်သူဖြစ်သနည်း။ လူများလော၊ ၎င်းတို့ဦးဆောင်ခဲ့သည့် လှုပ်ရှားမှု များလော။

၈.၆.၂ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ အားကောင်းလာမှု - NGO များမှသည် လူထုလှုပ်ရှားမှု အသစ်များဆီသို့

အမျိုးသမီးများနှင့် ကျောင်းသားများ၏ လှုပ်ရှားမှုများမှာ ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများအပြား၌ နိုင်ငံအဆင့် လူ့အခွင့်အရေးများ စတင်ပေါ်ထွန်းလာရေး အတွက် အရေးပါသော ရှေ့ပြေးလှုပ်ရှားမှုများဖြစ်ခဲ့သည်။ ပထမဆုံးပေါ်ပေါက်ခဲ့သော လှုပ်ရှားမှုများ ထဲမှတစ်ခုမှာ ၁၉၇၀ တွင်တည်ထောင်သည့် Indonesia Legal Aid Foundation (YLBHI) ဖြစ်သည်။ ဤအဖွဲ့အစည်းသည် အဓိကအားဖြင့် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများကို ဥပဒေရေးရာ အကူအညီ များပေးသည့်အဖွဲ့ ဖြစ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့ပေါ်ပေါက်ပြီး များမကြာမီတွင် Task Force Detainees of the Philippines (TFDP) ကို ၁၉၇၄ တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ၎င်းသည်လည်း YLBHI ကဲ့သို့ပင် မားကိုင်၏ စစ်အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေအောက်တွင် အဖမ်းခံခဲ့ရသည့် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများကို ကူညီထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်မူ ၁၉၇၃ တွင် တက္ကသိုလ်မှ ဆရာများစုပေါင်းပြီး Union for Civil Liberty (UCL) ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၃ ခုနှစ်အထိ တရားဝင် မှတ်ပုံ တင်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့သော ထိုအဖွဲ့သည် အဓိကအားဖြင့် ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှုများနှင့် ဒီမိုကရေစီ လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့သားများ၏ နိုင်ငံသားဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်များရရှိစေရေးတို့ကို ကူညီထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ ထိုနိုင်ငံသုံးခုတွင် တူညီသောအချိန်ကာလအတွင်း လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့များ ပေါ်ပေါက်လာကြခြင်းမှာ နိုင်ငံရေးမငြိမ်သက်မှုများက မတိမ်းမယိမ်းအချိန်ကာလအတွင်း တွေ့ကြုံခဲ့ကြရ၍ဖြစ်နိုင်သည်။ ဖိလစ်ပိုင်တွင် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေ၊ ထိုင်းတွင် ၁၉၇၃ အာဏာသိမ်းမှုနှင့် အင်ဒိုနီးရှားတွင် ၁၉၆၀ လွန်နှစ်နှောင်းပိုင်းတွင် ဆူဟာတို၏ အထွေထွေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတို့ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကာလသည် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများအပြား၏လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွင်း ကြီးမားသည့် မငြိမ်သက်မှုများပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် ကာလအပိုင်းအခြားဖြစ်သည်။ ကျောင်းသားများကနိုင်ငံရေးတွင် တက်ကြွလှုပ်ရှားလာကြသည်။ လယ်သမားများ၊ အလုပ်သမားများနှင့် ကျေးလက်နေပြည်သူများက သပိတ်အဖွဲ့များဖွဲ့ခဲ့ကြသည်။ ကွန်မြူနစ်နှင့် ကွန်မြူနစ်ဆန့်ကျင်ရေးအဖွဲ့များသည် တောရွာများ၊ တက္ကသိုလ်များနှင့် လုပ်ငန်းခွင်များအတွင်းတွင် အဖွဲ့ဝင်များ တက်တက်ကြွကြွ စုဆောင်းခဲ့ကြသည်။ ထိုအဖွဲ့ထဲမှအများစုမှာ ဒီမိုကရေစီရေးတွင်ဖြစ်စေ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးတွင်ဖြစ်စေ၊ ပိုမိုကောင်းမွန်သည့်

အုပ်ချုပ်မှုများရရှိရေးအတွက်ဖြစ်စေ ကြုံတွေ့နေရသည့် ပြဿနာအရပ်ရပ်ကို ဖြေရှင်းနိုင်ရန် အားထုတ်ခဲ့ကြသော်လည်း နောက်ဆယ်စုနှစ်အတွင်းတွင်မူ ထိုအဖွဲ့အများစုမှာ လူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့များအသွင် ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။

ထိုအချိန်ကာလမှာပင် လူ့အခွင့်အရေးတိုးတက်မှုဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သော ဒေသပြင်ပမှလာသော အခြားအကြောင်းအရာများလည်းရှိခဲ့သည်။ ဖိလစ်ပိုင်တွင်ဆိုလျှင် ရိုမန်ကတ်သလစ်ဘုရားကျောင်း များ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များမှာ လူ့အခွင့်အရေးအတွက် များစွာအထောက်အပံ့ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့အတူ လက်တင်အမေရိကတွင်လည်း ရိုမန်ကတ်သလစ် ဘုရားကျောင်းများသည် ဆင်းရဲမွေတေမှု လျော့ချ ရေးနှင့် စစ်အာဏာရှင်ဆန့်ကျင်ရေးတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ချို့တဲ့နွမ်းပါးသူများ ကိုကူညီရေးတို့နှင့်အတူ လူ့အခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ရန်တို့မှာ ဘုရားကျောင်း၏ အရေးကြီးသော လုပ်ဆောင်ချက်များအဖြစ် မှတ်ယူခဲ့သည်။ ထိုလုပ်ဆောင်ချက်များကို လွတ်မြောက်ရေးကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုအဖြစ် သိရှိခဲ့ကြသည်။ နောက်ထပ်ဩဇာလွှမ်းမိုးသည့် အဖွဲ့အစည်းမှာ နိုင်ငံတကာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အဖွဲ့(Amnesty International) ဖြစ်သည်။ ၁၉၆၀ လွန် အစောပိုင်းနှစ်များ အတွင်း စတင်တည်ထောင်သော ယင်းအဖွဲ့ကြီးသည် နိုင်ငံရေးယုံကြည်ချက်ကြောင့် ဖမ်းဆီးခံရပြီး မတရားစီရင်ချက်အချခံရသော အကျဉ်းသားများအရေးကို အထူးအလေးထား ဆောင်ရွက်ခဲ့ကာ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် ဖိလစ်ပိုင်တို့ရှိ အကျဉ်းသားများ ဖမ်းဆီးခံထားရသည့်အကြောင်းရင်းများကို ထိုနိုင်ငံတို့ရှိ NGO များနှင့်အတူ ထောက်ပြဝေဖန်မှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်။

၁၉၇၀ လွန်အစောပိုင်းနှစ်များတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များမှာ မည်သည့်နိုင်ငံတွင်မူ သက်ရောက်မှုမရှိသေးဘဲ ကုလကလည်း လူ့အခွင့်အရေးများကို အကာ အကွယ်မပေးသေးကြောင်းနှင့် နိုင်ငံအများစုတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအရေးကိစ္စကို ပြည်တွင်း ပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ်သာမှတ်ယူကြပြီး အခြားပြည်ပနိုင်ငံများဝေဖန်နိုင်ခွင့်လည်း မရှိသေးကြောင်း ကိုမူ မှတ်သားထားရမည်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို မှတ်တမ်းတင်ပြုစုသူများအတွက် စိန်ခေါ်မှု တစ်ရပ်မှာ ထိုအဖွဲ့အစည်းများစတင်သည့်အချိန်တွင် ၎င်းတို့၏လုပ်ဆောင်ချက်များကို လူ့အခွင့် အရေးအဖြစ် ခေါင်းစဉ်မတပ်သေးခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးဟုခေါင်းစဉ်မတပ်ဘဲ နိုင်ငံသား လွတ်လပ်ခွင့်များ၊ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး၊ အခြေခံဥပဒေပါအခွင့်အရေး၊ တောင်သူလယ်သမား ဆင်းရဲချို့တဲ့သူများ ရွှေ့ပြောင်းအခြေချခွင့်၊ ယုံကြည်ချက်ကြောင့် အကျဉ်းကျသူများအခွင့်အရေး စသည်ဖြင့် ခေါင်းစဉ်တပ်ခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင်လည်း ထိုခေါင်းစဉ်များဖြင့်သာ လှုပ်ရှားမှုများပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ၁၉၈၀ လွန်နှစ်များအရောက်တွင်မှ ထိုအမျိုးမျိုးအဖုံဖုံသော လှုပ်ရှားမှု အားလုံးအတွက် လူ့အခွင့်အရေးဟူသည့် စကားလုံးကိုသုံးစွဲလာခဲ့သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် အခြားအရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့ အစည်းများ ပေါ်လာကြသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတကာအဆင့်အဖွဲ့အစည်းများစတင်ပြီး ဒေသတွင်း ကွန်ရက်များစ တင်ဖွံ့ဖြိုးလာသောအခါတွင် ထိုဒေသတွင်းလူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းများ ပေါ်ပေါက်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။ မလေးရှားတွင် အစိုးရက နိုင်ငံရေးအတိုက်အခံများကို ဖမ်းဆီး ထိန်းသိမ်းနေခြင်းကို တုံ့ပြန်နိုင်ရန် ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် SUARAM ကိုဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ၁၉၉၂ တွင် ကမ္ဘောဒီးယား၏ ပထမဆုံး လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့များထဲမှ တစ်ခုဖြစ်သည့် LICADHO ကို စတင်

တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ လွန် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် ဒေသတစ်ဝန်းတွင် လူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့အစည်း အများအပြားပေါ်ထွက်လာခဲ့ပြီး အာရှတစ်ဝန်းရှိ အဖွဲ့ဝင် ၄၆ ဖွဲ့ပေါင်းရုံးထားသော Forum-Asia (Asian Forum for Human Rights and Development) ဟု အမည်ရသည့် စုပေါင်း အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်လည်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ Forum-Asia ကို ၁၉၉၁ တွင် မနီလာ၌ တည်ထောင် ခဲ့သော်လည်း ၁၉၉၄ ခုနှစ်မှ စတင်ကာ လက်ရှိအချိန်ထိ ရုံးချုပ်မှာ ဘန်ကောက်တွင်ဖြစ်သည်။

၁၉၈၀ လွန်နှောင်းပိုင်းနှစ်များတွင် NGO များနှင့်အတူ လူထုလှုပ်ရှားမှုများလည်း ပေါ်ထွက် လာခဲ့သည်။ လူထုလှုပ်ရှားမှုအသစ်တစ်ရပ်သည် လူလတ်တန်းစားများ၊ ကျောင်းသားများနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ အပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ နယ်ပယ်အသီးသီးမှလူများ ပါဝင် သော ကြီးမားသည့်လှုပ်ရှားမှုတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ များသောအားဖြင့် အများပြည်သူ စုဝေးရာနေရာ များတွင် ပြုလုပ်လေ့ရှိပြီး များသောအားဖြင့် ဒီမိုကရေစီ၊ တန်းတူညီမျှမှု၊ ဥပဒေစိုးမိုးမှု၊ စားဝတ်နေရေး ပြဿနာတို့ကဲ့သို့သော လက်ယာယိမ်းသည့် စံနှုန်းများကို ဆန့်ကျင် ဆန္ဒပြ တောင်းဆိုလေ့ရှိသည်။ လူထုလှုပ်ရှားမှုအသစ်များမှာ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာအားဖြင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ပြီး အင်အားလည်း ကြီးမားသောကြောင့် အစိုးရကိုစိန်ခေါ်နိုင်စွမ်းရှိကြသည်။ လူထုလှုပ်ရှားမှုများသည် ထိုင်း၊ အင်ဒို နီးရှားနှင့် ဖိလစ်ပိုင်တို့တွင် အစိုးရများကို ဖြုတ်ချရာ၌ အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၆ ခုနှစ်တွင် မားကိုစ်အာဏာရှင်အစိုးရကို ဖြုတ်ချခဲ့သည့် လူထုအင်အားလှုပ်ရှားမှုမှာ လူထု လှုပ်ရှားမှုပုံစံသစ်တစ်ရပ်၏ အစောပိုင်းနမူနာတစ်ရပ်ပင်ဖြစ်သည်။ ဤကြီးမားသော လူထုပုန်ကန်မှု ကြီးတွင် လမ်းပေါ်ထွက်ဆန္ဒပြပွဲများ၊ အစိုးရဝန်ထမ်းများ၏သပိတ်များဖြင့် မားကိုစ်ကို အာဏာမှ ဖယ်ရှားရကာ တိုင်းပြည်အတွင်းမှပါ ထွက်ခွာသွားစေခဲ့သည်။ ထို့အတူ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း ကျောင်းသားများ ဦးဆောင်သည့် ၁၉၈၈ အရေးတော်ပုံမှာ လက်ရှိအချိန်ထိ ဆက်လက်တိုက် ပွဲဝင်နေဆဲဖြစ်သည့် စစ်အာဏာရှင်ဆန့်ကျင်ရေးကို အသက်သွင်းပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ၁၉၉၂ မေတွင် ဘန်ကောက်မြို့ လမ်းမများထက်၌ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော လူထုဆန္ဒပြပွဲများက ၁၈ နှစ်တာ ကာလအတွင်း ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် စစ်တပ်က ခန့်အပ်သော ဝန်ကြီးချုပ်ကို ရွေးကောက်ခံ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်တစ်ယောက်နှင့် အစားထိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ဤပြောင်းလဲမှုများသည် အရပ်ဘက်လူမှု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးတို့ အရှေ့တောင်အာရှတွင် နေရာယူမှု မြင့်တက်လာခြင်းကို ဖော်ပြနေသည့် သက်သေများပင်ဖြစ်သည်။

သာဓက

ဖိလစ်ပိုင် လူထုအင်အားလှုပ်ရှားမှု

ရံဖန်ရံခါတွင် တော်လှန်ရေးဟု သိကြသော လူထုအင်အားလှုပ်ရှားမှုသည် ၁၉၈၆ ခုနှစ်တွင် ဖိလစ်ပိုင်၌လမ်းမများထက်၌ ဆန္ဒပြပွဲ အများအပြားပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီး လူစုလူဝေးပုန်ကန်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်ကာ အာဏာရှင် ဖာဒီနန်မားကိုစ်ကို အကြမ်းမဖက်ဘဲ ဖြုတ်ချနိုင်ခဲ့သည့် လှုပ်ရှားမှုကြီးဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် ကတ်သလစ်ဘုရားကျောင်းမှသည် အလုပ်သမားသမဂ္ဂ၊ လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့များ၊ ကျောင်းသားများအထိ အဖွဲ့အစည်းအမျိုးမျိုးပါဝင်ခဲ့ပြီး အစိုးရဝန်ထမ်းများက အမိန့်မနာခံတော့ခြင်း နှင့် အာဏာရှင်အစိုးရကို လူစုလူဝေးဆန္ဒပြပွဲများနှင့် ဖိအားပေးခြင်းတို့ကဲ့သို့သော နည်းစနစ်များကို အသုံးပြုခဲ့သည်။

လူထုလှုပ်ရှားမှုပုံစံသစ်များ မြင့်တက်လာခြင်းမှာ ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်းဖြစ်စဉ်ကြောင့်ဟု ယေဘုယျယူဆကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ မီဒီယာနှင့် နည်းပညာများက ပြည်သူများကို ဆန္ဒပြပွဲများအတူတကွ ဆင်နွှဲစေနိုင်ရန် အထောက်အပံ့ဖြစ်စေပြီး ၎င်းတို့၏ ရပိုင်ခွင့်များနှင့်ပတ်သက်၍ ပိုမိုသိရှိကာ သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိစေခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည် (အခန်း ၁၂ တွင် ဆွေးနွေးထားသကဲ့သို့)ဟု ဆိုသည်။ ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်းဖြစ်စဉ်သည် တစ်ချိန်တည်းတွင် လူထုလှုပ်ရှားမှုအများအပြားကို အင်အားဖြစ်စေသကဲ့သို့ အရေးကြီးသည့် နေရာ သို့လည်း ပို့ဆောင်ပေးသည့် အကြောင်းရင်းဖြစ်သည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်းမှာ စီးပွားရေး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် အလုပ်ငှာနုတို့တွင် မတည်ငြိမ်မှုများဖြစ်ပေါ်စေသောကြောင့် ဆန္ဒပြမှုများ၏ ပစ်မှတ်လည်းဖြစ်လာခဲ့သည်။

လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များတွင် တိုးတက်မှုများရှိလာသည်မှာ မှန်သော်လည်း စိန်ခေါ်မှုအများအပြား ကျန်ရှိနေဆဲဖြစ်သလို စိန်ခေါ်မှုပုံစံသစ်များလည်း ပေါ်ပေါက် လာခဲ့သည်။ စစ်တပ်သည် ဒေသတွင်းတွင် အင်အားကြီးမားသော နိုင်ငံရေးအင်အားစုတစ်ရပ်အဖြစ် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အစိုးရကို ထောက်ပြဝေဖန်သည့် တာဝန်ယူထားရမည့်မီဒီယာမှာလည်း အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများစုတွင် အစိုးရ၏စောင့်ကြည့်ထိန်းကြောင်းမှုကို ခံနေရဆဲဖြစ်သည်။ အချို့အစိုးရအဖွဲ့များမှာ နိုင်ငံရေးပြောင်းလဲမှုလုပ်ဆောင်ရန် တင်းခံနေဆဲလည်းဖြစ်သည်။ အခြားအစိုးရများမှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ လုပ်ဆောင်လာသော်လည်း ပိုမို၍ကြီးမားသော ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ယူမှုတို့အတွက် စစ်မှန်သောပြောင်းလဲမှုများလုပ်ဆောင်ရန် ငြင်းဆန် နေဆဲဖြစ်သလို နိုင်ငံရေးအတိုက်အခံများမှာလည်း ခြိမ်းခြောက်ဖိနှိပ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရဆဲ ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးမှာလည်း ခြိမ်းခြောက်ခံရခြင်း သို့မဟုတ် အမျိုးသားလုံခြုံရေး နောက် တွင်သာရှိနေပြီး ဦးစားပေးမခံရသော ကိစ္စများအဖြစ်ရှိနေဆဲ ဖြစ်သည်။ ဥပမာ - အကြမ်းဖက် နှိမ်နင်းရေးစစ်ပွဲဟု ခေါ်ကြသော စစ်ဆင်ရေးများကြောင့် အစိုးရအများအပြားမှာ အကြမ်းဖက်မှု တိုက်ဖျက်နှိမ်နင်းရေး ခေါင်းစဉ်ကိုသုံးကာ လူ့အခွင့်အရေးကို မျက်ကွယ်ပြုထားနိုင်ခဲ့ကြသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ဒေသတွင်း အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ် စောင့်ရှောက်နိုင်ရေးတာဝန်မှာ လတ်တလောနှစ်များ၌ပင် စိန်ခေါ်မှုအများအပြားနှင့် ရင်ဆိုင် နေရသေးသည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။

၈.၆.၃ အရှေ့တောင်အာရှနှင့် ကုလလူ့အခွင့်အရေးစနစ်

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် ကုလသမဂ္ဂနှင့် နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေး ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုတို့တွင် တက်ကြွသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၈ ဒီဇင်ဘာတွင် UDHR ကို ထောက်ခံခဲ့သော ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများထဲမှ နိုင်ငံများမှာ မြန်မာ၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ဆီယမ်(ထိုင်း)တို့ ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က အရှေ့တောင်အာရှ ၁၁ နိုင်ငံထဲမှ ကျန် ၈ နိုင်ငံမှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံအဖြစ်မရှိသေးဘဲ အထွေထွေညီလာခံတွင် အဖွဲ့ဝင် ၅၈ နိုင်ငံသာ ဖွဲ့စည်းပါဝင်သေး သည်။ UDHR နှင့်ပတ်သက်ပြီး အရှေ့တောင်အာရှ၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုမှာ ဆန္ဒမဲပေးခြင်း တစ်ခုတည်း မဟုတ်ခဲ့ပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဖိလစ်ပိုင်သံတမန် ကားလို့စ်ပီရိုမြို့လိုက မူကြမ်း ရေးဆွဲရေးဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်ကူညီခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် နောက်ပိုင်းတွင် ၁၉၄၉ UNGA

၏ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကိုလိုနီဆန့်ကျင်ရေးသမားအဖြစ် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ထုတ်ဖော်ပြောကြား ထားသူတစ်ဦးဖြစ်သည့် ရိုမြူလိုသည် UDHR အနေဖြင့် ကိုလိုနီပြုခံနိုင်ငံများမှ ပြည်သူများ၏ လူ့အခွင့်အရေးများ မျက်ကွယ်ပြုခြင်းမခံရအောင် ဂရုပြုလုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုဆောင်ရွက်မှုများ မတိုင်ခင်ကလည်း ရိုမြူလိုက ကုလသမဂ္ဂ ပဋိညာဉ်စာတမ်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးများကို လူမျိုးမရွေး၊ ကျား၊ မ မရွေး၊ မည်သည့်ဘာသာစကားနှင့် ကိုးကွယ်ရာဘာသာရှိသူဖြစ်စေ ခွဲခြားမခံရဘဲ တန်းတူ ညီမျှရရှိထိုက်ကြောင်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖော်ပြစေရေး လှုံ့ဆော်မှုတစ်ရပ်ကိုလည်း အောင်အောင် မြင်မြင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ ရိုမြူလို၏ သြဇာလွှမ်းမိုးမှုက ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံအနေဖြင့် ကုလသမဂ္ဂတွင် စတင်ပါဝင်ချိန်ဖြစ်သည့် ၁၉၄၇ တွင်ပြုလုပ်သော လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၏ ပထမဆုံး အစည်း အဝေးတွင် နေရာတစ်နေရာ ပါဝင်တက်ရောက်စဉ်ကတည်းကပင် ကုလသမဂ္ဂတွင် တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။

ကိုလိုနီလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်သည့်ကာလတွင် အရှေ့တောင်အာရှသည် ကုလ လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များအတွင်းတွင် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်သည် မြန်မာသံတမန် ဦးသန့် ဖြစ်သည်။ ၎င်း၏သက်တမ်းအတွင်းတွင် ကိုလိုနီလက်အောက်မှလွတ်မြောက်လာသောနိုင်ငံအများအပြားမှာ ကုလသမဂ္ဂသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့ကြ သည်။ ၁၉၆၅ ခုနှစ်သို့အရောက်တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံအရေအတွက်မှာ ၅၁ နိုင်ငံမှ ၁၃၀ သို့ရောက်ရှိခဲ့ပြီး ဖွံ့ဖြိုးဆဲ သို့မဟုတ် တတိယကမ္ဘာနိုင်ငံများအရေအတွက်မှာ ဖွံ့ဖြိုးပြီးနှင့်ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံအရေအတွက် ထက် ပိုမိုများပြားလာခဲ့ခြင်းကြောင့် အထွေထွေညီလာခံ၏ လုပ်ငန်းစဉ်ကို အဆိုပါနိုင်ငံများက သတ်မှတ်နိုင်ခဲ့သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် တတိယကမ္ဘာနိုင်ငံများ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ ကိုလိုနီအဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ရေး၊ လူမျိုးရေးခွဲခြားမှု စသည့် အရေးကိစ္စများမှာ ရှေ့တန်းရောက်လာခဲ့သည်။

ထိုကာလတွင် လူ့အခွင့်အရေးဟုဆိုလျှင် လူမျိုးရေးခွဲခြားမှုနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့် အရေးကိစ္စများအတွက်သာ အာရုံစိုက်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် အထူးသဖြင့် စစ်အေးခေတ်ကာလအတွင်းတွင် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးစနစ်နှင့် တစ်သမတ်တည်း မဟုတ်သော ဆက်ဆံရေးမျိုးရှိခဲ့သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ စနစ်အတွင်း တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်မှု အများအပြားရှိသည်မှာမှန်သော်လည်း အမြဲတမ်းအပြုသဘောဆောင်သည့် ပြုမူပုံမျိုးနှင့်မူ မဟုတ် ချေ။ အစိုးရအများအပြားမှာ လူ့အခွင့်အရေးစနစ်ကို မိမိကိုယ်တိုင်နှင့် မိမိ၏မဟာမိတ်နိုင်ငံများကို အကာအကွယ်ပေးရန် သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေး၏ အခြေခံအကျဆုံးစည်းမျဉ်းများကို စိန်ခေါ်ရန် အသုံးပြုခဲ့ကြသည်ဟု စွပ်စွဲခံရမှုများရှိခဲ့သည်။ လူမျိုးရေးခွဲခြားဆက်ဆံမှုပုံစံအားလုံး ဖျက်သိမ်းရေး နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ် International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD) ကို အတည်ပြုရန် နှောင့်နှေးနေခြင်းမှာထိုကဲ့သို့ ရှေ့နောက်မညီ၊ တသမတ်တည်းမဖြစ်ခြင်းများထဲမှတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ လူမျိုးရေးခွဲခြားဆက်ဆံမှု အဆုံးသတ်ရေး မှာ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများနှင့် NAM တို့က အားပေးထောက်ခံသည့် ကိစ္စရပ်ဖြစ်သော်လည်း သဘောတူညီစာချုပ်ကိုမူ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအနည်းငယ်ကသာ အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ ကြသည်။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်ရောက်သည့်အချိန်မှာပင် ယင်းသဘောတူညီချက်ကို အတည်ပြု လက်မှတ် ထိုးသည့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံ လေးနိုင်ငံသာရှိခဲ့သည်။ ဖိလစ်ပိုင်မှာ ထိုသဘောတူညီချက်ကို ပထမဆုံးလက်မှတ်ထိုးသည့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံဖြစ်ပြီး ၁၉၆၇ ခုနှစ်တွင် လက်မှတ်ထိုးခဲ့ခြင်း

ဖြစ်သည်။ ဖိလစ်ပိုင်ပြီးနောက် ၁၉၇၄ ခုနှစ်၌ လာအိုနိုင်ငံက လက်မှတ်ထိုးခဲ့ပြီး ၎င်းတို့နောက်တွင် ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ဗီယက်နမ်တို့ ဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

သင့်နိုင်ငံက ကုလသမဂ္ဂစနစ်အတွင်းတွင် မည်မျှ အသက်ဝင် ဆောင်ရွက်မှုရှိသနည်း။

သင့်နိုင်ငံသည် ကောင်စီ၊ ကော်မရှင်တို့ကဲ့သို့သော ကုလသမဂ္ဂ၏အထူးဌာနအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုတွင် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ပါဝင်လျက် ရှိပါသလား။ သင့်နိုင်ငံသည် ကောင်စီ သို့မဟုတ် ကော်မရှင်တစ်ခုခု၏ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခဲ့ဖူးခြင်း ရှိ မရှိ အဖြေရှာရန် သုတေသနတစ်ရပ်ပြုလုပ်ပါ။ (ဥပမာ - UNSC ၊ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၊ ECOSOC သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးများ၏ အဆင့်အတန်းအခြေအနေဆိုင်ရာ ကော်မရှင်)

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးစနစ်ကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် စိန်ခေါ်မှုများရှိခဲ့သော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများစုစုပေါင်းစည်းဆင်နွှဲခဲ့သော အထူးတလည် ထင်ရှားသည့်စိန်ခေါ်မှုမှာ ဘန်ကောက်ကြေညာချက်ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၃ ခုနှစ်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ညီလာခံ(အခန်း ၁ တွင်ဆွေးနွေးခဲ့သည်)သို့ မတက်ရောက်မီ အကြိုပြင်ဆင်ရာတွင် အာရှနိုင်ငံများ၏ ဝန်ကြီးများနှင့် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ဘန်ကောက်မြို့တွင်ကြိုတင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခဲ့ကြပြီး လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် ဒေသတွင်းနားလည်လက်ခံမှုကို ကမ္ဘာ့ညီလာခံသို့ယူဆောင်လာခဲ့ကြသည်။ အဓိကအားဖြင့် စင်ကာပူနှင့်မလေးရှားတို့က ဦးဆောင်ခဲ့သော ထိုဒေသတွင်းနားလည်လက်ခံမှုက လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ နိုင်ငံအလိုက် ကွဲပြားမှုရှိနိုင်သည်ဟု တိုက်တွန်းပြောဆိုထားပြီး ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာစံနှုန်းဆိုသည်ကို ငြင်းပယ်ထားသည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ယဉ်ကျေးမှု၊ သမိုင်းနောက်ခံတို့ပေါ်မူတည်ပြီး ပြင်ဆင်မွန်းမံမှုများပြုလုပ်နိုင်သည်ဟု ၎င်းတို့က ဆိုထားသည်။ ထို့ပြင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အချုပ်အခြာအာဏာအောက်တွင်ရှိကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် ပြည်ပနိုင်ငံများ၏စွက်ဖက်မှုကို မခံရသင့်ကြောင်းလည်း ၎င်းတို့က တိုက်တွန်းပြောကြားခဲ့သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်ကို နိုင်ငံတကာအရေးကိစ္စတစ်ရပ်အဖြစ် မရှုမြင်ရန်ဆိုလိုသည်။ ယင်းကိုပင် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် အာရှတန်ဖိုးစံနှုန်း အငြင်းပွားမှု Asian Values ဟု ခေါ်ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုဒေသတွင်း အိုင်ဒီယာများက ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးအခြေခံအယူအဆ အများအပြားကို စိန်ခေါ်ခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဆိုလျှင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အာဏာကို ကန့်သတ်နိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာအရေးကိစ္စတစ်ရပ်ဖြစ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဒေသတွင်းအရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများက လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ NGO ဘန်ကောက်ကြေညာချက်တစ်ရပ်ကို မူကြမ်းရေးပြုစုပြီး ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံသို့ ၁၉၉၃ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် တင်သွင်းခဲ့သည်။ အာရှတလွှားရှိ ၁၀၀ ကျော်မှ ကိုယ်စားလှယ်ပေါင်း ၂၄၀ ကျော်တို့က လူ့အခွင့်အရေး၏ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဖြစ်မှုနှင့် ခွဲခြားသတ်မှတ်၍မရမှုကို ထောက်ခံကြောင်းထပ်လောင်းအတည်ပြုခဲ့ကြပြီး လူ့အခွင့်အရေးက အာရှ၏ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းများကို အားဖြည့်ပေးမည်ဖြစ်ကြောင်း ထပ်လောင်းပြောဆိုရန်လည်း အတည်ပြုခဲ့ကြသည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

ဘန်ကောက်ကြေညာချက်ကို လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်စောင့်ရှောက်သူများက အဘယ်ကြောင့် မနှစ်သက်ကြသနည်း။

NGO များသည် ဘန်ကောက်ကြေညာချက်ကို အလျင်အမြန် ကန့်ကွက်ခဲ့ကြပြီး အဘယ်ကြောင့် ဝေဖန်ရသည်ဆိုသည်က အချို့အပိုင်းခွဲများကို အနှစ်ချုပ်သုံးသပ်အကဲဖြတ်ခြင်းဖြင့် ထုတ်ဖော်ခဲ့သည်။ ဥပမာ - အပိုင်းခွဲ ၅ သည် လူ့အခွင့်အရေးကို နိုင်ငံတွင်း အရေးကိစ္စဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်ဖော်ပြထားသည်ဟု ထောက်ပြခဲ့ကြသည်။

၅။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် နယ်နမိတ်သတ်မှတ်ချက်တို့ကို လေးစားမှု ရှိသည့် အခြေခံသဘောတရားများကို အရေးပေးရမည်ဖြစ်သလို နိုင်ငံများ၏ပြည်တွင်းရေး ကိစ္စရပ်များကို ကြားဝင်စွက်ဖက်ခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကို နိုင်ငံရေးအရ ဖိအားပေးရန် အတွက်အသုံးပြုခြင်းမျိုးလည်းမပြုရန်။

တစ်နည်းပြောရလျှင် ဤအပိုင်းသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏လူ့အခွင့်အရေးမှတ်တမ်းအပေါ် ပြည်ပနိုင်ငံများက ဝေဖန်ခြင်းမပြုနိုင်စေရေး ကာကွယ်ထားရေး ကြိုးပမ်းမှုဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အပိုင်းခွဲ ၈ တွင် လည်း အာရှတန်ဖိုးများကြီးစိုးသော သီအိုရီကို ဖော်ပြထားရာ -

၈။ လူ့အခွင့်အရေးများက တစ်ကမ္ဘာလုံးသဘောဆောင်သည်ကို အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း အဆင့်ဆင့် ရွေ့လျားပြောင်းလဲနေသည့် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းပြုခြင်းများနှင့် ချိန်ထိုးစဉ်းစားရမည်ဖြစ်ကာ တစ်နိုင်ငံချင်းစီနှင့် ဒေသတစ်ခုစီ၏ ရေခံမြေခံ၏အရေးပါပုံကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်သာဖြစ်သည်။ အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေသော သမိုင်းနောက်ခံ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးနောက်ခံတို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်။

ဤအပိုင်းခွဲသည် အဘယ်ကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ညီညွတ်မှုမရှိသနည်း။ တစ်နိုင်ငံချင်းစီ၏ ကာလဒေသပယောဂကို ရည်ညွှန်းစဉ်းစားသည့် အန္တရာယ် သို့မဟုတ် ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုနောက်ခံများကို ပိုမိုအရေးပါသောနေရာမှ ထည့်စဉ်းစားခြင်းတွင် မည်သည့်အန္တရာယ်များ ရှိနိုင်သနည်း။

ဗီယင်နာကြေညာချက်နှင့် လုပ်ဆောင်ချက်အစီအမံတို့ ထွက်ပေါ်ခဲ့သော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ညီလာခံတွင် ဘန်ကောက်ကြေညာချက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ပေါ်ထွက်နေသည့် အငြင်းပွားမှုများကို နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အလျော့ပေးမှုများဖြင့် ညှိနှိုင်းဖြေရှင်းခဲ့ကြသည်။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေး၏ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဖြစ်မှုကိုမူ လုံးဝအလျော့ပေးပြင်ဆင်ခြင်း မရှိချေ။ ပိုင်းခွဲ ၅ တွင် ဖော်ပြထားသည်မှာ -

လူ့အခွင့်အရေးအားလုံးမှာ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဖြစ်သော၊ ခွဲခြား၍မရသော၊ ကိုင်းကျွန်းမို့ ကျွန်းကိုင်းမို့ အမှီသဟဲပြုနေသော၊ ဆက်နွှယ်နေသော စံနှုန်းများဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာနှင့် တူညီသော အခြေခံ၊ တူညီသောရပ်တည်ချက်၊ တူညီသောအလေးထားမှုတို့ဖြင့် ကျင့်ကြံဆောင်ရွက်ကြ

ရမည်။ နိုင်ငံအလိုက်နှင့်ဒေသအလိုက် ဖြစ်တည်နေသော စရိုက်လက္ခဏာများနှင့် သမိုင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးနောက်ခံများကွဲပြားခြားနားမှုများ၏ အရေးပါမှုကို စိတ်ထဲတွင် ရှိရမည်ဖြစ်သော်လည်း မည်သည့်နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုစနစ်တွင်မဆို လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်အားလုံးကို မြှင့်တင်ကာကွယ်ပေးရမည်မှာ အစိုးရများ၏ တာဝန်ဖြစ်သည်။

ထိုအပိုဒ်ခွဲတွင် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဒေသန္တရစရိုက်လက္ခဏာများကို အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း ၎င်းတို့ကို ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာစံနှုန်းများလောက် ဦးစားပေးထားခြင်းမရှိချေ။ လူ့အများစုက ဤအချက်ကို NGO ကြေညာချက်၏ အောင်ပွဲအဖြစ်ရှုမြင်ကြပြီး အာရှတန်ဖိုးစံနှုန်းများရှုထောင့်ဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးအားရှုမြင်ခြင်းကို ငြင်းပယ်မှုတစ်ရပ်အဖြစ်လည်း သုံးသပ်ကြသည်။

လတ်တလောတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီအပါအဝင် ကုလသမဂ္ဂ၏ ကော်မရှင်အများအပြားတွင် တက်ကြွသောကဏ္ဍတစ်ရပ်မှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်လျက် ရှိကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းမှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး နိုင်ငံစုံညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့များတွင်လည်း ပါဝင်လျက်ရှိကြသည်။

၈.၇ အရှေ့တောင်အာရှတွင် လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတစ်ရပ် ရှိသလား။

အရှေ့တောင်အာရှ လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းသည် ကုလသမဂ္ဂ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များသမိုင်း သက်သက်မဟုတ်ချေ။ ဖော်ပြပြီးသကဲ့သို့ပင် ဒေသတွင်းအဖွဲ့အစည်းအများအပြားမှာ ကုလသမဂ္ဂ အသက်မဝင်မီအချိန်ကတည်းကပင် လူ့အခွင့်အရေးလုပ်ငန်းများကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များ ဖော်ဆောင်ခြင်း၊ ချမှတ်ခြင်းတို့မှတစ်ဆင့် စံနှုန်းများသတ်မှတ်ခြင်းမှာ အလွန်တရာအရေးပါလှသည်မှာမှန်သော်လည်း လက်တွေ့မြေပြင်တွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအများအပြားကိုမူ ဒေသခံ NGO များနှင့် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများက ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို ကုလသမဂ္ဂ ကသော်လည်းကောင်း၊ ပြည်ပတိုင်းပြည်များကသော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာ NGO များကသော်လည်းကောင်းမိတ်ဆက်ပေးခဲ့သည်ဟု မဆိုနိုင်သလို ဒေသတွင်းလူ့အခွင့်အရေးပေါ်ထွန်းလာမှုများကို ၎င်းတို့ချည်းသက်သက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်ဟုလည်း ဆိုနိုင်မည်မဟုတ်ချေ။

လူ့အခွင့်အရေးဟူသည့်အတွေးအခေါ်မှာ နေရာတစ်ခုတည်းမှလာခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဒေသန္တရ လုပ်ထုံးဖြစ်သလို ပြင်ပကဝင်ရောက်လာခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။ လူသားဂုဏ်သိက္ခာဆိုင်ရာ အယူအဆမှာ ကိုးကွယ်ရာဘာသာများနှင့် ယဉ်ကျေးမှုများတွင် မူလ ကနဦးကတည်းက ရှိနေခဲ့သော်လည်း ထိုလူသားဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစားသင့်သလောက် လေးစားခြင်းရှိအောင် မလုပ်နိုင်ခဲ့ကြပေ။ နိုင်ငံများက ဥပဒေ မပြဋ္ဌာန်းမချင်း ထိထိရောက်ရောက် ကာကွယ်ပေးမှုမျိုး မရှိခဲ့ချေ။ ကံဆိုးသည်မှာ အစိုးရများသည် ထိုကဲ့သို့ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်းမျိုးကို အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းတို့က ဖိအားပေးမှသာ မတတ်သာဘဲ ပြုလုပ်တတ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ဤအခန်းတွင် သမိုင်းအလျောက် လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် မည်ကဲ့သို့ လက်ခံခဲ့သနည်း ဆိုသည်နှင့် အစိုးရ စစ်တပ်၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း၊ လူထုလှုပ်ရှားမှုများ အစရှိသည့် လူ့အခွင့်အရေးကို ထောက်ပံ့ဖော်ဆောင်ခဲ့၊ ချိုးဖောက်ခဲ့ကြသော သမိုင်း၏ အဓိကဇာတ်ကောင်များကို လေ့လာကြည့်ရှုခြင်းတို့ဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှလူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းကို ခြုံငုံသုံးသပ်ခဲ့သည်။ သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် မည်သည့်အဖြစ်အပျက်က လူ့အခွင့်အရေးကို ပင်မရေစီးတစ်ရပ်အဖြစ် အများက စတင်လက်ခံခဲ့သည့် အခိုက်အတန့်ဖြစ်သည်ဟူ၍ သတ်မှတ်နိုင်ခြင်းမရှိပေ။ လူ့အခွင့်အရေးကို ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်ရေးအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ရာတွင် အသုံးချခဲ့သည်ဟူသည့် အမြင်တစ်ရပ်ရှိသော်လည်း အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများက လူ့အခွင့်အရေးကို ရည်ညွှန်းပြောဆို ခဲ့ခြင်းမျိုးမှာ ရှားပါးလှသည်။ စစ်အေးခေတ်အတွင်း အပြိုင်အဆိုင်တိုက်ခိုက်နေကြသော အဓိက ဇာတ်ကောင်နိုင်ငံများ၏ အင်အားသုံး စွက်ဖက်မှုများကို ဆန့်ကျင်ရာ၌က လူ့အခွင့်အရေးကို အသုံးပြုခဲ့ခြင်းမျိုး ရှိနိုင်သော်လည်း ဤနေရာတွင်လူ့အခွင့်အရေးဟု ရည်ညွှန်းပြောဆိုခြင်းမျိုး မတွေ့ရ ပြန်ချေ။ ပထမဆုံး NGO များကို ယခုအခါတွင် လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းများအဖြစ် မှတ်ယူနိုင် သည်မှန်သော်လည်း ထိုအချိန်က ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်သည်ပင်လျှင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည့် အသုံးအနှုံးကို အသုံးပြုခဲ့ခြင်းမရှိချေ။

ဤအခန်း၏အဖွင့်စာပိုဒ်များတွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်းပင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည့် အသုံးအနှုံးကိုယ်၌က ကာလဒေသ အမျိုးမျိုး၊ အုပ်စုအမျိုးမျိုးကြားတွင် အဓိပ္ပာယ်လည်း အမျိုးမျိုး ဖြစ်နေ ခဲ့ရာ မည်သည့်သမိုင်းမဆို လိုသလို ဆွဲယူဘာသာပြန် ခဲ့ကြသည့်သဘောဖြစ်ခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေး စံနှုန်းများအရမူ ပြီးခဲ့သော ရာစုနှစ်အတွင်းတွင် ကျွန်ုပ်တို့လွတ်မြောက်ခဲ့ခြင်း၊ ကိုလိုနီနှင့်ပတ်သက်၍ တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေးများရရှိခဲ့ခြင်းနှင့် လူများမှာ လွတ်လပ်သောနိုင်ငံများတွင် နိုင်ငံသားများ ဖြစ်လာခဲ့ခြင်းတို့နှင့်အတူ ထင်ထင်ရှားရှား တိုးတက်မှုများ ရှိလာခဲ့သည်မှာမူ သံသယရှိရန် မလိုချေ။ ပြည်သူတို့သည် အစိုးရ၏ ဝန်ဆောင်မှုများကိုခံစားခွင့်ရလာကြပြီး ၎င်းတို့တွင်ရပိုင်ခွင့်များနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များ ရှိသည်ကိုလည်း နားလည်သဘောပေါက်လာခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့တိုးတက်လာမှု များ၏ အကြောင်းရင်းခံများထဲတွင် လူ့အခွင့်အရေးအပြင် ဥပဒေစိုးမိုးမှု စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု သို့မဟုတ် လူသားဂုဏ်သိက္ခာနှင့် ခွဲခြားနှိမ်ချဆက်ဆံမှုမရှိရေး အစရှိသည်တို့ပေါ်တွင် အခြေခံ ထားသော တန်ဖိုးများပျံ့နှံ့မှုတို့လည်းပါဝင်သည်ကို ထည့်တွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ နိဂုံးချုပ်အနေဖြင့် ပြောရလျှင် လူထုလှုပ်ရှားမှုများ၏ ကနဦးအစ သို့မဟုတ် ကျွန်ုပ်တို့၏အဆုံးသတ်တို့ကဲ့သို့သော လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းနှင့် ပတ်သက်၍ နားလည်စရာအများအပြား ကျန်ရှိနေသေးသလို အသေးစိတ် လေ့လာနေရဆဲလည်းဖြစ်သည်။

က။ အနှစ်ချုပ်နှင့်အဓိကအချက်များ

မိတ်ဆက်

တညီတညွတ်တည်းလက်ခံထားသော၊ ရိုးရှင်းသော၊ အငြင်းအခုံကင်းသော လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းတစ်ရပ်မရှိသလို သမိုင်းတွင် တစ်ခုတည်းသော စမှတ်ဟူ၍လည်း မရှိချေ။ ထို့ကြောင့် အငြင်းပွားမှုနှစ်ရပ်ကိုပေါ်ပေါက်စေသည်။ (၁) လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်းကိုမည်ကဲ့သို့ ရေးကြမည်နည်းဆိုသည်နှင့် (၂) မည်သည့်သမိုင်းများကိုထည့်သွင်းသင့်သနည်း ဟူ၍ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို မည်ကဲ့သို့အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသနည်းဆိုသည်က ဤအငြင်းအခုံအပေါ်လွှမ်းမိုးမှုရှိမည်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို ဘာသာပြန်ရာတွင် ကိုးကွယ်ရာဘာသာများနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ကိုယ့်ကျင့်သီလတန်ဖိုးများတွင် ပါဝင်နေသည့် လူသားများကို ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိဆက်ဆံမှုကို ထောက်ခံသည့် သဘောတရားများလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထိုရွှေထောင့်သည် လူ့အခွင့်အရေးကို ကိုးကွယ်ရာဘာသာများပေါ်ပေါက်အားကောင်းလာမှု၊ စုစည်းထားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာမှုတို့နှင့် ဆက်စပ်တွေးတောသည်။ ထိုအယူအဆကို လက်ခံသူများက လူ့အခွင့်အရေးသည် ကိုးကွယ်ရာဘာသာများ ပျံ့နှံ့လာမှုနှင့်အတူ ပေါ်ထွက်လာသည်ဟု ရှုမြင်ကြပြီး ၎င်းတို့ကို ဘာသာရေးပညတ်ချက်များနှင့် ကျင့်ဝတ်သီလများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းတို့နှင့် ချိတ်ဆက်ကြည့်လေ့ရှိသည်။ အခြားအယူအဆတစ်ရပ်ကမူ လူ့အခွင့်အရေးသည် အစိုးရ၏အာဏာစက်အောက်တွင် လူအများမည်ကဲ့သို့ အကာအကွယ်ရရှိကြသနည်းဆိုသည်နှင့် ဆက်စပ်နေသည်ဟု အဆိုပြုပြီး ထိုကဲ့သို့ရှုမြင်သူများက လူ့အခွင့်အရေးသည် နိုင်ငံများဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းပေါ်တွင် သန္ဓေတည်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ နောက်ဆုံးအမြင်တစ်ရပ်မှာမူ လူ့အခွင့်အရေးသည် နိုင်ငံတကာဥပဒေများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ထိန်းသိမ်းမှုဖြင့် နိုင်ငံအဆင့်ထက်ကျော်လွန်ပြီး အကာအကွယ်ပေးရမည့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာစံနှုန်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟူ၍ဖြစ်ကာ ထိုအမြင်မှာ မျက်မှောက်ခေတ်တွင် လူ့အခွင့်အရေးအပေါ်အများစုက ရှုမြင်ပုံလည်း ဖြစ်သည်။

ကိုလိုနီခေတ်မတိုင်မီ လူ့အခွင့်အရေးသမိုင်း

လူ့အခွင့်အရေးများကို အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်း၏ ကာလအပိုင်းအခြားတိုင်းတွင် တွေ့မြင်ကြရသည်။ သို့သော် ၎င်းအခွင့်အရေးများမှာ လူတိုင်းအတွက်မဖြစ်ခဲ့ဘဲ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ နေထိုင်ရာနေရာတို့ပေါ်မူတည်၍ အကန့်အသတ်များ ရှိခဲ့သည်။ သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် စော်ဘွားနိုင်ငံများ၊ ဘုရင့်နိုင်ငံများ၊ လူမျိုးနွယ်စုများနှင့် ကိုလိုနီများကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးယူနစ်များအမျိုးမျိုးကွဲပြားပြီး ယင်းယူနစ်များတွင် ကိုယ်ပိုင်ဥပဒေစနစ်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံများ၊ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် လူ့ဘဝတန်ဖိုးထားမှုများရှိခြင်းတို့ကြောင့် အုပ်ချုပ်သူများနှင့် အုပ်ချုပ်ခံတို့အကြား ဆက်ဆံရေးမှာလည်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခုနှင့်မတူညီဘဲကွဲပြားခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် အယူအဆနှင့် အသုံးပြုပုံများရှိခဲ့ကြသည်။

ကိုလိုနီဝါဒ

အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်သူများက လူ့အခွင့်အရေးများပေးသော်လည်း များသောအားဖြင့် မမျှမတသာ ဖြစ်သည်။ (ဥပမာ - ကိုလိုနီနယ်ချဲ့များနှင့် ကိုလိုနီအပြုခံများကို တစ်မျိုးစီဆက်ဆံပုံမျိုးဖြစ်သည်) ကိုလိုနီဝါဒတွင် ဆိုးကျိုးများရှိခဲ့သော်လည်း ထိုကာလများတွင် ဥပဒေစိုးမိုးမှု၊ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးအချို့တို့ကို မိတ်ဆက်ပေးခဲ့ပြီး အချို့မှာ ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုများရရှိခဲ့သည်။ အမျိုးသားရေးဝါဒီများနှင့် နောက်ပိုင်း လွတ်လပ်ရေး လှုပ်ရှားမှုများသည် ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းမှစကာ ဒေသခံပြည်သူများအတွက် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး၊ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး၊ ကိုလိုနီအစိုးရ၏အနိုင်အထက်ပြုမှုတို့မှလွတ်မြောက်ရေးတို့အပေါ် အာရုံစိုက် ခြင်းနှင့်အတူ သာတူညီမျှမှုများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များပိုမိုတောင်းဆိုလာခဲ့ကြသည်။ လွတ်လပ်ရေးသို့ ဦးတည်သည့် အဓိကအလှည့်အပြောင်းတစ်ရပ်မှာ ဂျပန်တို့ အရှေ့တောင်အာရှသို့ ကျူးကျော်ခြင်း နှင့်အတူ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဂျပန်တို့သည် အစပိုင်းတွင် ပြည်သူများကို ကိုလိုနီလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးမည့်ဟန်ရှိခဲ့သော်လည်း တကယ်တမ်းတွင် ထိုသို့မဟုတ်ခဲ့ချေ။ ဂျပန်တို့စစ်ရှုံးခြင်းနှင့်အတူ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများအပြားက မိမိတို့လွတ်လပ်ရေးရလိုမ့် မည်ဟု မှတ်ထင်ခဲ့သော်လည်း ကိုလိုနီနိုင်ငံများက ယခင်ကိုလိုနီနယ်မြေဟောင်းများကိုရယူရန် ပြန်လာခဲ့ကြရာ ဒေသတွင်းတွင် လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲများ အများအပြား ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အတွက် ကြိုးပမ်းမှုများ

အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ရရေးလှုပ်ရှားမှုများမှာ မက်စ်ဝါဒ၊ မော်ဝါဒနှင့် လစ်ဘရယ် အယူအဆများ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးခြင်းကိုခံခဲ့ရသည်။ ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်၊ နှင့် နောက်ပိုင်းကြေညာချက်များ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များမှတစ်ဆင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ရသင့်ကြောင်းပြသခဲ့သည်များလည်း အများအပြားရှိခဲ့သည်။ ဤလှုပ်ရှားမှုများသည် နိုင်ငံများ အနေဖြင့် လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက်တွင် အနောက်နိုင်ငံများ သို့မဟုတ် ကွန်မြူနစ် ဟူ၍ နှစ်ဖက် ရှိသည့်အနက်မှ တစ်ဖက်ဖက်နောက်လိုက်ရန် ဖိအားပေးခံရသည့် စစ်အေးခေတ်ကာလတွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဖိအားပေးခံ ရမှုကိုတုံ့ပြန်မှုအနေဖြင့် ကိုလိုနီအောက်မှ လွတ်မြောက် လာသည့် နိုင်ငံအများအပြားသည် ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့ (NAM) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ယင်းအဖွဲ့ သည် လူ့အခွင့်အရေးများ၊ အထူးသဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် လူမျိုးရေးသာတူညီမျှမှုတို့ကို ထောက်ခံခဲ့ကြသည်။

အာဏာရှင်စနစ်နှင့် စစ်အေးခေတ်

စစ်အေးခေတ်ကာလတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများစု၌ အာဏာရှင် သို့မဟုတ် စစ်အစိုးရများရှိကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဒေသတွင်းပဋိပက္ခများ၊ နိုင်ငံရေးမတည်ငြိမ်မှုနှင့် အင်အားကောင်းသောစစ်တပ်တို့ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ကျယ်ကျယ်ပျံ့ပျံ့နှင့် အကြံအစည်ရှိရှိ လူ့အခွင့် အရေးချိုးဖောက်မှုများ ထိုကာလတွင်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ စစ်အစိုးရများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ညံ့ဖျင်းသောမှတ်တမ်းများရှိကြပြီး ယင်းကို ကမ္ဘာ့ဒီမိုကရေစီတွင် ပိုပေါ့၊ ပိုလစ်ပိုင်တွင် မားကိစ်နှင့် အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဆူဟာတို့တို့ကြည့်ခြင်းဖြင့် သိနိုင်သည်။ စစ်အေး

ကာလအတွင်းတွင် မဟာမိတ်ပြုရေးကို လူ့အခွင့်အရေးထက် ပို၍ရွေးတန်းတင်ခဲ့ကြသည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများစုတွင် ကွန်မြူနစ်သူပုန်များနှင့်တိုက်ပွဲများနှင့် ဗီယက်နမ်တွင် အမေရိကန်စစ်တို့ကဲ့သို့သော ပဋိပက္ခများ၊ တိုက်ပွဲများကိုလည်း နေရာတကာတွေ့ခဲ့ရသည်။ ထိုစစ်ပွဲများအတွင်းတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများကို လျစ်လျူရှုခဲ့ကြသည်။ ထိုကာလအတွင်းဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အကြမ်းကြုတ်အရက်စက်ဆုံးဖြစ်ရပ်များမှာ ကမ္ဘောဒီးယားလူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုနှင့် ၁၉၆၀ လွန်နှစ် အလယ်ကာလအတွင်း ကွန်မြူနစ်အာဏာသိမ်းရန်ကြံစည်မှုအပေါ် အင်ဒိုနီးရှား၏ ရက်ရက်စက်စက် ဖိနှိပ်ခဲ့မှုများဖြစ်သည်။

အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင်း ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံးမှု

၁၉၇၀ လွန်နှစ်များမှစ၍ ဒေသအတွင်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးများကိုပိုမိုလက်ခံလာခဲ့ကြပြီး လူ့အခွင့်အရေး ဩဇာသက်ရောက်မှုကို ပျံ့နှံ့စေခဲ့ခြင်းမှာ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့များနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုများ မြင့်တက်လာမှုနှင့် ဆက်နွှယ်နိုင်သည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် ကျောင်းသားများမှာလည်း အရေးပါသည့်အင်အားစုတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၇၀ လွန်နှစ်များတွင် နိုင်ငံအဆင့် လူ့အခွင့်အရေး NGO များ စတင်ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပြီး များသောအားဖြင့် အာဏာရှင်စနစ်ကို တန်ပြန်ရန်အတွက် ပေါ်ထွက်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များတွင်မူ ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်းဖြစ်စဉ်၏ အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော သက်ရောက်မှုများကို တန်ပြန်ရန်အတွက် လူထုလှုပ်ရှားမှုပုံစံသစ်များပေါ်ထွက်လာခဲ့ကြသည်။

ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးစနစ်အတွင်းမှ အရှေ့တောင်အာရှ

ကိုလိုနီလက်အောက်မှလွတ်မြောက်ပြီးကာလများနှင့် ၁၉၄၅ ခုနှစ်မှစကာ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့သို့ ဝင်ရောက်ပြီးနောက် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် ကုလသမဂ္ဂတွင် တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်ခဲ့သည်။ သို့သော် အချို့အစိုးရများသည် လူ့အခွင့်အရေးစနစ်ကို မိမိတို့အပေါ် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီးဝေဖန်ကြခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်အသုံးပြုခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကို လက်မှတ်ရေးထိုးရန် နှောင့်နှေးခဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများနှင့် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးစနစ်အကြားဆက်စက်ကြပုံများမှာ တစ်သမတ်တည်းမရှိခဲ့ချေ။ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာတန်ဖိုးများကို တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများအဖြစ် လက်မခံကြောင်း အဆိုပြုထားသည့် အာရှနိုင်ငံများ၏ ဘန်ကောက်ကြေညာချက်မှာ တန်ပြန်ဝေဖန်မှုများနှင့် ကျယ်ကျယ်ပျံ့ပျံ့ရင်ဆိုင်ခဲ့ရပြီး အထူးသဖြင့် ဒေသတွင်း အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများက ကန့်ကွက်ဝေဖန်ခဲ့ကြသည်။ လက်တလောတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများမှာ လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂတွင် တက်ကြွစွာဆောင်ရွက်နေဆဲဖြစ်သည်။

ခ။ စာမေးပွဲ သို့မဟုတ် အက်ဆေးမေးခွန်းများ

- သင့်နိုင်ငံ၏ အစောပိုင်းကာလ သမိုင်းထဲတွင် မည်ကဲ့သို့သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့သနည်း။ လူ့အဖွဲ့အစည်း၊ သို့မဟုတ် အစိုးရက အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် အဆင့်အတန်းခွဲခြားမှုများကို မည်ကဲ့သို့ အဖြေရှာ ဖြေရှင်းခဲ့သနည်း။
- ကိုလိုနီစနစ်က အမွေချန်ရစ်သော အပေါင်းလက္ခဏာဆောင်သော သက်ရောက်မှုများနှင့် အနှုတ်လက္ခဏာဆောင်သော သက်ရောက်မှုများမှာ မည်သည့်တို့ဖြစ်သနည်း။ ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေများကိုလေ့လာပြီး ၎င်းတို့က လူ့အခွင့်အရေးကို မည်ကဲ့သို့ အထောက်အပံ့ ပြုသည် သို့မဟုတ် မည်သို့ချိုးဖောက်နေသည်ကို သုံးသပ်ဆွေးနွေးပါ။
- သင့်နိုင်ငံ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်ခွင့်လှုပ်ရှားမှုက လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ဆက်နွယ်မှုရှိခဲ့သလား။ နိုင်ငံအဆင့် သို့မဟုတ် ဒေသခံအဖွဲ့များသည် လွတ်လပ်ရေးအတွက်မည်ကဲ့သို့ တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြ သနည်း။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို ကိုင်စွဲခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် ချိုးဖောက်ခဲ့ခြင်းမျိုး ရှိပါသလား။
- သင့်နိုင်ငံ၏ ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့်လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် စစ်အေးခေတ်က မည်သို့ သက်ရောက်မှု ရှိသနည်း။
- လူ့အခွင့်အရေးစတင်ပေါ်ထွန်းလာခြင်းမှာ ပြည်ပနိုင်ငံတစ်ခု၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကြောင့်လော၊ သို့မဟုတ် သင့်နိုင်ငံအတွင်းမှာပင် စတင်ပေါ်ထွန်းလာခြင်းလော။ မည်သည့်အချက်များက သင့်နိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ထောက်ခံပြောဆိုမှုများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ အပေါ် ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့သနည်း။
- စစ်အစိုးရများက ဒီမိုကရေစီအစိုးရများထက် လူ့အခွင့်အရေးကို ပိုမိုချိုးဖောက်သည်ဆိုသည်မှာ မှန်ကန်ပါသလား။
- သင့်နိုင်ငံ၏ လက်ရှိလူ့အခွင့်အရေးအပေါ် အလေးထားမှုကို ၁၉၉၀ သို့မဟုတ် ၁၉၇၀ ခုနှစ်က အခြေအနေများနှင့် မည်ကဲ့သို့ နှိုင်းယှဉ်နိုင်သနည်း။
- သင့်နိုင်ငံ၏ ကျောင်းသားလှုပ်ရှားမှု သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှု သမိုင်းကို ဖော်ပြပါ။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများတွင် ထင်ရှားခဲ့သူများမှာ မည်သူတို့နည်း။ ၎င်းတို့က မည်သည့်တို့ကို ထောက်ခံအားပေးခဲ့သနည်း။

၈။ ထပ်မံလေ့လာဖတ်ရှုရန်များ

Many histories of Southeast Asia are used in university classrooms but it should be noted that few writers discuss human rights.

General History of Southeast Asia

- Clive Christie
- Milton Osbourne
- Craig Lockhard
- Clark Neher
- David Chandler
- D. R. SarDesai
- Martin Stuart-Fox
- Benedict Anderson

Writers Addressing Particular Rights in History

- James Scott and Christopher Duncan (minority group rights)
- Dan Slater (authoritarianism)
- Phillip Hirsch (land rights)
- Barbara Andaya and Jane Atkinson (women's rights)
- Clive Christy and Merle Ricklefs (self-determination and modern Southeast Asian history)

Writers on the Cold War and Military Governments

- Benedict Anderson (Indonesia and Thailand)
- Than Myint U, Mary Callahan, Martin Smith, David Steinberg (Myanmar)
- Much has been written on the Vietnam War, including documentaries available on YouTube, original documents from the Virtual Vietnam archive, and documents from both the Vietnamese and US governments
- Much has been written on the Khmer Rouge period by authors such as David Chandler, Ben Kiernan, Elizabeth Becker, and Chanrithy Him. Especially useful is the work of the Documentation Centre of Cambodia (DC Cam), and the Cambodian Genocide Program at Yale University

Debates on the History of Human Rights

- Samuel Moyné and Jan Eckyl: started much of the debate about the origins of human rights
- Mark Mazower
- Barbara Keys
- Akira Iriye

Historians of Human Rights

- Lynee Hunt
- Gary Bass
- Kenneth Cmiel
- Michele Ishay
- Paul Gordon Lauren
- Costas Douzinas

Online History Resources

- Asian Studies WWW virtual library
- *Journal of Southeast Asian Studies*